

politički

ZATVORENIK

GODINA X. - VELJAČA 2000. - CIJENA 15 KN

BROJ 95

- 1989. - 1999.: POKUŠAJ BILANCE
- KAKO SLOVENCI SVJEDOČE O ŽRTVAMA
KOMUNISTIČKOG BEZUMLJA
- ČETRDESET GODINA OD ZADARSKOG PROCESA
- DOKUMENTI, SJEĆANJA, SVJEDOČENJA

politički ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDsjEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA

Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežević

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA

10000 Zagreb
Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3
tel: 01/46 55 301, fax: 01/46 55 279

LEKTOR
Mario Bilić

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja preplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplatne tel.: 01/46 55 301.
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Slika na naslovnicu:

Prva konstituirajuća sjednica
Zastupničkog doma Hrvatskog
državnog sabora (foto FaH)

Slika na posljednjoj stranici:

Augustin Hirsehvogel - Abraham Ortlius:
Schlavoniae, Croatiae, Carniae, Istrae,
Bosniae finitimarumque regionum nova
descriptio (Antwerpen, 1573.)

NAPRIJED - U NOVE POBJEDE

Nije nam opustiti se i
bezbržno uživati dane naše
starosti. I dalje nam je uporno
dokazivati što smo prošli, tko je
krojio našu sudbinu i reći da smo
samo mali dio hrvatskoga korpusa,
koji je išao kroz povijest uzdignute
glave, tražeći samo pedalj svoje
zemlje i slobodu ptice koja je
letjela putem slobode.

Tko može zaustaviti taj let?
Tko bi imao pravo sputati slobodu i ljubav za Domovinu?

Političke stranke mogu nastajati ili nestajati, ideologije mogu nuditi
svoja politička rješenja, ali pitam, tko to ima pravo iz mog srca iščupati ljubav
koja je bljesnula u d anima stvaranja ove, demokratske države Hrvatske kad je
ostvaren san moje mladosti! Vrtlog smjene jedne vlasti ne smije zamutiti
očekivanje hrvatskog čovjeka ako je odabran "bolje", kako je to obećavano u
izbornoj utrci.

A da je očekivati da to bolje svi mi osjetimo, jer je previše jada, previše
sablasni doživljeno u životu svakoga malog čovjeka (pogotovo robijaša), da bi
bilo još vremena čekati na pokuse.

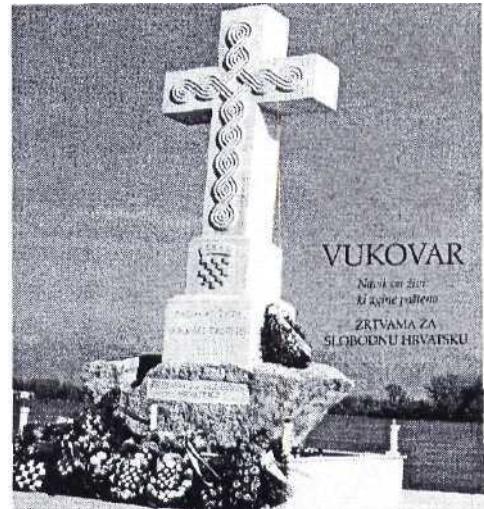
Čestitam što je nova vlast pristupila izvršenju obećanog. Dakako, treba
sve lopove i pljačkaše sirotinjskih žuljeva i suza kazniti. Pohvalno je što se vodi
računa o sniženju previšokih primanja za plaće državnih dužnostnika. No,
ostaje gorčina kako to da su svi ti, koji su u prošlom vremenu i sami primali
debele iznose u Saboru, a sad grme da je to bilo sramotno. Nisam sigurna da su
svi iz nekadašnje oporbe uvijek zauzeto branili pravednu raspodjelu i skrb za
branitelje, a pogotovo kad je usvojen Zakon za udovice pогinulih branitelja
kojima je dana prigoda da žive bezbržnije i bolje od mnogih ratnika koji su
ostali živi, a invalidi. Kako se vodi skrb za djecu? Zar nije upitno što dobro
situirane udovice djeci omogućuju lagodan život i prečesto se slabo brinu o
njihovom odgoju, pa djeca posežu za drogom i lopovlukom. Što je uzrok da se
tako puno branitelja ubija? Mislim da je negdje napukla karika strpljenja i
razumijevanja za životne probleme čovjeka - ratnika.

A što mi očekujemo? Mislim na kategoriju umirovljenika i bivših
političkih zatvorenika. Svakako očekujemo da uza sve teškoće koje će i ova
vlast, kao i ona prošla, imati, ipak, obzirom na našu dob, treba smoci snage i
izvršiti Zakon. Ne tako da se čeka da polovica umre, pa se lakše isplati živima,
već treba socijalno društvo iznaći načina i riješiti isplatu preostalog dijela
naknade za naše robije.

Mi nemamo vremena čekati. Život izmiče, jer je prosječna dob bivšeg
hrvatskog političkog zatvorenika iznad 74 godine, a stopa smrtnosti veća je od
13%. Nadamo se da nas ova vlast ne će prisiliti da tražimo zaštitu svjetskih
institucija za ljudska prava ili da moramo tužiti svoju državu. Mi jesmo
strpljivi, no sve ima granicu.

Očekujemo da se ne će zaustaviti naš rad kojeg HDPZ ima zacrtan u svom
Statutu. Moramo ustajno prikupljati povijestnu građu, da se zapamti tko smo i
zbog čega smo robijali.

Nikakvo okupljanje onih koji su nam sudili ne može nas zaustaviti da ne
vičemo tko su ubojice i zločinci. Kosti naše braće zveče istinu, a istina je naše
pamćenje i povijest koja traje.

Kaja Pereković

IDEOLOGIJA *ÜBERMENSCHA*

U dijelu hrvatske javnosti već godinamaje zamjetna silna odbojnost prema Hercegovcima. Nju se ne da poistovjetiti s tobože *urbanom* nesklonošću prema provincijalnom, niti s otporom kojeg starosjeditelji nerijetko pokazuju prema došljacima, *dotepercima*. Hrvatska je premala, da bi mogla imati izražene razlike, a kamoli suprotnosti između metropole i provincije. I kad su predstavljali duhovno, kulturno i političko središte, naši su gradovi po broju žitelja do jučer bili oveća sela, pa većinu njihovih žitelja nužno čine došljaci iz pokrajine.

Da je provincijalizam stanje duha, a ne zemljopisni pojam, izvrsno pokazuju upravo primjeri došljaka, koji su svojom pojmom obogatili društveni život i nacionalnu kulturu. Bez Starčevića i Matoša, Meštrovića i Mate Ujevića, Ladana i Marinkovića, Zagreb ne bi bio Zagreb. Ni Rijeka bez Šupila, ili Split bez Tina Ujevića ne bi bili isti. Ti su pojedinci mijenjali grad upravo onako kao što je grad mijenjao njih, postupno i bez otpora. Ni u vremena neusporedivo manje sklona frazama o zaštiti ljudskih prava, nikomu nije palo na pamet dijeliti i stigmatizirati ljude po podrijetlu.

Danas je drugačije. Danas je upravo moderno, upravo *europejski*, držati se vrijednjim, poštenijim, pametnjim i *čistijim* od "prljavih i pokvarenih varalica" iz Hercegovine. Biti Hercegovcem znači biti izopćenikom: biti proglašen krivim za jednu politiku koju su drugi izabrali i vodili, biti prokazan lupežom zbog šake kriminalaca kakvih ima u svakoj pokrajini i u svakom narodu, biti žrtvenim janjetom za sve propuste drugih, biti isprikom za sve promašaje.

Rat i silan val prisilnih migracija, koji je gradove napučio nevolnjicima iz Bosne i Hercegovine, Like, Krbave i drugih pokrajina, često se potežu kao mogući uzrok ovoj pojavi. Prognanička neprilagođenost urbanom načinu života samo je prividan razlog suvremenom valu regionalnog rasizma. Sličan se prognanički val slio u Zagreb 1945., ali doseljenici tada nisu bili proglašavani manje vrijednjima, iako je razlika između stupnja kulturnog razvijanja Zagrebcana i težaka iz Dalmatinske Zagore bila neusporedivo veća nego danas. Tada jednostavno nije bilo popularno držati se *Nadčovjekom*.

U međuvremenu je takva slika uspješno nametnuta i učinjena privlačnom. Ona je refleks zapadnjačkoga, absolutno nekršćanskog, pače protukiščanskog rasizma u rukavicama, koji se svisoka prividno divi egzotičnim vrstama na Balkanu, svojevrsnim balkanskim *humanoidima*, a u našim se prilikama očituje u nekritičnom podilaženju mentalitetu svojstvenom društвima potrošačkog totalitarizma i svečanom svjedočenju manje vrijednosti. Biti Evropljaninom u nas je moguće samo ako se prestane biti Hrvatom.

Nesrazmjerno visok udio "provincijalaca" i napose Hercegovaca u stvaranju i obrani hrvatske države zaboravljen je preko noći. Od najvećih dobitnika, oni su u biti postali najvećim žrtvama toga povijesnog procesa. Unatoč tomu, uvedeno je načelo kolektivne krivice i uz prešutni blagoslov udruga za zaštitu ljudskih prava započeo je lov na vještice. Zbog ideologije *Nadčovjeka*, nad čijom se nacističkom varijantom čovječanstvo s razlogom šest desetljeća sablažnjava, u Hrvatskoj se nitko ne uznemirava.

Naprotiv, razmjerno nadmoćna većina hrvatskih birača novim je Predsjednikom Republike posve slobodno i demokratski izabrala političara, koji je u mnoštvu mogućih točaka izbornog programa imao samo jednu jasno definiranu i, štoviše, istaknutu kao borbeni stijeg: Hrvatsku treba osloboditi Hercegovaca. Ne Tuđmanove "hercegovačke" politike, nego Hercegovaca. Hercegovci su "oni", Hercegovci postoje ne samo bez "nas", nego i protiv "nas": mi trpimo i zlopatimo se samo zbog njih.

Nije problem u tome, što jedan političar zastupa i takav politički koncept, tim prije što je riječ o duhu sklonu čestim i brzim mijenjama. Problem je u tome, što više od polovice hrvatskih birača takav koncept drži više nego prihvatljivim, što većina Hrvata želi sudjelovati u *radnoj akciji* zidanja granica prema Hrvatima iz BiH. Najbolji bi, oni koji aspiriraju na *udarničke značke*, htjeli dokinuti sve granice, osim one prema - Hrvatima. Zar bi to trebao biti hrvatski odgovor na izazove 21. stoljeća???

Tomislav JONJIĆ •

IZ SADRŽAJA:

HRVATSKI PARLAMENTARNI I PREDSJEDNIČKI IZBORI	2
<i>Josip Ljubomir BRDAR</i>	
1989.-1999.: POKUŠAJ BILANCE	4
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	
O RADU KOMISIJE ZA UTVRDJIVANJE RATNIH I PORATNIH ŽRTAVA OD OSNUTKA	
11. VELJAČE 1992. DO RUJNA 1999.	6
<i>Mirsad BAKŠIĆ, dr. iur.</i>	
HRVATI U SRBIJI IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA	8
<i>Robert SKENDEREROVIĆ</i>	
HRVATSKI KRÁLJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (15.)	10
<i>Tomislav HERES</i>	
KOMUNISTI IZ HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVA (VIII.)	13
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	
PISMA IZ ISTRE	17
<i>Blaž PILJUH</i>	
STRADANJA HRVATA U KOPRIVNIČKO- KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI (XXI.)	18
<i>Stjepan DOLENEC</i>	
SREDNJA BOSNA U DOBA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE	21
<i>Mr. Vjenceslav TOPALOVIĆ</i>	
KAKO SLOVENCI SVJEDOČE O ŽRTVAMA KOMUNISTIČKOG BEZUMLJA (I.)	24
<i>S. BRAJDIC & M. RUPNIK</i>	
IZ USPOMENA JEDNOGA HRVATSKOG ROBIJAŠA (XXIII.)	26
<i>Agustin TOMLINOVIĆ-SAMAC</i>	
OD STARE GRADIŠKE DO SLAVONSKЕ POŽEGE	29
<i>Adelka NIKOLIĆ</i>	
SPASILI SU MĚ MRTVI, KOJI SU PADALI PO MENI...	32
<i>Mirko RADIŠIĆ</i>	
ČETRDESET GODINA OD ZADARSKOG PROCESA	33
<i>Bruno ZORIĆ</i>	

HRVATSKI PARLAMENTARNI I PREDSJEDNIČKI IZBORI

NAŠE NADE I ZEBNJE

Mjini parlamentarni izbori i predstojeći drugi krug predsjedničkih izbora nezabilazna je tema svakodnevnih razgovora ljudi na ulici, krčmarskih rasprava, TV poruka i analiza i predstavljanja predsjedničkih kandidata.

Veliki i uočljivi plakati, koji su prije izbora naciju pozivali da "izaberu promjene", kao i čitav arsenal pratećih sredstava, urodili su plodom. Za mnoge (kako su reklamirali, 2000. g. počelaje 03. siječnja).

Za naš narod, koji je 72. godine živio u paklu jedne neprirodne države, ostvarenje vlastite države putem demokratskih izbora 1990. označio je ostvarenje tisućljetnog sna. Uz ushit ostvarenja vlastite države, zadobili smo i teške rane u jednoj brutalnoj agresiji. Otpor velikosrpskom agresoru bio je snažno vezivno tkivo iz kojeg je proizlazila naša snaga i naše za-

Piše:

Josip Ljubomir BRDAR

jedništvo. Iz stoljećima nagomilane težnje za vlastitom državom, rđao se jedan pobjednički duh.

Završetak rata, zasigurno je oslabio tu koheziju. Poznato je, da je oslabljeni organizam najviše izložen napadu patogenih bakterija. Slično je i s društvom.

Tko danas može provjeriti, analizirati, ili možda ustvrditi, tko je komu i što bio ovih minulih deset godina. Tko su pravi, a tko su krivi? Tko je istinski domoljub, a tko nacionalni šuft? Zar nismo svjedoci, kako heroje prokazuju kao razbojnike, a sumnjive utvare inauguiraju u spasitelje nacije. Svjedoci smo svakodnevnih i svekolikih događanja u kojima se ruše naše predodžbe o pojedinim ljudima, koje smo do jučer visoko pozicionirali, a danas

se oni sami utapaju u kaljuži vlastite nedosljednosti i izdaji ideje kojoj su pripadali.

I pokušajmo sada u taj isprepleteni sustav svih mogućih silnica smjestiti jednu objektivnu analizu minulih deset godina i projektirati sljedećih pet. Pitanje je je li minulih deset godina bio jedan veliki nacionalni promašeni projekt i hoće li sljedećih pet godina biti projekt ostvarenja svih naših nadanja? Postoje li u tom sveopćem kaosu stroga razdjelnica između pakla i raja, između vragova i anđela? Svi mi znamo da su crno-bijele ocjene samo farbanje ljudi i služe isključivo za dnevno-političke prigode.

Svaka, imalo poštena prosudba, izreći će pozitivan sud o zadnjih deset godina našega života. Narod je vođen jednom strankom (ili pokretom ako je to bolje) i jednim vođom. Ostvarena je

ZASTUPNIČKI DOM 2000.

Novi sastav Zastupničkog doma Hrvatskoga državnog sabora

vlastita država. U vrijednosnom suđu to možemo označiti kao dragulj.

Sve ono što je naplavilo u taj pokret, koji je stvarao državu, tj. svi oni koji nisu bili motivirani domoljubljem, već prvenstveno vlastitom koristi, pljačkom, osvetom, mržnjom ili nagonom da se Hrvatsku vrati na "početni položaj". Dakle, taj zagadivački sloj, koji je inače u trajnom stanju preobrazbe, možemo označiti kao prljavštinu na hrvatskom dragulju.

Zbog te činjenice nije uputno generalno sigmatizirati jednu stranku, a druge uzdizati do zvijezda. Vrijeme će pokazati je li HDZ, ili još bolje u kojoj je mjeri bila kontaminirana "domoljubima" udabaške, odnosno KOS-ovske provenijencije, kako se to popularno kaže.

Činjenica je da se ne može zanemariti njihov učinak. Zar nismo bili svjedoci, kako su brzinom svjetlosti curile u javnost sve, kako izmišljene, režirane, tako i stvarne "svinjarije" vezane uz HDZ.

Narod ne kažnjava pojedinca lopova. On kažnjava sustav, tj. vlast. A narod koji je stoljećima bio senzibiliziran na nepravdu, nepogrješiv je u procjeni. Ako danas bivša vlast plaće zbog gubitka vlasti, onda neka plaće prvenstveno zbog toga što nije uklonila iz svojih redova svoje vlastite lopove, tj. svoju vlastitu prljavštinu.

Za detekciju lupeža nisu im trebale nikakve obaveštajne službe, jer je o lopovima narod raspravljaо u svakoj krčmi.

Nu, kada je već riječ o lupežima, pogrešno bi bilo ustvrditi da su oni isključivi "ukras" HDZ-a. Oni su "svojina" svih stranaka. Jedna malo temeljitična analiza, pokazala bi, kako su HDZ-ovi lupeži vrlo blisko i konkretno surađivali s "uglednim" ondašnjim oporbenjacima, trasirajući na

taj način svoj sljedeći politički život. Poznati su u javnosti tzv. modeli "međustranačke suradnje" koja je skoro redovito prelazila u lokalni oligarhijski model vlasti u kojem su profitirali samo pojedinci koji su obnašali vlast. Oni su "brali vrhnje" takve suradnje, dok su stranke gubile na svojoj autentičnosti i vjerodostojnosti. Najviše je ipak gubio narod, jer je bio okraden. Gori od krađe, bio je jedino sindrom straha koji se ponovo počeo uvlačiti u ljude. Strah od gubitka zaposlenja. Na tom modelu živjela je javna podrška i šaptajuća kritika. Ili slikovitije rečeno, na tom modelu su "kmetovi proizvodili gangstere".

Slobodni demokratski izbori, bili su jedini lijek za eliminaciju takvog stanja.

Strepnja ili nada, pitanje je sada!

Bilo bi politički nepromišljeno, neistinito i konačno nepošteno, koaliciju stranaka kojima je narod, rušeći zagađeni HDZ, poklonio povjerenje prokazati unaprijed kao nekakve

komunjare, koji će kotač povijesti vratiti unazad.

Vjerujem, baš obrnuto, da su to pošteni ljudi kojima je cilj boljštat Hrvatske i to ćemo vjerovati ustrajno i tako dugo dok nas u tome eventualno ne razuvjere.

Isto tako vjerujem da novoizabrana vlast nije i ne će biti utočište i politička odskočnica onima koji su doživjeli svoj povijesni poraz, a sada opet dižu glave jer misle da su došli "njihovi" i da je došlo "njihovo vrijeme".

Isto tako vjerujem da nova vlast nije ni svjetionik za one koji pokušavaju oživjeti Kumrovec, kao metaforu "našeg zajedništva, naše sretne prošlosti kao i polazišta sretnije budućnosti".

U tom smislu hrvatska vlast ne će i ne može biti utočište raznim Fumićima i Stipetićima, koji imaju neprekinuti partijski staž od tisućudevetstočetrdeset i neke do današnjeg dana i koji ovu Hrvatsku promišljaju još uvijek kao ustašku državu.

Isto tako vjerujem, da se nova hrvatska vlast ne će reducirati na funkciju "prometnika", koji će hrvatske branitelje, generale i domoljube usmjeravati prema Haagu, kako bi zadovoljili npr. politički ukus jednog Vladimira Primorca i udvorili se svjetskoj birokratskoj nomenklaturi.

Eto, u tome su sadržane naše zebnje. Nu, snažnija od zebnje je naša nada, da će nova vlast istinski prepoznati potrebe i htijenja svog naroda, a prije svega institut pravne države i pravde, na čemu i počivaju sva dobra svijeta. •

1989.-1999.: POKUŠAJ BILANCE

Kao ni priroda, ni povijest ne pravi skokove. Svaka društvena pojava ima svoj uzrok i svoje razloge. Stoga se unatoč slobodi ljudske volje i nezanemarivu utjecaju iracionalnih čimbenika, uvijek daju raspozнатi određene povijesne zakonitosti i pravilnosti. Tako i zaokret koji se u Hrvatskoj dogodio na nedavnim parlamentarnim i predsjedničkim izborima, ima svoje razloge. Njih nije moguće spoznati bez bilance prethodnoga desetljeća, desetljeća obilježena osobom i politikom dr. Franje Tuđmana.

Zašto je potrebno svesti račune?

Nu, postoji još jedan razlog da se napravi bilanca tog razdoblja. Taj razlog je činjenica da u Hrvatskoj 1990. i kasnije nije napravljena ozbiljna i sustavna bilanca 70-godišnjega jugoslavenskog i polustoljetnoga komunističkog razdoblja. Apodiktičke, najčešće ideologizirane osude bile su mahom natopljene emocijama, koje su same po sebi argument protiv uvjerljivosti i koje je kasnije bilo lako kompromitirati.

Izostala su egzaktna, znanstvena istraživanja katastrofalnih posljedica hrvatske jugoslavenske avanture. Pothvatom koji predstavlja možda najveću sramotu u nacionalnoj povijesti, bleiburška tragedija pretvorena je u banalan mit. Time što su duh mladih naraštaja krijeplila prkosom, umorstva političkih protivnika više su značila u doba komunizma, nego u vrijeme slobode, kad su-naknadno i naizgled paradoksalno - svedena na jugoslavensku propagandnu flosku o "obračunu emigrantskog podzemlja".

Žrtve pale za Hrvatsku Hrvatima više uglavnom ništa ne znače. Hrvatska je politička emigracija ne samo marginalizirana, nego i kompromitirana. I fenomen političkog uzništva, koji je u nekim drugim kulturama doživio zasluzeno priznanje i umjetničko ovjekovječenje, u Hrvatskoj je sveden na karikaturu. Da bi bilo moguće izvesti organiziranu amneziju, robijašnice nisu pretvorene u muzeje i putokaze, a propuštena je prigoda istražiti i verificirati dimenzije ljudskoga i nacionalnog stradanja.

Upravo zbog takvog odnosa prema prošlosti, u Hrvatskoj je danas popularnije zagovarati suradnju sa Srbijom, nego naglašavati vrijednost vlastite nacionalne države. Ne ulazeći u njihovu vjerodostojnost, samim time je postalo moguće da bi-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

račko tijelo potpuno ignorira optužbe na račun jednoga predsjedničkog kandidata, da je svojedobno surađivao s jugoslavenskim obaveštajnim službama. Ono što je do jučer bilo nezamislio, danas je moguće: *vre i svoj jezik zabit Horvati hote, ter drugi narod postati...*

Država kao nužna pretpostavka opstanka

Najvažniji i najvrjedniji plod hrvatske političke borbe, rezultanta svih stoljetnih nastojanja jest uspostava i obrana neovisne hrvatske države. Kao istinski izraz plebiscitarne volje hrvatskog naroda, ona je njezino djelo. Notorno je, da je nastala u vrijeme kad su nastajale i druge države malih naroda, čak i onih čija politička vodstva nisu poduzimala posebno odlučne korake u tom smjeru. Međutim, kako je hrvatski slučaj bio specifičan, a o tome najbolje svjedoči nametnuti nam rat, ključne zasluge za uspostavu države povijest će nesumnjivo pripisati dr. Franji Tuđmanu.

Neki od njegovih bliskih suradnika (npr. dr. Dalibor Brozović, Josip Manolić i dr.) u više su navrata, napose inozemnom tisku, izjavljivali da je Tuđman 1989./90. bio uvjeren u potrebu preobrazbe Jugoslavije u konfederaciju, držeći da njegov naraštaj više ne će postići. Međutim, njegova je povijesna veličina u tome što je - za razliku od Mačeka 1941. - bez oklijevanja zgrabio prvu prigodu za proglašenje neovisnosti. Možda se ponekad u prijelomnim trenutcima 1991. taktički i moglo postupiti drugačije, ali stratešku pogrešku Tuđman nije napravio.

Njegovo samopouzdanje, koje je povremeno prelazilo u aroganciju, u vrijeme Domovinskog rata pozitivno je djelovalo na raspoloženje i sloganu nacije, a taj sloga, koju je nazivao jedinstvom, nesumnjivo bila njegovom nepatvorenom težnjom. Kao malo koji novovjek hrvatski političar, dr. Tuđman je bio svjestan svih pogubnih posljedica hrvatske regionalne rascjepkanosti i nepovoljnosti onoga što je Filip Lukas zvao "geografskom osnovicom" hrvatskog naroda, tj. činjenicom da su povijesne hrvatske zemlje zbog zemljopisnih razloga čvrše vezane sa susjednim, tuđim područjima, nego međusobno. Možda je baš zbog toga Tuđman nesvesno težio prekomjernoj centralizaciji, držeći da mu dodatno opravdanje daje agresiju na Hrvatsku.

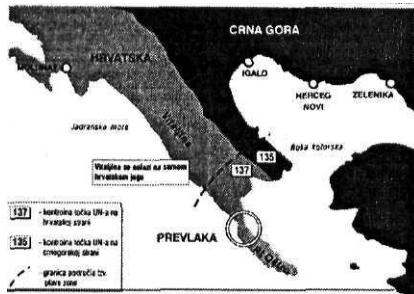
Počesto više inzistirajući na simbolici nego na sadržaju, Tuđman se uvijek obraćao Hrvatima, rijetko građanima Hrvatske. Kao svaki dobar hrvatski nacionalist, "hrvatski genitiv" je poimao negacijom Hrvatske. Istodobno je ideologizirao i nepotrebnim - povijesno uostalom neutemeljenim - balastom opteretom preambulu Ustava. Nasjeviš na krivotvorenu pripovijest o izgledu hrvatskoga grba, u istom je duhu za početno polje izabrao crveno. Povukao je, doduše, i niz drugih poteza, koji su u to vrijeme naišli na odobravanje većine Hrvata. Nije popustio pred kapitulantskom kuknjavom protiv naziva nacionalne valute, niti je uzmaknuo pred protivnicima zamisliti da se sabor hrvatske države nazove Hrvatskim državnim saborom. Ali njegova umjetno domišljena, dosljedno nedosljedna ideologija nacionalnog pomirenja stalno je izazivala nove prijepore i otvarala nove rane, kako unutar Hrvatske, tako i na međunarodnom planu.

Forma umjesto sadržaja

Hrvatima je imponirao oštar Tuđmanov pogled i patetičan verbalni otpor pritiscima iz svijeta. Drskost kojom je svojedobno otpratio američku državnu tajnicu mnogi su tumačili kao jamstvo zaštite nacionalnih interesa. Istodobno se previđalo da je iza takvoga verbalnog ispada redovito slijedilo popuštanje, ne jednom i kapitulacija.

Tako je Hrvatska ustuknula pred oslobođenjem Banja Luke, koja bi vjerojatno značila slom Republike Srpske, a time i

povratak Srbije s onu stranu Drine. "Mirna reintegracija" Podunavljazasadje samo Piščeva pobjeda: pod hrvatskim se vrhovništvo još uvijek ne nalazi onih desetak tisuća hektara s istočne obale Dunava, a formalno vrhovništvo nad svojedobno okupiranim dijelovima s ovu stranu te rijeke, još uvijek ne znači povratak Hrvata, hrvatskih škola i hrvatskog duha u Vukovar ili Beli Manastir. Pitanje ratnih reparacija postavljeno je stidljivo i bez pompe, čak i bez pokušaja da se propagandno iskoristi ili poveže s obnovom porušenoga.

Na krajnjem je jugoistoku još gore: Prevlaka se i dalje pokazuje teritorijalnim, a ne samo sigurnosnim pitanjem. Unatoč svim našim junačenjima, srpsko-cmogorska vojska i danas je na Bjelotini, na puškomet od hrvatskih domova. Poraz smo doživjeli i kod Neuma, toga od mjesi trajnjeg spomenika partizanske, avnojske Hrvatske. Bježeći od problematiziranja izlaza BiH na more u Sutorini, Hrvatska je popustila pri razgraničenju kod Neuma i Kleka, a da zauzvrat nije dobila ništa. Dok se Sloveniji kod Svetih Gere i u Piranskom zaljevu još ide niz dlaku, dio hrvatskoga državnog teritorija u Kostajnici još je pod okupacijom. Zbog nepotrebнога, isforsiranog incidenta kod Martin Broda, obrazni nam do danas bride od poniranja.

U bučnoj hajci protiv haaškog sudišta nije potegnuto pitanje revizije zakona o suradnji s njim. Štoviše, hrpmice se i hladnokrvno izručivalo i osumnjičene i neosumnjičene, bez jamstava i bez zaštite. Žrtvjući i nedužne ljude, u isti se mah priznavala odgovornost države za pojedince i skupine.

Sve te kapitulacije Tuđman je vješto i, mora se priznati, uspješno prikriva vanjskim manifestacijama nacionalnog ponosa i prkosa. U isto to vrijeme, na svaki ozbiljniji pritisak popuštao je i u pogledu tzv. stranih ulaganja. Makar je još preran za donošenje definitivnih sudova, čini se da su se sva ta krupna, strateška ulaganja pokazala i politički i gospodarski promašenima. Prodaja telekomunikacija i Privredne banke, *istariski ipsilon* i

razvrgnuće pogodbe s *Astaldijem* samo su klasični primjeri.

Voluntarizam i negativna selekcija

Unatoč nadmoćnoj većini svoje stranke, Tuđman je presudno utjecao da Hrvatska u vrijeme stasanja nije bila stranačkom državom. Prvacima suparničkih stranaka ponuđena su visoka mjesta. Savjetnici su uglavnom bile nestračke osobe, a i na nižim razinama vlasti ključni kriterij nije bila stranačka pripadnost. Nakon priznanja i ulaska u OUN, situacija se postupno mijenja, a stranačka pripadnost postaje sve važnijom.

Slično nastojanju HSS-a da od sredine tridesetih godina okupi čitav narod i obuhvati sav nacionalni život, makar uz cijenu da se raznosištenici proglaše otpadnicima, čak izdajicama, u Hrvatskoj se nakon 1992./93. osjeća slična tendencija. Takvo stanje odgovara karjeristima, koji ne propuštaju prigodu da svoje lončiće pristave vatri. Oboružani stranačkim iskaznicama, lakaši opet zauzimaju ključna mjesta.

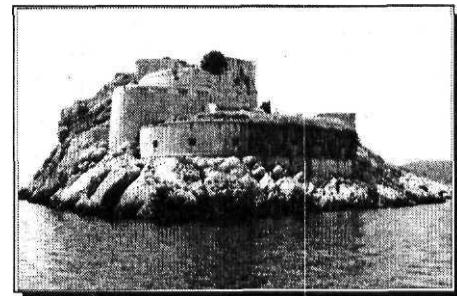
Ne znajući odoljeti laskavcima, Tuđman kapitulira u personalnoj (kadrovskoj) politici. Iako ima osobni autoritet, glasački stroj u parlamentu i istodobno uživa apsolutnu potporu većine pučanstva, on ne poduzima oštре i nepopularne, ali potrebne mjere, mjere koje može provesti samo jaka vlast. Uspjeva, doduše, prvi Hrvate uvjeriti kako je hrvatska granica na Uni, i kako su Muslimani, a ne Srbi i jugoslavenska ideja, pravi protivnici hrvatskih nacionalnih težnji. Od te njegove pobjede mnogim će naraštajima trnuti zubi. Istodobno, jugoslavenske i komunističke strukture ostaje netaknute; štoviše, pruža im se prigoda za prividnu rehabilitaciju i prometnuće u monopoliste borbe za zaštitu ljudskih prava.

Nedostatak vizije, sustava i dugoročnog plana očituje se na svakom koraku. Nova podobnost u obliku odanosti osobi državnog poglavara zamjenjuje rođajuće, čestitost i stručnost. Državna uprava postaje uhljebištem poslušnih, troumih i nesposobnih. Danas se otkriva kako su visoki dužnosnici nezakonite povlastice smatrali svojim neprjepornim pravom. Diplomatsku službu, taj skupi šport čiju nedjelotvornost sebi donekle mogu priuštiti samo bogati, popločavaju priučeni šegrti. Dugogodišnji šef saborskoga vanjskopolitičkog odbora, dr. Žarko Domljan, otkriva kako se godinama susretao sa stotinama i tisućama stranih političara i diplomata, a da ga ni predsjednik države, ni premijer, ni ministar vanjskih

poslova nikad nisu pozvali da izloži ili napiše ono što bi bilo od koristi za državu. Doista, voluntarizam kojemu nema premca!

U takvom sustavu dokinuta je osobna odgovornost pred zakonom. Odgovara se pojedincu, a ne sudu. Strančarenje i nepotizam istoznačnica su za negativnu selekciju, a njom se otvaraju vrata birokratizaciji, nestručnosti i korumpiranosti nezane-mariva dijela državne uprave. Neizostavno povezan s vlašću, organizirani kriminal razara državno i narodno tkivo, a svaki pokušaj obračuna s tom smrtnom bolešću prijeći se kvazirodoljubnim razlozima.

Tim istim kvazirodoljubnim razlozima danas se optužuje zagrebačkog nadbiskupa zbog pobjede komunista. Doista, može se nadbiskup Bozanić i Kaptolu štošta argumentirano prigoriti. Ali, u njemu tražiti ispriku za pobjedu SDP-a znači samo ekskulpirati stvarne krivce, ili - ako je komu draže, zaslужnike. Ta, nije li baš nadbiskup Bozanić na vrijeme, pravodobno upozoravao na zlo koje prijeti narodu, državi i vlasti? Da su 1997. uklonjene "grješne strukture", da se tada poseglo za lijekom, danas bismo i kao narod i kao država bili zreliji i sretniji.

Rt Oštro na Prevlaci

Umjesto toga, nastavilo se sljepačkim, bučnim, bahatim, tipično balkanskim iživljavanjem u ime nacije, u ime države. Time se potiho, ali sustavno i nezaustavljivo kompromitiraju ne samo osobe, nego i ideali. Zbog toga je sasvim logično, da se svega pet godina nakon *Bljeska* i *Oluje* dobivaju izbori negacijom plodova tih dvaju pothvata. Zbog toga je logično i to, da upravo negacijom Tuđmana predsjednikom Hrvatske postane Stipe Mesić, Tuđmanov miljenik i izabranik. Upravo zbog toga se danas, svega dva mjeseca nakon Tuđmanove smrti, među najodanije poštovatelje prvoga, moćnog i nevjerojatno brzo odbačenog Predsjednika Republike, svrstavaju njegovi dojučerašnji kritičari, a ono zlokobno "Raspni ga!" izriču njegovi miljenici, dodvorice i pripuzi. Pouka koju vrijedi upamtiti....

O radu Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava od osnutka 11. veljače 1992. do rujna 1999.

Uslijed jednostranog, malicioznog izvještavanja novinstva pretežnom dijelu hrvatske javnosti ostalo je zapravo nepoznato što uistinu sadrži Izvješće o radu Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava od osnutka/11. veljače 1992./do rujna 1999.

Osude rada Komisije i ovog Izvješća imala je i još uvijek ima, karakter kampanje koja neodoljivo podsjeća na vremena kada se pjevalo: "Tko drugčije kaže taj kleveće i laže, osjetit našu će pest." Unisono, gotovo svi dnevni i tjedni listovi otvorili su baražnu retoričnu vatrnu na rad Komisije i Izvješće nazivajući ga krivotvorinom. Takovim pisanjem i retorikom postigli su prekriti stvarni sadržaj Izvješća i onemogućiti upoznavanje hrvatske javnosti s istim. Svrha i ciljevi ove kampanje bila je i ostala da se na svaki način kompromitira Izvješće, učini isto moralno upitnim, i time potakne da se hrvatska javnost postidi zbog navodne krivotvorine. Onda kad javnost neupućena i bez bilo kakvog znanja o stvarnom sadržaju Izvješća, da osudi sudionike u radu Komisije, u konačnici, postiže se odbacivanje Izvješća.

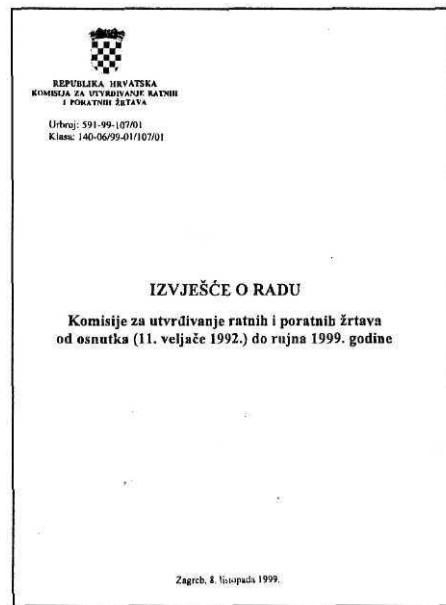
Dimnu zavjesu za kamufliranje stvarnih ciljeva napada na Izvješće, pružio je istup Slavka Goldsteina. Svojim tvrdnjama o zlonamjernom minimaliziranju židovskih žrtava u Izvješću, dao je idealan šlagvort za harangu bulumente novinarčeka, sljednika, pripadnika i simpatizera kruga partizanskih obitelji vjernih "idealima" i ratnom "antifašističkom" nasleđu njihovih predaka. Pružio im je mogućnost da prokažu ovo Izvješće kao ustaško-revanističko smeće koje eto ponovno i čak štoviše krivotvoriti podatke o židovskim žrtvama. Užasno su se zabrinuli i nad štetom koju će ovo Izvješće učiniti cijelokupnom hrvatskom narodu. Jašući tako na fonu Goldsteinove neosnovane teze, prikrivaju stvarne razloge napada na Izvješće. Ustvari, radi se o nastojanju da se korištenjem i pomoću ovog, kad bi doista bio točan, difamirajućeg faktora, onemogući izlaženje Izvještaja u javnosti. Zašto i zbog čega? Evo i odgovor!

Zato, jer to Izvješće nakon proteka od 55 godina izričite zabrane i posvemašnje šutnje, te napokon i poricanja postojanja martirija i zločina izvršenog u gotovo jed-

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ dr. iur.

nom vremenskom trenu nad hrvatskim narodom, po prvi put, dobro čujete, prvi put na provjeren način, po pravilima struke i znanosti govori o žrtvama tisuća Hrvatica i Hrvata, zlostavljanih, mučenih, ponižavanih i napisljetu likvidiranih po slobodnom izboru i volji partizana, bez istrage, optužbe ili suda samo iz razloga jer su pripadnici hrvatskog naroda. Radi se o stravičnom nizu, na žalost još uvijek nepotpunom popisu žrtava zločina. Slobodno se može ustvrditi, gotovo bez presedana u povijesti.

istine, a ne minimaliziranje židovskih žrtava razlog je ovog burnog reagiranja ili kako bi to narod rekao: "Ne laje kuja radi sela već sebe radi!"

Stoga prosudite sami, nakon što Vas kao član Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava, upoznam s radom i sadržajem diskusije sa sjednice Komisije od 8. listopada 1999., o utemeljenosti tvrdnji o tobožnjem namjernom minimaliziranju židovskih žrtava.

Odmah, nakon izlaganja predsjednika prof. Kazimira Svibena, Slavko Goldstein iznio je primjedbu da se minimaliziraju žrtve Židova jer da se dostupnim izvorima, prije svega u Židovskoj općini u Zagrebu, moglo doći do podataka koji bi bili relevantan izvor. Osvrnuo se i na izvore podataka i u tom smjeru stavio primjedbu, te napisljetu i primjedbu daje Izvješće jednostrano, da se bavi gotovo isključivo žrtvama učinjenim od strane partizana i komunističke vlasti, te naglasio da ne će glasovati za ovo Izvješće.

Na primjedbe rečenog odgovorila je gospođa prof. Ljubica Štefan, povjesničar, u javnosti poznata kao nositeljica izraelskog odlikovanja Pravednika među narodima. Posebno je naglasila da gospodin Goldstein ne govori istinu kada tvrdi da postoje u Židovskoj općini u Zagrebu popisi židovskih žrtava. O tome ima spoznaju iz vlastitog uvida jer je tražila takav popis no ono što je u njoj predočeno u Židovskoj općini u Zagrebu nije popis žrtava, pa tvrdi da gospodin Goldstein obmanjuje javnost. Posve jednakako se tako može reći i za navodne popise žrtava u odnosu na Židovsku općinu u Karlovcu. Nadalje i ono što je njoj predočeno predstavlja nepotpune podatke koji po metodologiji rada Komisije i nisu mogli biti uvršteni jernije moguće u Izvješće uvrstiti podatke koji su nepotpuni.

Iako je imao mogućnost da ospori ove jasno, tete a tete, licem u lice izrečene tvrdnje, gospodin Goldstein to ne čini ni tad ni bilo kada kasnije.

Nije to učinio ni drugi na sjednici načočni član pripadnik židovske zajednice u Hrvatskoj gospodin Monitiljo. Čak što više, naprasno je nestao sa sjednice, a imao je priliku kao i g. Goldstein osporiti ove tvrdnje ako nisu vjerodostojne i to

pred članovima komisije i da to sve bude zabilježeno fonografski.

Stoga je potpuno vjerovati tvrdnjama gospode prof. Ljubice Štefan. Iako gospodin Goldstein nikada nije obeskrijepio istinitost činjeničnih navoda gospode prof. Štefan ili iste barem doveo u sumnju, nije ga to smetalo da kasnije u tisku, istim dokazima i činjenicama koje je prof. Štefan jasno označila lažnim i kao obmanu javnosti, pronošenjem istih neistinitih tvrdnji, vrši pritisak na javnost. Čujem da se pritisak pojačava i ide tako daleko da se želi gospodi prof. Ljubici Štefan zbog ovog istupa i istinitih tvrdnji, oduzeti za služeno odlikovanje Pravednika.

Postavlja se pitanje, bi li razni kritici Izvješća reagirali na način kako su to činili da su znali za izložene činjenice? A mogli su znati da su to htjeli!! Međutim, očigledno je da im nije bilo do istine nego da anonsiraju svoje stavove, poput tvrdnje ne samo o krivotvorini nego i daleko težim kvalifikacijama.

Držeći da primjedba o forsiranju žrtava partizanske vojske i komunističke vlasti u Izvješću zahtjeva odgovor, naprsto bi izašao iz kože da nisam na to replicirao gospodinu Goldsteinu. Rekao sam to otprilike ovako:

Nismo se mi ovdje sastali da kujemo osvetu, već da učinimo sve kako bi se odala dostaona počast žrtvama partizanskog i komunističkog nasilja. Ove žrtve čekaju poodavno da se i o njima progovori pa makar i ovim nepotpunim Izvješćem. To je bio naš zadatok i mi smo nastojali moralno, dostaona i prije svega činjenično točno na isti odgovoriti. Naravno da svaki golemi posao kao što je i ovaj može imati nekih nedostataka ili nenamjernih propusta. No to nipošto ne znači da je nešto činjeno u namjeri isticanja ili pak potiranja ili prelaženja preko bilo kojih stvarnih žrtava terora ma od koga teror poticao. Primjerice, neposredno prije početka ove sjednice dobili smo na dar knjigu autora Zdravka Dizdara i Mihaela Sobolevskog - "Prešućivani četnički zločin u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini." Na 297. stranici ove knjige poimenično su navedeni članovi moje obitelji koji su 1942. u mjestu Ljubinje u srcu Hercegovine, od srpskih četničkih zločinaca zaklani i bačeni u jamu zvanu Žesnica. Na taj način pokoljem 31 člana moje uže i šire obitelji, Hrvata i Hrvatica islamske vjere, od Ljubinja je učinjeno srpsko mjesto. Međutim, kad otvorite 106. stranicu Izvješća, utvrđite će te da u dijelu tabele za grad Ljubinje o ovom strašnom zločinu

nema podataka. O ovom zločinu nad članovima moje obitelji pisao je i Vladimir Dedijer u knjizi "Genocid nad muslimanima". Pisao sam i ja o tim događajima iz 1942. u svojoj knjizi - "Uloga i mjesto Hrvata islamske vjere" /izdanje 1993. ISBN 953-6058-08-1 940826036 Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu / CIP 323, 1(497,5);297 i 329 (497,5);297./ Kasnije će ti isti zločinci poimenično navedeni u mojoj knjizi, preobučeni u uniforme partizanskih komandira i komesara tražiti preživjele svjedočke svog zločina da bi dovršili i utajili zločin.

Postavlja se pitanje!? Bih li sad nakon gornjeg utvrđenja, ja, zbog nepostojanja ovih činjenica u Izvješću, trebao reagirati na način da tražim od članova Komisije odbacivanje izvješća a limine? Svakako

Nikome ovdje nije ni nakraj pameti umanjivati bilo koje ili čije žrtve i nije dopustivo imputirati zbog vlastitih propusta, namjeru minimaliziranja živila i time manipulirati i svoju i svjetsku javnost.

Cini se ipak, da je sve ovo učinjeno samo iz razloga da se sprječi objelodjanje po prvi put, ponovno ističem, po prvi put službeno, znanstveno po saborskoj komisiji Hrvatskog državnog sabora verificirani dokument, pregleda i popisa žrtava komunističkog terora bilo ratnog bilo poratnog. To je bila bolna točka i stoga je valjalo učiniti sve da se ovo Izvješće ne prihvati. Kad-se podigla halabuka, našlo se nešto parvenijskih strašljivih mlakonja koji pod izgovorom nesukobljavanja s Židovima, pa i onda kada iznose nepotkrijepljene i očigledno neistinite tvrdnje, žele, radi tobožnjeg nepotrebнog podizanja prašine, pospremiti Izvješće u ponovni zaborav.

Što je od svega, što sam ovdje naveo doznala ili mogla doznati hrvatska i druga javnost? Ništa!! Je li ijedan izvjestitelj ili komentator našao za potreblno progovoriti i s drugim članovima Komisije osim s gospodinom Goldsteinom? Ili da objavi razgovor, ne daj Bože, s gospodom prof. Ljubicom Štefan!! Naravno da nije!! Te izvjestitelje nije ni zanimalo što je činjenično osnovano. Cjelokupna kampanja vodi se krajnje maliciozno i pod egidom opasnosti od ponovne ustašizacije i tu ima da se stavi točka na bilo kakvu diskusiju. Hoće li uopće hrvatska javnost doznati što piše u Izvješću ili ne? Što je to na sjednici Sabora izlagao predsjednik Komisije gospodin prof. Kazimir Sviben? Kome je do toga još stalo!?

No ipak, najbolnija je poznata hrvatska šutnja onih koji su bili najpozvaniji reći neku riječ o istini koju donosi Izvješće.

Rezultat takve inertnosti odvija se pred našim očima i ušima kad se napada film "Četverored" i kad jedan srpski režiserčić ima zbog toga hrabrosti da kad dođe na prikazivanje svog filma u Zagreb izjaviti, da taj film "Četverored" nije gledao, ali je čuo da je loš i da je u svom sadržaju smeće.

Sve ovo skupa, a posebno šutnja pozvanih, navelo me je kao člana ove saborske Komisije da na valjan način izvijestim hrvatsku javnost o događajima sa Sjednice Komisije koja je održana 8. listopada 1999. u dvorani Županijskog doma Hrvatskog državnog sabora. •

Hrvati u Srbiji između dva svjetska rata

Stvaranje Kraljevine Srba, Hvata i Slovenaca unijelo je velike promjene u životu svih njenih stanovnika. Odlukom velikih sila Srbija je 1918. godine nagrađena za svoje ratne "zasluge" velikim teritorijalnim dobitkom kojim su pod vlast dinastije Karađorđevića došli narodi različitih religija, kultura i svjetonazora. Nakon Prvog svjetskog rata Beograd je od glavnog grada jedne malene i zaostale balkanske državice prerastao u metropolu nove države koja je svojim položajem, brojem stanovnika i prirodnim potencijalima predstavljava jednu od značajnijih zemalja Europe. U skladu s novom ulogom, Beograd je poslije rata doživio brojne promjene. U gradu su građene velike zgrade različitih državnih institucija koje su svojom impozantnošću trebale pokazati snagu nove države. Građene su željeznice, mostovi koji su spojili Beograd sa Zemunom i Pančevom, te brojni vojni objekti. Centralizatorska politika Karađorđevića usmjeravala je većinu kapitala kojim je raspolažala nova država prema Beogradu i Srbiji. Beograd je tako povećao i svoj gospodarski značaj, pogotovo kao bankarsko središte, a taj razvoj pratio je i razvoj različitih kulturnih institucija. Srbija je imala veliku korist od stvaranja nove države i zbog snažnog priliva stručnog kadra iz Hrvatske i Slovenije. Te su zemlje bile gospodarski razvijenije od Srbije, pa su u Srbiju počeli stizati brojni stručnjaci različitih struka iz tih krajeva, čijim je radom unaprijeđeno cijelokupno srpsko gospodarstvo. Nagli razvoj Srbije otvorio je potrebu za velikim brojem različitog stručnog kadra, ali i većim brojem nekvalificirane radne snage što je dovelo do migracije velikog broja Hrvata u Srbiju, a pogotovo u glavni grad Beograd.

Hrvati su kao autohtono stanovništvo živjeli u Srijemu, Banatu i Bačkoj, te u Janjevu na Kosovu, ali u samoj Srbiji nije bilo autohtonog hrvatskog stanovništva. Na žalost, nemamo točne statističke podatke o broju Hrvata u Srbiji između dva svjetska rata, pa je njihov broj moguće prati jedino kroz podatke koje je skupljala Katolička crkva. U ukupnom broju katolika najveći su udio predstavljali Hrvati, ali je bio i velik broj Slovenaca i Nijemaca, a katoličko je svećenstvo u Srbiji gotovo sasvim bilo sastavljeno od Hrvata. Katolička je crkva bila središte ne samo religioznog nego i nacionalnog života Hrvata u Srbiji. Pod njenim okriljem nastat će u

Piše:

Robert SKENDEROVIC

ovom razdoblju veći broj vjerskih institucija koje su okupljale Hrvate, omogućivši im zadovoljavanje njihovih društvenih i kulturnih potreba u novoj domovini.

Godine 1918. u Srbiji su bila samo tri katolička svećenika koji su se brinuli za oko 16 000 katolika. Najveći broj katolika živio je u Beogradu, njih oko 10000. Ipak, usprkos prilično velikom broju katolika, u Srbiji praktički i nije bilo katoličkih crkava. Beogradski su se katolici okupljali u kapeli sv. Ladislava koja je bila u sklopu tadašnjeg austrijskog konzulata, a katolici u drugim gradovima okupljali su se u

Prema procjenama Katoličke crkve, na početku Drugog svjetskog rata u Srbiji je živjelo oko 80 000 katolika, a od njih su 80% bili Hrvati.

improviziranim prostorijama. Godine 1924. osnovana je Beogradska nadbiskupija, a prvi beogradski nadbiskup postao je Požežanin fra Rafael Rodić. Rodić je u Beogradu zatekao velik broj katolika i gotovo nikakav ustroj katoličke crkvene hijerarhije. Broj katolika stalno je rastao i u drugim gradovima Srbije, pa je Rodić morao brzo krenuti u uređivanje njegove nove nadbiskupije. Srpski katolici nisu skrivali velik optimizam kojim su gledali u budućnost. Vjerovali su da će Beograd, kao glavni grad monarhije postati i veliko katoličko središte. Tu je nadu potpirivao nagli porast broja katolika u Beogradu. Stoga je već 1920. godine osnovano Društvo za građenje katoličke crkve koje se nakon osnivanja Beogradske nadbiskupije odlučilo na još veći poduhvat - izgradnju katoličke katedrale u Beogradu. Prvi uspjeh tog društva bilo je proširenje kapеле sv. Ladislava 1925. godine. Njenim proširivanjem Beograd je dobio prvu katoličku crkvu koja je 1925. godine posvećena Kristu Kralju. Godine 1921. osnovano je i karitativno društvo sv. Vinka koje se brinulo o brojnim siromašnim katolicima koji su stigli u grad u potrazi za poslom, među kojima je bio posebno velik broj djevojaka koje su radile kao sluškinje u domovina bo-

gatih beogradskih građana. Beogradska je nadbiskupija 1926. godine pokrenula i svoj list *Glasnik katoličke crkve* u Beogradu koji je izlazio do kraja Drugog svjetskog rata. Od početka 30-ih godina list je počeo izlaziti dvojezično, dio tekstova na hrvatskom a dio na slovenskom jeziku, zbog slovenskih katolika koji su također u većem broju živjeli u Srbiji. Tijekom dvadesetih godina procvala je društvena djelatnost srpskih katolika. Tih godina osnovano je u Beogradu Društvo samostalnih katoličkih djevojaka, Treći red sv. Franje, Udruženje katoličkih zanatlja te društva katoličkih srednjoškolaca i akademске omladine. U svim crkvama djelovali su crkveni zborovi koji su povremeno organizirali i koncerte, pa su na taj način obogaćivali društveni i kulturni život u svojim sredinama. Velik priljev katolika utjecao je i na osnivanje novih župa. 1927. godine osnovali su asumpcionisti u Beogradu župu Bl. Dj. Marije, iste godine osnovali su župu sv. Antuna Padovanskog bosanski franjevci, a 1931. godine osnivaju i isusovci svoju župu sv. Petra. Tih godina nove župe osnovane su i u Smederevu i Šapcu.

Katolici su u Beograd donijeli i svoje vjerske običaje. Među njima su najveću pažnju privlačile uskrsne i tijelovske procesije. Prva uskrsna procesija održana je u Beogradu na Veliku Subotu 1919. godine. Procesija je bila vrlo mala, u njoj je sudjelovao samo tadašnji župnik u Beogradu, ali je izazvala veliko zanimanje kod beogradskog stanovništva. Od tada će procesije biti održavane svake godine, a organizirane su i u nekim drugim srpskim gradovima. Procesije nisu imale samo vjersku nego i društvenu važnost. U procesijama su sudjelovale sve vjerske udruge pod svojim zastavama koje su dragovoljno izradile beogradske katolkinje. Te su procesije bile izvrsna prilika da se katolici u Srbiji pokažu u najboljem svjetlu, a kao atrakcija obogatile su i kulturna zbivanja u srpskim gradovima.

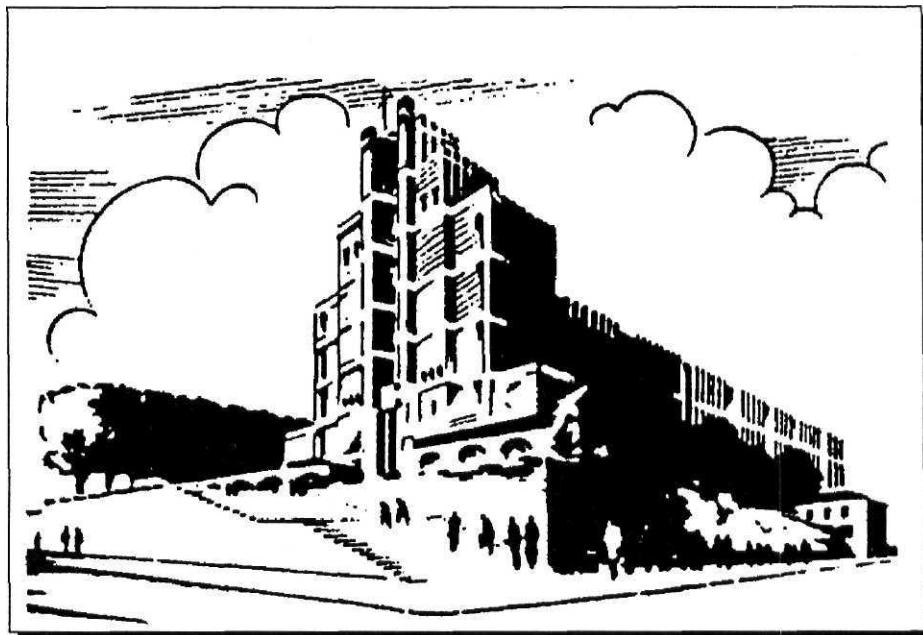
Broj katolika u Srbiji naglo je rastao iz godine u godinu. Prema popisu iz 1921. godine Beograd je imao manje od 10 000 katolika, a već prilikom popisa iz 1931. godine zabilježeno je da je broj katolika u Beogradu narastao na 56 776, tj. bez Zemuna oko 40 000, što je činilo jednu četvrtinu ukupnog beogradskog stanovništva. Osim u Beogradu katolika je tada bilo u još 99 mjesta u Srbiji, a veće su župe bile u gradovima: Nišu (5000 vjernika),

Ravnoj Reci (3000 vjernika), Kraljevu (2000 vjernika), Smederevu (2000 vjernika) i Kragujevcu (1500 vjernika).

Društvo za gradnju katoličke crkve stalno je nastojalo postići dogovor s beogradskom općinom o lokaciji buduće katoličke katedrale. Beogradski su katolici namjeravali sagraditi impozantnu katedralu, pa su za njenu izgradnju tražili odgovarajuće mjesto. Smatrali su da bi buduća katolička katedrala, zajedno s budućom pravoslavnom stolnom crkvom Sv. Save na Vračaru, trebala dominirati metropolom države u kojoj su katolici i pravoslavci bili najveće vjerske skupine. Međutim, nailazili su na neobjašnjive zapreke. Godine 1926. beogradska je općina dala za izgradnju katoličke katedrale mjesto na tzv. Kalinića-guvnu. Ubrzo se pokazalo da to mjesto nije imalo imovinsko-pravnu čistu situaciju, pa je otpalo. Slijedećih godina beogradska je općina predlagala još nekoliko lokacija koje su bile neprikladne za gradnju katedrale pa ih je Društvo odbilo. Ipak, članovi Društva i nadbiskup Rodić, kao glavni inicijator, nisu gubili nadu da će taj problem biti ubrzo riješen pa su 1930. godine, deset godina nakon početka inicijative, objavili natječaj za izradu nacrta beogradske katedrale. U žiriju natječaja bio je niz tadašnjih uglednih imena iz cijele države, a među njima i velikan hrvatske arheologije don Frane Bulić. Žiri je kao pobjednički načrt izabrao rad njemačkog arhitekta Josipa VVenzlera i beogradski katolici su nestrljivo čekali određivanje lokacije kako bi odmah mogli početi s izgradnjom katedrale. Međutim, Društvo je 1931. godine dobilo obavijest da beogradska općina nije još donijela odluku o lokaciji katoličke katedrale zbog pomanjkanja građevinskih lokacija u Beogradu. Ta je obavijest jako iznenadila sve beogradske katolike jer je u beogradskim novinama tih dana bilo objavljeno daje u Beogradu predviđeno 12 lokacija za gradnju pravoslavnih crkava. Nakon toga beogradska je općina odlučila dati za izgradnju katoličke katedrale zemljište u Jevrejskoj mahali. Tom je odlukom beogradska općina krajnje ponizila beogradске katolike jer je ta lokacija ležala na periferiji grada, nije imala riješenu komunalnu infrastrukturu, bila je naplavljiva pa je postojala opasnost da u vrijeme visokih vodostaja katedrala bude poplavljena, i, što je najgore, taj gradski četvrt bila poznata po prostituciji. Članovi Društva smatrali su daje tom odlukom beogradska općina potpuno razotkrila svoj stav prema beogradskim katolicima i nakon 11 godina upornog zalaganja za gradnju katoličke katedrale odlučili su

svoje društvo raspustiti. Nadbiskup Rodić bio je suprotnog mišljenja. On je smatrao da katedralu trebaju sagraditi, pa makar i na toj lokaciji, jer drugu lokaciju neće dobiti. Zato je 1932. godine pokrenuo čak i lutriju za izgradnju katedrale. Iako je lutrija u to vrijeme bila čest način sakupljanja novca za vjerske objekte, Rodićeva lutrija nije uspjela prikupiti novce za gradnju katedrale, čemu je najviše kumovala teška

dine zaslugom dr. Jose Petrovića, kustosa beogradskog Muzeja, te ing. Nikole Belančića, načelnika tadašnjeg Ministarstva šuma i rudnika, i Želimira Sešelja, šefa odsjeka Poštanske štedionice. Beogradска podružnica bila je prva podružnica "Napretka" u Srbiji. Godine 1935. u Beogradu je bilo 105 članova muške podružnice i 17 članica ženskog povjereništva "Napretka". Uoči početka Drugog svjetskog rata pred-

Nesuđena katolička katedrala u Beogradu: prvonagrađeni rad njemačkog arhitekta Josipa VVenzlera na natječaju 1930. g. nikad nije ostvaren

svjetska ekonomска kriza. S vremenom je nadbiskup Rodić upao u ozbiljne dugove radi izgradnje konvikta u Zagrebu, pa je 1936. dao ostavku na mjesto beogradskog nadbiskupa. S njegovim odlaskom zauvjek je napuštena ideja o izgradnji katedrale u Beogradu.

Pored vjerskih institucija Hrvati u Beogradu osnovali su 1921. godine i svoj Hrvatski klub. Klub je već prvih godina dosegao broj od 1100 članova, a imao je kulturni, ekonomski i zabavni odbor. Prvi predsjednik kluba bio je dr. August Kuhar (Durlen), a 1928. godine predsjednikom postaje Pero Blašković, čuveni domobranski general iz Drugog svjetskog rata, koji je na tom mjestu ostao sve do 1940. godine kada odlazi u Zagreb. Pero Blaškovića naslijedio je Martin Mrzljak. Na Mrzljakovu inicijativu osnovana je 1941. godine podružnica Hrvatskog kluba u Zagrebu čija je osnovna djelatnost bila pomaganje Hrvata koji su početkom rata odlazili iz Srbije. U prostorijama Hrvatskog kluba otvorio je svoj ured 1941. godine Konzulat NDH koji će djelovati u Beogradu sve do 1944. godine. Beogradski Hrvati osnovali su i podružnicu HKD "Napretka" 1928. go-

jednik beogradske "Napretkove" podružnice bio je ing. Nikola Belančić, načelnik Ministarstva šuma i rudnika u mirovini, potpredsjednik je bio dr. Stanko Miholjević, profesor Univerziteta. Tajnik je bio Ivan Bandić, revizor Ministarstva poljoprivrede, a blagajnik Josip Tolj, činovnik ureda za osiguranje radnika. "Napredak" je osnovao svoju podružnicu i u Zemunu 1935. godine, te u Kraljevu 1939. godine. Uoči rata 1941. godine beogradska podružnica "Napretka" imala je 234 člana. Početkom rata te su podružnice prestale s radom.

Prema procjenama Katoličke crkve, na početku Drugog svjetskog rata u Srbiji je živjelo oko 80 000 katolika, a od njih su 80% činili Hrvati. Raspad Jugoslavije 1941. godine doveo je srpske Hrvate u težak položaj. U Srbiji je vladalo veliko antihrvatsko raspoloženje, pa su Hrvati masovno iseljavani na prostor tadašnje NDH. Tako je tijekom Drugog svjetskog rata nesatla gotovo sasvim hrvatska dijaspora koja je u Srbiju doselila u vrijeme monarhističke Jugoslavije, a s njom je pao u zaborav i sav njen kulturni i društveni život. •

(Preneseno iz "Matic", br. 1/2000)

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (15.)

4.

H spomenutoj svojoj knjigi **Na kroatističkim raskrižima** (Zagreb 1999.), koju je izdalo Sveučilište u Zagrebu - Hrvatski studiji kao prvi svezak Biblioteke CROATICUM, Radoslav Katičić objavio je svoju razpravu o podrijetlu Hrvata pod naslovom **Etnogeneza hrvatskoga naroda**. Za tu se razpravu u Bibliografskoj bilješki kaže: "Etnogeneza hrvatskoga naroda. Ime, podrijetlo i jezik Hrvata. Sada je u tisku kao poglavlje prvoga sveska Hrvatske povijesti koji pod uredništvom profesora Franje Šanjeka izdaje nakladno poduzeće 'Školska knjiga'." Najprije ču se osvrnuti na onaj dio Etnogeneze, gdje Katičić govori o podrijetlu imena Hrvati.

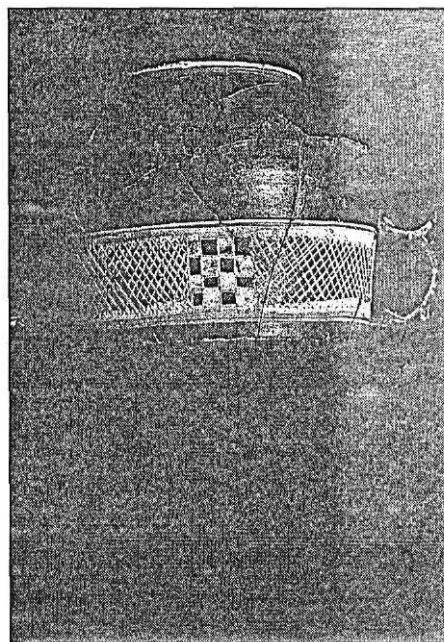
Za kameni zapis iz IX. st. na kojem se spominje hrvatski vladar Branimir kao **dux Cruatorum** Katičić kaže, da bi tomu nadpisu "odgovaralo izvorni slavenski k'než' Hrvat'." Naslov **knez** nije "slavenski", a niti je "praslavenska" posuđenica pragermanskoga **kuningaz** kako to smatra Skok. Ona dolazi od indoiraniske riječi **ianz** u značenju: vođa, vladar. Ta riječ je pak vjerojatno izvedena od indoeuropske riječi **iezd-iazz** u značenju: jezdit, jahati. U indoiranских konjaničkih nomadskih naroda kao što su bili i prastari Hrvati knez je bio častna osoba, koja je odlučivala kada će se i kamo jezdit odnosno jahati.

U Koruškoj su Nijemci naslov knez preveli na latinski **s comes** (upravitelj, župan), a ne **s dux**. S.K. Sakač naslov **dux** prevodi s **ban**. Hrvatski vladar Trpimir I. (845.-864.) u latinskim izpravama se naziva **dux Chroatorum**. Njegov suvremenik učeni benediktinac Gottschalk (846.-848.) u svojim ga zapisima naziva kraljem. Nakon toga istinski naslov **dux** za hrvatske vladare treba prevoditi s vladar ili kralj.

Katičić tvrdi, da je hrvatsko ime u svojemu prvočitnomu obliku počinjalo suglasničkom skupinom Hr.- Dokaz za to mu je ime **Hrovate**, zapisano u staroruskoj kroniki iz XII. st. **samo na jednom mjestu**. Taj oblik, veli Katičić, potvrđuju i **mlađa** mjestna imena u Koruškoj, Štajerskoj i Sloveniji. Ipak priznaje, da se u spomenutoj staroruskoj kroniki **mnogo češće** javlja lik **Horvat**, nu to "ne govori

*Piše:**Tomislav HERES*

protiv njegova zaključka". Priznaje također, da i u Njemačkoj ima zapisa hrvatskoga imena, koji "imaju samoglasnik između dva prva suglasnika" (**Churbate** i dr.), ali su to za njega samo **rubni izuzetci** - oni "ne mogu promijeniti opću sliku". Takvih hrvatskih imena ima i u Češkoj (**Charvati** i dr.), Slovačkoj (**Chorvaty** i dr.) i Grčkoj (**Kharvati**, **Kharvata**), nu ona pripadaju: **mlađem**

Hrvatski grb na posudi iz II. stoljeća po Kr. nađenoj na ušću rijeke Kuban u Azovsko more

vremenu, pa ni ona ne govore protiv njegova zaključka. Katičić dakle priznaje samo one mlađe oblike hrvatskoga imena, koji mu idu u prilog. Sve ostalo, što govori protiv njegova zaključka ili mijenja njegovu obću sliku, bezvrijedni su rubni izuzetci. Ili se njemu nepočudan glasovni lik hrvatskoga imena tek tako "uobičajio" kao u mađarskom **Horvat** i u poljskomu **Chorvat**

Kronika iz XII. st., u kojoj je Katičić našao sporni oblik hrvatskoga imena **Hrovate**, nije staroruska nego staroukrainska. Ta se kronika - **Povist' vremennih lit** (Po-

vijest minulih ljeta) - pripisuje ljetopiscu Nestoru, redovniku u kiivsko-pečerskom samostanu. Ustvari je to zbirkia ljetopisa Kiivske Rus' napisanih od IX. do XIII. stoljeća. U toj je zbirkii hrvatsko ime zapisano i u obliku **K(h)arvati**, a taj je oblik jednak češkomu **Charvaty** i grčkomu **Kharvati** i **Kharvata**. Uz poznata osobna imena **Khorvathos** i **Khoruathos** iz II./III. st. po Kristu u Ukrajini se na području grada Tanaisa (danasa Azov) spominje i rijeka **Horvatos**. U Karpatima se javlja ime **G(h)orvat**. Uz ime **Hrovate** u starokiivskim ljetopisima spominje se i ime **Hovrate** (E. Paščenko, **Etnogeneza i mitologija Hrvata u kontekstu Ukrajine**, Zagreb 1999., str. 133.). Budući da najstariji zapisi hrvatskoga imena na području Ukrajine imaju samoglasnik između dva prva suglasnika, zapis Hrovate najvjerojatnije je pisarska pogreška. Stoga nije utemeljena Katičićeva tvrdnja, da je prvočitni oblik hrvatskoga imena bio **Hrvate**, a ne **H'rvate**.

Hrvatsko ime, tvrdi Katičić, "nikako ne potječe od staroga perzijskoga imena zemlje **Harauvatiš** odnosno **Harahuvatiš**". To perzijsko ime u indoiranскомu, veli on, znači 'ona koja se razlikuje u bare', a to da je ime rijeke. "Tako se to ime - piše Katičić - javlja u Avesti kao sveta rijeka HARAXVAITI i u Indiji kao **Sarasvati**, također sveta rijeka. Po nekoj rijeci **Harahuvatiš** prozvala se ona zemlja i satrapija, a ne po narodu koji živi u njoj. Naziv pak njezina stanovnika **mora biti izveden iz imena te zemlje**" (iztaknuo M.M.).

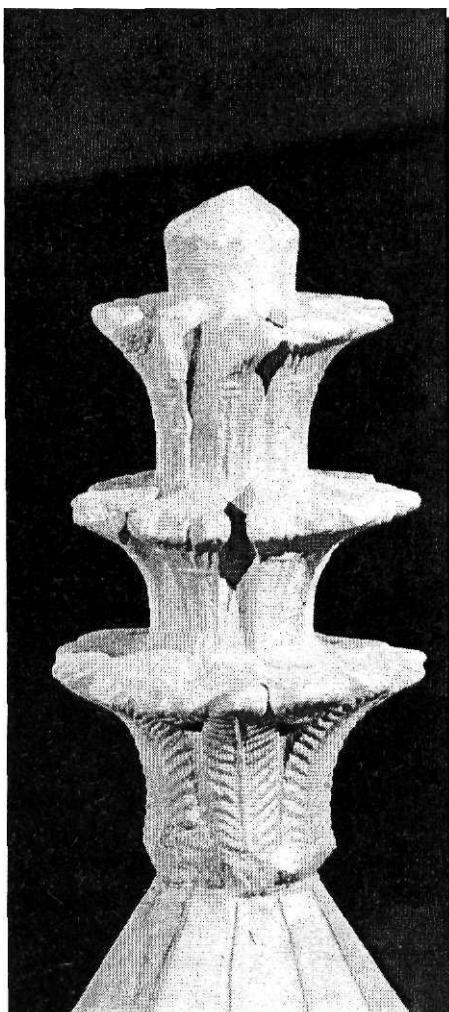
Ime **HARAXVAITI** (**Harahvaiti**), koje se spominje u Avesti, nije ime rijeke, nego zemlje. Potvrda za to nalazi se u dijelu Aveste zvanu **Vendidad** ili **Vi-devdat** (vi-daeva data = zakon protiv vragova), gdje vrhovni staroiranski bog Ahuramazda govori: "Kao deseto između najboljih **mjesta i naselja** stvorio sam ja, Ahuramazda, lijepu Harahvaiti." Avestijska rijeka **Haraxvaiti** (staroperzijski **Harahvatiš**, indoarijski Sarasvati) tumači se u značenju: "vodoplovna", "bogata vodama, rijekama" (E.A. Granovskij, Rannaja istorija iranskih plemena perednej Azii, Moskva 1970., str. 98. i 240.-241.).

U svim nastarijim poznatim popisima iranskih naroda kojima je vladao kralj kraljeva Darije 1. Veliki nalazimo i narod **Harahvatiš**. "Riječ **dahju**, koju Darije rabi u tim popisima naroda, znači u tadašnjem upravnom jeziku u isto doba i zemlju i narod koji u njoj stanuje. Tako i **Harahvatiš** znači već prema smislu sad narod, sad opet satrapiju ili kraljevstvo. **Harahvatiš** je bila velika jugoistočna perzijska satrapija, koja graničila s Indijom a sezala na jug do Indijskoga oceana - po prilici današnja južna polovica Afganistana, cijeli Beludžistan i istočni dio sadašnjega Irana" (S.K. Sakač, **Historijski razvoj imena "Hrvat"**, "Život" XXIII., br. 1., Zagreb, lipanj 1942., str. 3. - 20.).

Na Darijevu pobedničkom spomeniku u gori **Bagastana** (Bagistan, Behistun, Bisutun, Bogostan) upisano je u živoj stjeni klinovim pismom ime zemlje i naroda HARAHVATIŠ. U Proglasu uklesanu na bogostanskoj stjeni prikazao je Darije godine 520.-519. prije Krista, druge godine svoga vladanja, slikom i riječju svoje pobjede nad devet buntovnih kraljeva. Na slici uklesanoj na stjeni Darije zahvaljuje Bogu Ahura Mazdi za pobjedu nad lažnim Bardijom (Smerdisom) koji mu leži pod nogama i nad drugih osam buntovnika, koji straga povezanih ruku redom stoje pred njim svezani jednim uzetom oko vrata. U nadpisima pod slikom i sa strane sam Darije nabraja narode i zemlje nad kojima vlada po milosti Ahura Mazde i pripovijeda kako je odmah u prvoj godini svoga vladanja sretno svladao sve pobune. Nadpisi su uklesani na tri glavna državna jezika: staroperzijskomu, elamskomu (Suša) i akadskomu ili babilonskomu.

Protiv Darija bio se pobunio Perzijanac Vahyazdata, koji se lažno predstavljao kao sin kralja Kira Bardija (Grci Bardivu zvalu Smerdis). Njega je, kako u Proglasu kaže Darije, zarobio njegov zamjenik Hrvat zvan Vivana, kralj Harahvatiš: "Kralj Darije proglašava, da je Vahyazdata, samozvanoga Bardiju, s vojskom napao i uhvatio HARAUVTAT zvan Vivana (HARAUVTIM VIVANA), moj ban u Perziji, **kralj** u hrvatskomu kraljevstvu (**Harauvatiya**). Njegove ču ljude velikima i otmjenima učiniti. Govorim, da ču s vojskovođom Vivanom pobjediti svaku vojsku koja Darijevo kraljevstvo napadne i potom je svojom učiniti. Vahyazdata je krenuo u boj protiv Vivane kod tvrđave zvane Kapišakanjiš. Tamo je bitka bila, Mudri Gospod pomoći mi dade. Milostiv je Mudri Gospod" (Mijo N. Čurić, Staroiransko podrijetlo Hrvata, Zagreb 1991., str. 104.-105.).

Ovo nam potvrđuje, da je u saveznom perzijskom carstvu zamjenik vrhovnoga vladara (kralj kraljeva) imao naslov ban. Vivana je kao zamjenik Darijev imao vlast i čast bana, ali je u svomu kraljevstvu bio kralj. U novoj jadransko - panonskoj domovini vrhovni hrvatski vladari od početka su imali naslov kralja, a njihovi zamjenici bana. Kada su Hrvati ušli u zajednicu s drugim narodima, banovi su sve do godine 1918. bili nositelji, čuvari i predstavnici hrvatske državnosti i narodne suverenosti, slobode, časti, snage i blagostanja.

Akroterij ciborija iz Biskupije kod Knina

Prvobitni oblik hrvatskoga imena **Sarasvati** također je u isto doba bilo ime i zemlje i naroda. Indijsku božicu mudrosti i pokroviteljicu znanosti i umjetnosti Sarasvati (**Šarašvati**), ženu vrhovnoga indijskoga božanstva Brahma, slikaju kao lijepu mladu ženu s tamburom kako sjedi na obali jezera u koje se slijeva potok, a do nogu joj plivaju dva labuda. I ta prikazba potvrđuje, daje **Sarasvati** ime zemlje bogate vodama. Po imenu zemlje prozvao se i narod koji živi u njoj, a po zemlji i narodu i najveća rijeka koja je protjecala tom

zemljom. Nakon odselidbe u današnju Ukrajinu Sarasvati (Sarmati-Hrvati) jednoj su rijeku dali ime Horvat(os). Od imena Sarasvati S.K. Sakač izvodi ime grada i rijeke Krapine u Hrvatskomu Zagorju.

Ime zemlje i naroda **Hara(h)uvat(iš)** u aramejskomu preobliku glasi **Hruhati** (Hruati, Hrvati). U tomu se preobliku još prije odselidbe s Iranske visoravni izgubio samoglasnik između prva dva suglasnika hrvatskoga imena. Taj aramejski preoblik pojavljuje se na kamenom nadpisu iz Šopota, gdje se u doba hrvatskoga vladara Branimira (879.-892.) spominje neki **dux Cruatorum**. Ne samo u latinskomu, nego i u drugim **tūdīni** preoblicima hrvatskoga imena nije se sačuvao samoglasnik između dva prva suglasnika. Izvorni oblici hrvatskoga imena **Harvat** i **Horvat** sačuvani su do danas u pučkim govorima i u osobnim imenima.

Sve ovo dokazuje, da naša hrvatska pradomovina visoravan Harahvatiša - o kojoj govori biskup Mijo Škvorc u svojoj knjizi **Vjera i nevjera** (Zagreb 1982., str. 51.)- nije tek smiona etimoložka kombinacija i konstrukcija.

Neki se pozivaju na to, veli Katičić, da Konstantin Porfirogenet ime **KHROBATOI** tumači kao 'oni koji imaju mnogo zemlje', a zemlja se grčki kaže **KHORA**, pa bi tu ipak bilo potvrđeno početno HOR -. Na to valja reći, porugljivo će Katičić, da se ta Konstantinova etimologija ima shvaćati jednakom ozbiljno kao i ona koju Konstantin daje imenu **JADER**, koje on izvodi od latinskoga **IAM ERAT**. Nu, da o tome čujemo u drugu stranu - u svijetu poznatoga uglednoga znanstvenika Stjepana Krizina Sakača.

O podrijetlu hrvatskoga imena i hrvatskoga naroda Sakač piše u spomenutoj svojoj razpravi **Historijski razvoj imena Hrvat**. Odgovor na pitanje podrijetla imena Hrvat - kaže on - tražio se više u rječnicima, negoli u povijestnim vrelima i zbivanjima. Prvu i glavnu riječ vodili su filolozi (jezikoslovci) a ne povjestnici, iako je trebalo biti obratno. Narod i njihova imena plod su životna razvoja (evolucije). Trebali su stoga najprije povjestnici s pomoću genetičke povijestne metode, dakle metode koja proučava i shvaća ime Hrvat u njegovu postanku odnosno nastajanju, odkriti i prikazati prve pojave imena **Hrvat** i u svezi s njegovim nositeljima njegov stvarni daljnji razvoj. Istom onda mogu jezikoslovci na temelju dobivena gradiva izreći svoj konačni sud o značenju imena i o razlozima brojnih inačica. Uzporedbom

nastarijih pisanih oblika među sobom i sa živim narodnim imenom nastojat će se ustanoviti njegov pravi domaći oblik i izgovor. Međusobnim osvjetljivanjem poznatih vrela o hrvatskom imenu nastojat će se pronaći nova vrela i po mogućnosti doprijeti do prve pojave imena Hrvat i njegovih prvih nositelja.

Sakač je uzporedio ove stare povijestne izvore u kojima se spominje hrvatsko ime: spis cara Konstantina VII. Porfirogeneta **DE ADMINISTRANDO IMPERIO** (O upravi Carstvom) i Žice sv. Većeslava iz prve polovice X. stoljeća, povelja hrvatskoga vladara Trpimira i kameni nadpis hrvatskoga vladara Branimira iz druge polovice IX. stoljeća te tanaiške spomen - ploče iz II./III. stoljeća. U tim se izvorima hrvatsko ime piše različitim načinom, ali se uzporedbom vidi, da su ga sami Hrvati izgovarali dvojakim načinom baš kao i danas - negdje u punijemu obliku **Horvat**, a drugdje u stegnutom **Hrvat**. U najstarijim rukopisima Žica sv. Većeslava dolazi i jedan drugi oblik: u ruskom Vostokovskom rukopisu **Horvati**, a u hrvatskom novljanskem **Hrvati**. U Porfirogenetovu spisu piše se postojano **HROBATUS** i **HROBATOI**, što se čitalo **HROVATOS** i **HROVATI**. Kad bi to pisanje bilo izpravno, trebalo bi zaključiti, da je domaći hrvatski izgovor bio **HROVAT** i **HROVATI**. Takav se zaključak pokazuje neizpravnim, čim promotrimo kako car Porfirogenet tumači značenje riječi **Hrvat**. On piše: "HROBATOI (čitaj: **HROVATI**) se tumači iz slavenskoga jezika, a označuje one koji posjeduju mnogo zemlje." Iz takova tumačenja slijedi, da je Porfirogenet čuo izgovarati hrvatsko ime u obliku **HORVAT** a ne **HROVAT**. U slavenskom **HROVATI** ne znači baš ništa. Smisao što ga Porfirogenet navodi dobiva se istom onda, ako hrvatsko ime čitamo ne **HROVATHOS** nego **HORVATHOS** i pri tome grčki mislimo. U tom slučaju prva polovica imena sjeća na grčku riječ **HORA** = zemlja, a draga polovica na grčku riječ **VATHOS**: dubina, širina, prostor, dakle **HORA - VATHOS** = mnogo zemlje. Iz Porfirogenetove napomene o značenju imena **HORVAT** slijedi, da oblik **HROVATI**, što se nalazi u njegovu djelu, ne potječe od njega, nego ili od njegova pisara ili od kasnijih prepisivača. Vidi se, da je bizantincima kao i dalmatinskim Latinima, koji su skovali oblik **CROATUS**, bilo lakše zapamtiti, izreći i napisati **HRO** negoli **HOR**, **HROVAT** umjesto **HORVAT**.

Sto godina prije Porfirogenetova spisa nazvao se Trpimir u svojoj latinskoj datornici iz godine 852. **DUX CHROATORUM**, a Branimir kojih trideset godina kasnije na kamenomu oltarnomu pluteju (pregradu) u Šoporu **DUX CRUATORUM**. Latinski Branimirov naslov vjerojatno je domaći hrvatski izgovor **Hrvati**, a latinski oblik **CHROATI** odrazuje poput bizantskoga **HROVATI** puniji hrvatski izraz **HORVAT**, **HORVATI**. Uzporedimo li u tanaiškim grčkim nadpisima oblike **HOROATHOS** i **HOROUATHOS** s Porfirogenetovom etimologijom **HORA - VATHOS** sličnost je neobična. Grčki nastavak - os možemo zanemariti, jer su ga Grci po svojoj jezičnoj nuždi uvijek dodavali takvim tuđim imenima kakvo je hrvatsko. Ostane nam **HOROAT I HOROUATH**, a to je jednako s hrvatskim narodnim imenom u njegovu punijemu obliku **HORVAT** - osobito ako se ime ne gleda i ne čita, nego izgovara. Imali su pravo Pogodin, Jireček, Sobolevskij, Vasmer, Županič i Hauptmann, kada su u imenu tanaiškoga arhonta **HOROATH** zapazili prvi europski odzvuk hrvatskoga narodnoga imena. Njihov zaključak potvrđuje i povijestna činjenica, da se ime **HORVAT** i **HRVAT** u Hrvata rabilo i kao narodno i kao osobno, a kao prezime rabi se još i danas. Već je Porfirogenet zabilježio, da se jedan od petero braće, koji su zajedno s dvije sestre doveli Hrvate u novu južnu domovinu, zvao **HORVATHOS** (Horvat). Osam stoljeća kasnije zvao se jedan od najmoćnijih bosansko - hrvatskih velikaša **HRVOJE** Vukčić **HRVATINIĆ**, a Hrvoje, Hrvo, Hrvatin oblici su osobnoga imena Hrvat.

Polazna postaja u potragi za nositeljima hrvatskoga narodnoga imena **HORVAT** je iransko - grčki pomorski grad Tanais na ušću Dona, a putokaz je ime njegova građanina i glavara Horvata. Ime **HOROAT - HORVAT** je iransko. Jezikoslovci iranisti i slavisti o njegovoj iranskoj značajki ne sumnjaju. I s pravom. Iz sadržaja tanaiškoga nadpisa iz godine 220. jasno se razabire, da je i Horvat Iranac i cijela njegova obitelj iranska. Otac mu se zove **SANDARZIJE**, a brat **VORASPES** - to su iranska imena. Grad Tanais imao je u II.-III. st. po Kristu dvostruko pučanstvo: domaće iransko - sarmatsko i tuđe grčko, te dvije uprave - iransku i grčku. Na čelu grčke uprave bio je **HELLENARCHOS**, to jest načelnik Helena, grčkih kolonista - trgovaca. Na čelu iranske uprave bila su godine 220. četiri arhonta, među kojima se spominju

HOROAT i **VORASPES**, sinovi Sandarzijevi. Grci su imali svoj dio grada, uz luku, a Iranci svoj. Među Irancima morala je obitelj Horoatova biti veoma ugledna, kada su on i brat činili polovicu vrhovne gradske uprave. Po svoj prilici je taj isti arhont Horoat onaj pokrovitelj jedne vjerske bratovštine, koji se spominje 20-30 godina ranije na starijoj tanaiškoj ploči, pisanoj za vladanja bosporsanskoga velikoga kralja Sauromata (175.-211.). I samo ime grada Tanaise je iransko. Grci su i rijeku Don i grad na njezinu ušću zvali Tanais, što je grčki način pisanja staroiranske riječi **DANAV** koja znači rijeka i od koje potječe naziv **DON** i **DUNAV**, te Dnjepar (Danaper), Dnjestar (Danaster) i Dunajec na području nekadašnje Bijele Hrvatske. Iz svega toga slijedi nepobitno, da je i ime Horoat - Horvat bilo iransko i cijela narođenstva (etnička) sredina iz koje je to ime proizašlo također iransko.

I ova Sakačeva tumačenja pobijaju Katičićevu tvrdnju, da je hrvatsko ime u svojem prvočitnom obliku počinjalo suglasničkom skupinom **Hr** - (Hrovate). Naprotiv ona dokazuju, da najstariji prvočitni zapisi hrvatskoga imena imaju samoglasnik između dva prva suglasnika (Horvati). Do takva zaključka došao je i ruski znanstvenik M.P. Pogodin, koji je ime arhonta u Tanaisu **HORÓATHOS - HORÚATHOS** objašnjavao iz slavenskoga **H'RVAT**.

(nastavit će se)

U Požegi 1945.

Grlica CURIŠ

Po trnovom putu hodamo mi,

dok Orljava žubori.

*Na brijezu ukleta kuća stoji
i nevine žrtve broji.*

*U mrtvoj tišini, pognute glave,
molimo i dane brojimo
zatim mirno i ponosno
u storju stojimo.*

*Mladost, radost i slobodu,
dušmanin nam uze.*

*Ljubav za Domovinu
nikad ne oduže. •*

KOMUNISTI IZ HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVA (VIII.)

KOMUNISTI I RAZBIJANJE JUGOSLAVIJE 1941.

Makon njemačkog napada na Jugoslaviju, hrvatski su nacionalisti užurbano radili na iskoristavanju novonastale međunarodne situacije. Već 7. travnja 1941. u Čakovcu je proglašena neovisna hrvatska država. Isti je proglašen uslijedio sutradan iz Bjelovara, gdje su se pobunile hrvatske pukovnije. Neovisna je Hrvatska spontano proglašena i u istočnoj Bosni, kod Han Pijeska. Diljem Hrvatske spontano su razoružane postrojbe jugoslavenske vojske, a narod je oduševljeno pozdravlja slom Kraljevine Jugoslavije.

Središnje proglašenje Države Hrvatske uslijedilo je u Zagrebu, 10. travnja 1941. malo iza podneva u Banskim dvorima. To je proglašenje priopćeno hrvatskoj i europskoj javnosti na valovima zagrebačke radio-stajce istog popodneva, neposredno pred ulazak prethodnica njemačke vojske u glavni grad Hrvatske. Novoproglasa je država od samog početka bila opterećena nizom kako vanjskopolitičkih, tako i unutamjopolitičkih teškoća.

Nepovoljne okolnosti proglašenja NDH

Na vanjskopolitičkom su planu njezin razvitak determinirale u prvom redu sljedeće činjenice: a) velevlasti zaraćene s Osvinom, u prvom redu Velika Britanija, a onda i Sjedinjene Američke Države, bezuvjetno su otklanjale razbijanje Jugoslavije, b) za sile Osvine Hrvatska je bila neželjen, odnosno bez posebna entuzijazma prihvaćen uzgredni proizvod svjetskog rata; c) u ranije uglavljenoj i više puta svečano potvrđenoj podjeli interesnih sfera, Hrvatska je bila prepustena fašističkoj Italiji, d) Italija je tradicionalno aspirirala na istočnu obalu Jadrana, a ta je aspiracija u Mussolinijevoj strategiji stvaranja "novoga Rimskog carstva" dobila posebnu dimenziju, e) Italija je napala Kraljevinu Jugoslaviju, te je prije priznanja NDH faktično okupirala velike dijelove Hrvatske, upravo one, koje je kanila pripojiti, f) nakon niza poraza na afričkoj i grčko-albanskoj fronti, Rim je u proljeće 1941. bio zavidan Reichu, te gladan uspjeha i životno zainteresiran za pobjedu koja bi stabilizirala poljuljani ugled fašističkog režima, g) nasuprot oko 200.000 talijanskih vojnika na Balkanu, te još nekoliko milijuna "pod bjonetama", Hrvatska je na raspaganju imala par stotina loše oboružanih ustaša i

Piše:

Tomislav JONJIĆ

nekoliko desetaka tisuća zaštitara, koji ni po vojničkoj izobrazbi, ni po organizaciji, ni po opremljenosti nisu mogli predstavljati važan čimbenik pri rješavanju političkih i teritorijalnih pitanja.

Ivan Krndelj, član CK KPJ

Na unutarnjem planu, najvažnija okolnost koja se negativno odrazila na stasanje mlade države, bila je politika vodstva Hrvatske seljačke stranke. Svega nekoliko dana nakon što je glasovao za pristup Jugoslavije Trojnom paktu, dr. Maček je 3. travnja 1941. rezolutno i bez ikakve diskusije otklonio prijedlog za proglašenje neovisne Hrvatske u savezu s Trećim Reichom. Štoviše, pozvao je na lojalnost jugoslavenskoj državi, te je oružjem pokušao sprječiti proglašenje neovisne Hrvatske u Bjelovaru. Vodstvo središnjeg dijela HSS-a odbilo je 16. travnja ponudu sudjelovanja u prvoj hrvatskoj vladu, a čak je i onim malobrojnim Hrvatima koji su službovali u jugoslavenskom ministarstvu vanjskih poslova zabranjeno odazvati se pozivu državnog tajnika dr. Mladena Lorkovića, da svoje usluge stave u službu hrvatske države.

Mačekovi najbliži suradnici ostali su članovima jugoslavenske izbjegličke vlade, koja je predstavljala najbolji, ako ne i jedini dokaz, daje Jugoslavija moguća i da su legi-

timni hrvatski predstavnici zagovornici njezine obnove. Upravo iz tih redova dočarala je najpogubnija propaganda, koja je kušala diskreditirati NDH, nazivajući je izdajom interesa hrvatskog naroda koji da je uvijek bio za zajednicu sa Srbima. Također se sustavno radilo na kompromitiranju A. Pavelića kao talijanskog plaćenika i obveznika, što se, iako neistinito, pokazalo plodonosnim.

Drugi negativni unutamjopolitički čimbenik bio je otpor znatnog dijela srpskog pučanstva prema uspostavi hrvatske države. To je pučanstvo već 1939./40. akcijom "Srbi na okup!" pokazivalo apsolutno neprihvatanje bilo kakvog oblika hrvatske autonomije (pa i onda, kad je ona bila u interesu Jugoslavije!). Nasilja i umorstva hrvatskih civila, koja su se događala tijekom travanjskog rata, jasno su govorila o nastavku iste politike. U borbi protiv Hrvatske, sipski politički predstavnici ne će ustuknuti ni pred pozivanjem Italije da okupira Hrvatsku, pa je upravo u tijeku pregovora o hrvatsko-talijanskom razgraničenju, "u ime 100.000 pravoslavnih Srba" u Dalmaciji takav zahjev Italiji uputio Niko Novaković-Longo.

Za Jugoslaviju i savez sa SSSR-om

Treći element, držanje Komunističke partije, predstavlja posebno pitanje. Iako se u poratnoj historiografiji i publicistici komunistima pridavala neusporedivo veća važnost od one koju su kao marginalna skupina objektivno imali, njihovo držanje prema NDH zapravo je upućivalo na stajalište koje će prema novuspostavljenoj hrvatskoj državi zauzeti Kominterna odnosno SSSR.

Od tzv. Splitskog plenuma CK KPJ, koji je održan 9. i 10. lipnja 1935. godine odnosno od VII. kongresa Kominterne, koji se odlučio za podupiranje politike pučke fronte, jugoslavenski su komunisti prestali Jugoslaviju držati versailleskom, umjetnom tvorevinom, čije je razbijanje radi stvaranja balkanske sovjetske federacije u interesu svjetskoga komunističkog pokreta, te su se počeli sustavno zalagati za njezin opstanak. Stoga su se oštrot suprotstavljali svim separatističkim tendencijama.

Kako je komuniste, koji su bili prilično malobrojna skupina, bio glas da su anacionalni, među njima je, kako je Josip Broz izjavio Tomasevichu, temeljito razvijan osjećaj

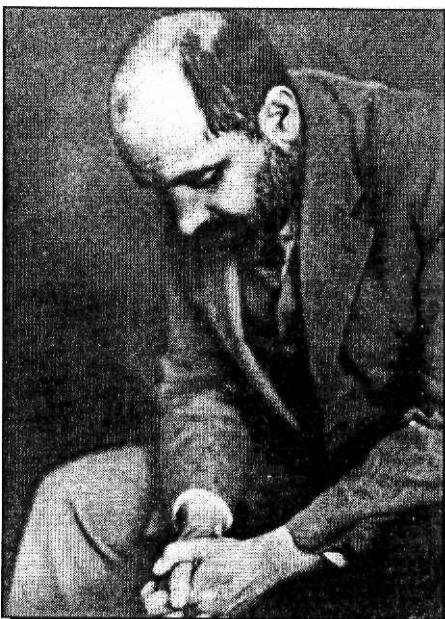
jugoslavenskog patriotizma. Stvaranje Komunističke partije Hrvatske i Komunističke partije Slovenije (1937.) nije značilo napuštanje jugoslavenske orijentacije KPJ, nego je predstavljalo taktički korak, uvjetovan sve zaoštrenijim međunarodnim odnosima u Jugoslaviji. U jednome predavanju na početku 1941. Broz je nedvoumno potvrdio, kako je taj korak imao zaduči izbiti oružje iz ruku onima, koji su tvrdili kako je KPJ instrument velikosrpske hegemonije. Ujedno je time trebalo pozitivno utjecati na ugnjetavane mase, poticati vlastitu inicijativu, odgajati kadrove i oslabiti sve separatističke snage (posebice u Sloveniji, gdje se 1936. pojavila slaba separatistička struja unutar Partije)."

Edvard Kardelj je svibnju 1939. u *Proleteru* pisao kako "narodi Jugoslavije u svojoj ogromnoj većini stoje za odbranu nezavisnosti države", što je i temeljno pitanje, kojemu se Partija mora posvetiti. Komunistička je protufašistička promičba utihnula nakon sklapanja sporazuma Ribbentrop - Molotov, što također jasno pokazuje kako je, poput drugih komunističkih stranaka diljem svijeta, i Komunistička partija Jugoslavije, u sklopu koje je djelovala i Komunistička partija Hrvatske, bila prije svega ekspozitom Moskve, pa je uopće teško govoriti o njezinoj ideološkoj i političko-organizacijskoj samostalnosti.

Jedan od najboljih poznavatelja odnosa između Moskve i jugoslavenskih komunista, I. Očak, naglašava, štoviše, kako je KPJ "spadala među discipliniranije sekcije Kominterne". Ta se disciplina održavala željeznom stegom, "čistkama" u kojima je stradao znatan broj jugoslavenskih komunista, pa čak i prijetnjama da bi KPJ mogla biti raspuštena. Njemačko-sovjetski je savez doveo KPJ u nezavidan položaj, namećući joj pomirenje sa snagama, koje su sve do jučer proglašavane smrtnim neprijateljem. Kako bi sačuvala minimum propagandne uverljivosti, KPJ je, po naputcima iz Moskve, počela propovijedati protivljenje

svakom imperialističkom ratu, a napose protivljenje svrstavanju Jugoslavije uz bok Francuskoj i Velikoj Britaniji u njihovu ratu protiv Njemačke.

Objektivno je ta aktivnost išla na ruku Njemačkoj. Na unutarjugoslavenskom planu, sporazum Ribbentrop - Molotov nije izmijenio stajalište KPJ o potrebi očuvanja Jugoslavije. Radića pripovijeda kako se 21. studenoga 1939. susreo sa sovjetskim pod-tajnikom u Društvu naroda, Sokolinom. Ovaj mu je kazao, kako se Sovjetima

Miroslav Krleža

pokušavaju obratiti "hrvatski i makedonski ekstremiste, koji djeluju po Italiji i po Austriji", ali SSSR stoji "isključivo na održanju integriteta Jugoslavije." Takvo se stajalište Kominterne odrazilo i na držanje KPJ prema hrvatskim separatistima. CK KPJ je u ožujku 1939., povodom njemačke okupacije Čeho-Slovačke i stvaranja Slovačke, u jednom proglašu optužio frankovce kao "izdajnike i agente njemačkog i talijanskog fašizma". Centralni komitet očekuje od hrvatskoga naroda da ne bude "grobar nezavisnosti ove

zemlje", jer to znači njegovu propast. Svoja prava hrvatski narod može "izvojevati ne pomoću Hitlera već pomoću radničke klase, seljaštva i ostalih demokratskih slojeva čitave Jugoslavije!" Posebna uloga u borbi protiv "frankovaca" namijenjena je Komunističkoj partiji Hrvatske. Na prvoj konferenciji KPH, održanoj u kolovozu 1940., važnosti te borbe dan je posebni naglasak. U drugoj polovici 1940., *Proleter*, glasio CK KPJ, ustaše svrstava u petu kolonu, zadača koje je razbiti zemlju iznutra, oslabiti je i razrovati, kako bi ona postala lakšim plijenom imperialistički raspoloženih susjeda.¹⁰

S obzirom na ta doje slom versailleske Europe ipak i unutar KPJ postavio pitanje opravdanosti opstanka Jugoslavije, na Petoj zemaljskoj konferenciji KPJ, održanoj u Zagrebu od 19. do 23. listopada 1940., postavljene su smjernice, koje će dugoročno odrediti politiku Partije. Na konferenciji je, prema službenim tvrdnjama KPJ, sudjelovalo 105 izaslanika, a izabran je novi Centralni komitet od 29 članova i 9 kandidata, te sedmeročlani Politbiro, na čelu s generalnim tajnikom, Josipom Brozom. Zauzeto je stanovište o potrebi obrane zemlje. Bilo je to naglašavanje jugoslavenskog poslanja Partije, ali je ono i dalje bilo defenzivno.

Unatoč paktu Ribbentrop - Molotov, KPJ je nerado gledala na približavanje Jugoslavije Osovini. Nasuprot tomu, ona se zalagala za tješnji naslon na SSSR. *Politički vjesnik*, komunističko glasilo namijenjeno širim slojevima, u prosincu 1940. optuživao je "plaćeničku frankovačku propagandu", koja teži za stvaranjem tobože samostalne države, poput Slovačke, koja stenje pod njemačkom čizmom. Na čelu toga protektorata imao bi biti Ante Pavelić, "kojega - kao rezervu za buduće svoje imperialističke ciljeve - ima u pripremi Mussolini". Komunistička su glasila oštro osuđivala banovinski režim zbog tobožnje popustljivosti prema ustašama. Početkom 1941. ob-

1 Usp. Jozo Tomasevich, *Četnici u Jugoslaviji*, n. dj., 85.

2 Zabilješke Sergeja Krajera o predavanju Josipa Broza Tita u školi CK KPJ u Zagrebu, u veljači 1941., u: Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, knj. 6, 208-212.

3 Vsp. Aprilski rat. *Zbornik dokumenata* 'knj. I. (dalje: AR 1941., I.), dok. 52, s. 208-211.

4 Ivan Očak, *Obraćun Staljina s rukovodstvom KPJ*, u: *Hrvatsko-ruske veze (Druga polovica XIX. i početak XX. stoljeća)*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993., 198.

5 Usp. *Proglaš CK KPJ iz rujna 1939.* u: AR 1941., I., dok. 107, s. 374-378., kao i *Odgovor CK KPJ "Svim ratnim huškačima i klevetnicima naše partije"*, iz svibnja 1940., na istome mjestu, dok. 229, s. 679-683.

6 Inicijativni odbor za stvaranje Stranke radnog naroda Hrvatske izdao je 10. rujna 1939. letak kojim se, između ostaloga, poziva vladu da "poduzme sve potrebne mjeru da zemlja ne budu uvučena u imperialistički rat, da vodi politiku čuvanja nezavisnosti Jugoslavije, saveza sa svim balkanskim zemljama i da uspostavi diplomatske i trgovачke odnose sa SSSR". (AR 1941., I., dok. 85, s. 331-336.) Stranka radnog naroda je, inače, trebala biti legalna ekspositura KPJ, a Glavni inicijativni odbor djelovao je u Zagrebu, pod predsjedanjem Božidara Adžije. U jednome drugom proglašu, SRN se, između ostaloga, zalaže za "narodnu autonomiju Bosne i Hercegovine kao istorijske pokrajine". (Usp. AR 1941., I., dok. 108, s. 378-381.)

7 Bogdan Radić, *Živjeti-nedoživjeti*, n. dj., I., 494.

8 AR 1941., I., dok. 36, s. 163-169.

9 *Srp i čekić 1940-1941*, Zagreb, 1951., 119.

10 *Proleter*, br. 7-8/1940, kolovoz-rujan 1940.

11 Tekst rezolucije v. u: AR 1941., I., dok. 282, s. 833-854. S obzirom na novootkrivene dokumente, koji pokazuju kako je SSSR spremao napad s leđa na Njemačku, buduća će istraživanja ustanoviti, jesu li zaključci Pete konferencije KPJ bili izravno nadahnuti tim planom Moskve.

12 *Politički vjesnik - Vjesnik radnog naroda 1940-1941*, Zagreb, 1965., 283

13 *Srp i čekić 1940-1941*, 90.; *Politički vjesnik*, 283.

javljen je niz partijskih proglaša o potrebi očuvanja Jugoslavije, a taj je cilj predstavlja i težište programske platforme KP.¹

Oružjem u obranu Jugoslavije

Sredinom ožujka 1941. Centralni je komitet uputio proglaš "Protiv kapitulacije - za pakt o uzajamnoj pomoći sa Sovjetskim Savezom". Sličan je poziv nakon državnog udara uputio i CK KPH. On početkom travnja 1941. optužuje "stanovitu hrvatsku gospodu", koja hoće iskoristiti težak položaj zemlje radi ostvarenja svojih "šovinističkih planova" uz pomoć Osovine. Pod krinkom borbe za prava hrvatskog naroda, oni djeluju izdajnički. Pod krinkom "nezavisne Hrvatske" žele hrvatski narod dovesti u ropstvo. Cijepanje Jugoslavije nužno bi dovelo do "bratoubilačkog rata, krvoprolića i porobljavanja". Stoga ne ostaju samo dva puta: kapitulacija ili rat. Postoji i treći put: naslon na "veliki i bratski SSSR, na moćnu i neutralnu državu radnika i seljaka, velikog zaštitnika malih naroda."² Taj je poziv zapravo bio na tragu Titova izlaganja na partijskom vijećanju u Beogradu, 29. ožujka. Tito je (prema dvije i pol godine kasnije sastavljenoj policijskoj zabilješci) pozdravio beogradski prevrat kao udarac Osovini, ali je izrazio krupne rezerve prema Simovićevoj vladi, jer da u njoj većinu čine anglofili i reakcionari. Rat je neizbjegjan, pa komunisti trebaju nastaviti antifašističkim kursem, neizostavno se odazvati mobilizacijskim pozivima i svim silama suzbijati snage koje idu za kapitulacijom Jugoslavije. Tražiti naslon na SSSR, koji jedini može pružiti pomoć jugoslavenskoj državi."

Iako ima tvrdnji da vodstvu KP još nije bilo poznato, Titovo se izlaganje naslanjalo na Kominternin naputak. Georgi Dimitrov je, naime, 22. ožujka preporučio jugoslavenskoj partiji da "zauzme odlučan stav protiv kapitulacije pred Njemačkom", te podupre svenarodni otpor i zatraži prijateljstvo sa SSSR-om. Ne treba, međutim, inzistirati na općebalkanskoj deklaraciji, niti posebno is-

ticati makedonsko pitanje, ali treba: "istači parolu borbe protiv nacionalnog ugnjavanja i za oslobođenje nacionalno potlačenih naroda". Sličan je zahtjev ponovio i 29. ožujka u poruci Titu, ali mu se tom prigodom - budući da su zametnuti pregovori između Moskve i Beograda - "izričito savjetuje" odustanak od demonstracija i konfrontacije s vlastima.

CK KPJ uputio je 30. ožujka 1941. "narodima Jugoslavije" proglaš u kojemu se također poziva na slogu i neovisnost jugoslavenskih naroda, savez sa SSSR-om i kliču krilatice protiv imperialističkoga rata. Pacifističke parole napuštene su nakon njemačkog napada na Jugoslaviju, kad je postalo jasno da će sovjetsko-jugoslavenski ugovor o prijateljstvu i nenapadanju ostati mrtvim slovom na papira. Prema tvrdnjama Pavla Gregorića, komunisti koji su se nalazili u zagrebačkim redarstvenim uzama (P. Gregorić, O. Priča, B. Adžija, O. Keršovani i dr.), već 6. travnja 1941. tražili su od policijske uprave da ih pusti na slobodu, jer žele braniti "svoju zemlju od fašističkih napadača". S. Ugarković tvrdi kako je u Zagrebu 8. travnja 1941. pod predsjedanjem J. B. Tita održan sastanak CK KPJ i CK KPH. Tada je odlučeno da se zapovjedniku IV. vojnog područja, generalu Panteliji Jurišiću, posalje izaslanstvo, koje će od njega zatražiti oružje za naoružavanje radnika i ostalih antifašista u Zagrebu i okolici. Izaslanstvo su činili Antun Rob, Vlado Mutak, Mladen Ivezović, Josip Kras, Jakov Blažević i Pavle Gregorić. To potvrđuju i Gregorić i Jelić. Gregorić navodi kako se komunističko vodstvo 8. i 9. te ujutro 10. travnja 1941., na sve načine kušalo obratiti Stožeru prve skupine armija i njegovu zapovjedniku, generalu Jurišiću, te zatražiti da se puste zatočeni komunisti, a radništvo, koje je spremno braniti zemlju, podijeli oružje. Slične su intervencije poduzimale i žene zatočenih komunista. Nakon što gaje ovaj izvjestio o neuspjelu pokušaju kod generala Jurišića, ujutro 10. travnja, politički sekretar CK KPH, Rade Končar, naložio je Gregoriću da pokuša "uspostaviti vezu s Udruženjem rezervnih oficira i Udruženjem dobrovoljaca te da za-

jednički zatražimo oružje". I Marko Belinić svjedoči kako je "početkom travnja 1941." u Zagrebu održan sastanak istaknutih dužnosnika CK KPH, na kojem je "izvešteno da s komandom armije u Zagrebu nisu uspjeli pregovori da se radnicima dade oružje za borbu protiv njemačkih agresora i kvislinga".

I u Splitu je Pokrajinski komitet KPJ, predvođen Vickom Krstulovićem, nakon vijesti o njemačkom napadu na Jugoslaviju, od zapovjednika grada zatražio oružje radi obrane Jugoslavije.¹⁰ Šibenski su komunisti 12. travnja a pokušali zauzeti brodovlje u luci i skloniti ga u Boku Kotorsku, tražeći ujedno od jugoslavenskog zapovjednika grada da narodu podijeli oružje i organizira obranu.¹¹ U Makarskoj su komunisti 18. travnja provalili u vojarnu i oteli veće količine oružja.

Ti su događaji jasno upućivali, da proglašenje neovisne Hrvatske ne odgovara planovima KPJ. Komunističko je vodstvo svoju politiku baziralo na dva postulata. Prvi je bezuvjetna odanost Kominterni odnosno SSSR-u, koji je još bio u savezu s Hitlerom, a drugi težnja da se sačuva jugoslavenska država. Ta dva postulata nisu bila nipošto nepomirljiva: SSSR je opstanak Jugoslavije također smatrao osloncem svoje politike na europskom Jugoistoku. Time se može objasniti nezadovoljstvo, koje je sovjetska diplomacija izrazila madžarskom poslaniku u Moskvi, kad je ovaj pokušavao objasniti razloge madžarskog napada na Jugoslaviju.¹² Stoga je sasvim logično da su na tzv. Aprilskom savjetovanju KPJ oštros kritizirani oni članovi Partije, koji su u travanjskom ratu propustili spriječiti "petokolonaše", između ostaloga i u Bjelovaru (gdje su se 8. travnja 1941. hrvatski vojnici pobunili i na čelu s gradonačelnikom, dr. J. Makancem, proglašili NDH). Partija oštros osuđuje "više od petnaest komunista koji su mirno gledali izdaju umjesto da spriječe izdajnike".

(nastavit će se)

1 Usp. J. B. Tito, *Sabranu djela*, knj. 6, s. 124-127., 207. i dr.

2 Usp. V. Terzić, *Aprilska rat*, n. dj., I., 143.

3 V. Terzić, I., 479-480. Pitane je, je li Titovo izlaganje bilo baš tako borbeno. Naime, ovo je svjedočenje dano srpskoj policiji u listopadu 1943., a poruka koju je Kominterna, odnosno Dimitrov, 27. ožujka 1941. uputio Titu, (Terzić ju objavljuje na istom mjestu), nije govorila o organizaciji oružanog otpora.

4 J. B. Tito, *Sabranu djela*, knj. 6, s. 213., 215.

5 J. B. Tito, *Sabranu djela*, knj. 6, s. 186-188.

6 P. Gregorić, *Narodnooslobodilački pokret u Zapadnoj Slavoniji...*, 14-15.

7 Stipe Ugarković, *Rat prije rata, u: Zagreb 1941-1945*, Knjiga I., Izdanje Spektar Zagreb, 1972. 78-79. Usp. P. Gregorić, n. dj., 18-19. Isti, *U okupiranom Zagrebu*, Zbornik sjećanja, *Zagreb 1941-1945*, knjiga I., 42-44. Ivan Jelić, *Tragedija u Keresincu. Zagrebačko ljeto 1941.*, Globus, Zagreb, 1986., 17. Slično su komunisti postupili Ljubljani, tvrdi Aleš Bebler.

8 P. Gregorić, *Narodnooslobodilačka borba u Zapadnoj Slavoniji...*, 20-21. Končar se, prema Gregoriću (n. dj., 28.), u Zagreb vratio iz Beograda 9. travnja. Bilo je to očito s točno određenom zadacom.

9 Marko Belinić, *Rad KP Hrvatske u Zagrebu i okolici*, u: Zagreb 1941-1945, Knjiga I., 49.

10 S. Kvesić, n. dj., 59b.

11 S. Kvesić, n. dj., 63.

12 Viće Sržić Gabro, *Djelovanje Okružnog komiteta KPH za Makarsku 1941-1945.*, u: *Biokovou NOB i socijalističkoj revoluciji*, IHRPD, Split, 1983., 42.

13 Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918-1988*. Druga knjiga' *Narodnooslobodilački rat i revolucija 1941-1945*, Nolit, Beograd, 1988., 32-33.

14 ZNOR, 072, dok. 1.s. 19.

ZAKAJ SE KOMUNISTIČKI ZLOČINCI NE BI SMELI POZABITI

Pri nas se veli, koj je čovek dobre naravi da on sakakovo zlo pozabi i oprša. No, nekoj čovek, vu takove nakane, da oprosti svojemu neprijatelju za svojo pretrpleno nepravdo i ne pozabi.

Komunisti, koji so kak znamo vu našem cajtu, širom po svetu lučkomu rodu nanesli najviše zla, oni, još navek dižo svoje sede glave, mivajo si svoje zmazane obuze i oči biti nekakovi "pravednici obraćenja". Oni i dalje vode boje za vlast, vu koje bi se nijovo "fčera" pozabilo i ostvarilo.

No na žalost, čez dneve izborni zborovanja, slušamo od našega hrvatskoga naroda sakakove pripovetke: Čujemo reći za podele, na poštene i ne poštene komuniste. A mi se pitamo koji so pošteni, a koji nepošteni? I jeden mi pajdaš veli: - Znaš, pošteni komunisti bili so oni koji so srecem vojuvali za slobodno Hrvatko, a nepošteni komunisti bili su oni, koji so se napetali za vlast, zaseli meke stolce gde so se šepurili, osaleli, bogateli. Koji so se venčali dok so vmirili, za Ježuša se skrivali - Faraone prectavljali. I zato, kak so išli, tak sozišli!

A sad - veli dalje pajdaš - ovi novi, koji nam obećavajo "Mojsijevo spasenje" neki se dobro premisle da ne bi i oni tak zisli!

I kaj da rečemo na se? Sa je ta prectava za nas hrvatske komunističke robijaše, koji "pušemo na zdeno" pak jedno veliko skušenje. Jer, mi smo žrtve komunizma. Mi smo tamnovali radi Hrvatke. Mi iščemo priznajne za naše trpljenje. Mi smo robovali

onda dok so drugi popevali - "Jugoslavia, Jugoslavija". Dok so nas titovci mučili i tokli.

I zato se komunistički zločinci nebi smeli nigdar pozabiti.

Slavko ČAMBA

OBJAVLJENI PODATCI O ŽRTVAMA U TREBINJU, RAVNOM I TREBIMLJU

Možda će čitatelje našeg lista zanimati da je glasil Dubrave Hrid, koje izlazi u Ravnom, objavljen popis žrtava Drugoga svjetskog rata u župama Trebinje, Ravno i Trebimlja. Neke podatke o tome donosio je i Politički zatvorenik, a ovaj popis pripredio je i objavio Duro krste, također hrvatski politički uznik.

U spomenute tri župe poginulo je između 1941. i 1945. ukupno 485 Hrvata katolika (180 u Trebimlji, 265 u Ravnem, te 40 u Trebinju). Demografske posljedice takvoga stradanja bile su katastrofalne, te do danas nisu zaliječene.

Ilija Vukelić, Đakovo

OPASKE UZ USPOMENE VLADE HAJNIĆA

S nevjericom sam pročitao uspomene Vlade Hajnića, objavljene u *Političkom zatvoreniku* br. 92 od studenoga 1999. Iako je nezgodno tako govoriti, mislim da se navodi iz tog članka u velikoj mjeri kose s istinom.

Budući da sam iz zagrebačke Nove vesi u Staru Gradišku otpremljen 11. veljače 1946.,

dobro mi je poznato kad je raspušten sisački logor Viktorovac. Već u travnju su logorašice otpremljene u Požegu, dok su muškarci iz Viktorovca dovedeni u Gradišku u listopadu ili studenom. Tada sam radio u košaračiji, smještenoj u Kuli.

Gospodin Hajnić govori o bjegovima i probojima. Treba znati, da je zid oko starogradskog logora visok 4,70 metara, a svakih nekoliko desetaka metara nalazi se stražarnica odnosno bunker, s reflektorom i strojnicom. Logor su tada držali knojevci. Upravitelj je bio major Ivan Kos, njegov zamjenik kapetan Cvetko Krajina, inač student. Zapovjednik Kule bio je Marko Lacmanović, zapovjednik II. odjela Joža Pavić, a zapovjednik III. odjela Mirk Bošanac. Skupa s njima, najviše su nas maltretirali kriminalci.

U Kuli sam bio u sobi br. 5, koja se nalazila na ketu desno. U istoj je sobi od nas ukupno 32, bilo 29 svećenika, uglavnom iz šibenske biskupije. Oni su uglavnom radili na gradevinu. Sobni starješina bio je Riječanin Igor Elez. Zahvaljujući našim susobnicima, i mi smo prolazili relativno dobro, jer im je biskupija povremeno dostavljala pakete UNRRA-e i Crvenoga križa. Tvrđne gospodina Hajnića o maltretiranju nisu točne.

S obzirom na to da se u uspomenama nalaže i na grube neistine, koje su vjerojatno plod manjkavih sjećanja, kanim pripremiti svoje uspomene na Staru Gradišku i izgradnju pruge Brčko-Banovići. Naime, u sklopu moga robijanja od 22. listopada 1945. do 31. svibnja 1948., jedno sam vrijeme radio i na toj pruzi, između Modrice i Doboja.

Ivan Radočaj, Novska

MOJ GOSPODIN BOG DRUG SEKRETAR

Uvik me je proganja. Izmišla je svake gadarije o meni. I javno me proviza. A bijaje silan. Ima je vlast u rukama i mdgaje raditi ča je tija. Tako je i činja. A ča sam ja jadan moga. Prvo ča je učinja, potira me s posla. Reka je: Ti si dušmanin i neprijatelj naroda i države.

Inima ti mista u našoj školi. Očeš li ti dicu odgajat? Da ih buniš protiv mene i nas komunista, je li? Ne, ti nimaš, ovdvi posla. Nimaš moralno-političkih kvaliteta, ili bolje reći, nisi podoban. Bit' ćeš ti manji od makova zrna. Uvuci se u mišu rupu i tu stoj. Ne smiš izači. Ako samo pomoliš glavu, ja ču tebe uaps.

Tako mi je pritija, moj gospodar, drug sekretar. A onda je lipo nastavlja. Ono, ča je, je! Priznan. Ti si profesar. Završja si velike škole. Ali, ti ne možeš u ovome našem malom mistu biti ni škovacim. Nima za te kruva u Lipu našoj! Nima i Bog! Budi sritan čaoš imas tu svoju šašavu glavu na ramenu. Moga bi ostati i bez nje i onda ča ćeš, kumpare moj!

A ča te briga, ča mi komunisti činimo? Mi smo se za to i borili, da budemo gospodari i da imamo vlast. Najlipše bi bilo da nam ti i takvi zapovidaju. Zato, odmah daj otakz. Ti nimaš

se prava mišati u odgoju naše dice. Kvariš ih, buniš i ča ti ja znam. ča ti činiš. Zato tebe odma triba likvidirati. Prvo čemo ovako lipo, a poslin, bit će gore.

A moja dice, gospod sekretaru, a ča ču sa svojom dicom, ča će oni bidni jisti, ako ja ne radim? - pita sam sav izgubljen i preplašen za svoju dicu. A on brečnu na mene i reče: S time mi komunisti nemamo ništa. Moga si prije misliti i ne boriti se protiv nas komunista.

Naprsto me je izgura s posla. Napisa je kako nimam moralno-političke kvalitete i basta. Ni tribalo ništa gorega. Ko nije moralan, misli moj sekretar, taj nima pravo ni jisti ni piti. A moj ti IVE BALEGA, tako se zva taj sekretar, bijaje sve. Moga te je ubit, ako je tija. Ja sam izgubljeni samo posa. I zato sam mu puno, od srca zahvalan. A to sam jedino i ima.

Osm one diplome filozofskog fakulteta, koju nisam moga pojist. Ali, ča ona vridi, kad s njom nisam moga biti ni škovacim u rodnom gradu, u kojem je moj Ive Balega bija sekretar, ima je veliki četverosobni stan u zadraskoj lipotici, otvorija odvjetničku kancelariju i posta gospodin Bog.

Ive mi nije da raditi. Mislij je na moje zdravlje. I trbuhi. A za moju dicu ga nije bilo briga. Ča se njega tiče, mogli su i oni gladovati. To nije bila njegova briga. On je svoju partijsku dužnost izvršija. Potira me je s posla. Bože moj, ča je sada s Ivom? Je li još živ i je li još uvik onako debel i šašav. Ja sam poša u drugi grad i više ga ne vidim. Ali se sićam Ive i strah me je kad ga se sitim. Da znate, kako me psova onim svojim ružnim komunističkim beštima ma. Da je Karl Mara živ, ča bi on o svemu ovome rekao? Volija bi, isto viditi Ivu Balegu. Vrime se minja i možda i on više nije sekretar. Možda se i njemu sidalica zaljuljala ili je možda poša u penzion?

I ča bi učinja, mili moji?

Samo bi gajednom udarija po onoj njegovoj čelavoj glavi i reka mu:

Tovare jedan. Prošlo je tvoje vrijeme. Poj spat! Bože moj, kako se stvari minjadu. Sve dojde na svoje mesto. I Ive će doći na svoje. Tako mu i triba. Slobodni vitri opet pusu na ovoj našoj hrvatskoj rivi. I zato mi nije ča sam kao pravi i pošteni Hrvat robija za slobodnu i sritnu domovinu Hrvatsku. I moja je patnja pomogla da se rodi hrvatska sloboda.

PISMA IZ ISTRE

Glasujte za me!!!

Je došlo je, novo lito, ma ne i novo tisućje! Ko ste ga vi slavili, ste se zajeli. Vi ste samo žrtva trgovacko-turističke propagande, to jest promičbe, koja vas je zasipala lažima o trećem mileniju.

Sva srića da san ja zajno shvatija da novo tisućje počinje 1.1.2001. Kako bin se bila razočara da san, na primjer, pošta slaviti novo lito u Njujork, Pariz, Kairo, eli na Havaje! Ovako san ga lipo skromno dočeka užad Arene s prijateljima i bocom pjenušca, a to nije ud hiže jeno 20-30 metri. Skromno, kako i doliči jenen sasvim običnen noven lito. (I jenen običnen penziću!!!). Nemojte biti razočarani. Zamislite kako bite se osjećali da van u noven lito žena počme brontulati da je niste po...po...po (Zna se! Ali ni, definitivno ni...HDZ!), da je niste poseksali još ud prošlega tisućje! Eli da počme kukati da je brižna gola i bosa, da nima ča nositi. Da ima samo nika stare štrace iz prošlega tisućje, pak da hitno mora obnoviti garderobu! E, a kad novo tisućje dođe, koje će blagostanje biti! Kako lordovi ćemo živiti, van ja rečen! Većina nas će voziti "oldtajmere", imati ćemo antikno pokućstvo, posude, stare vitrine pune starih čašah, šalicah, police pune starih knjigah, pločah, kazetah, zide pune slikah, sve zpatinon, sve staro, antikno još iz davneg prošlega milenija!

Ča ste rekli? Da finin z blebetanj? Dobro, dobro, znan ja ča vas interesira. Publika, izbori, smjena vlasti, izbori za predsjednika. Mene vero ne! Sve je to već viđeno. Jeni će slavodobitno ušetati i sisti u još tplele fotelje, drugi će se praviti da se smješkaju kad budu iz tih foteljariti dizali. Jenu stvar si samo ne moren zamisliti! Ča to? He, he! Seksu kako se ljubazno smješka! A zašto ibi? Da san ja na primjer bila ministar i da više nišan, da više niman plaću ud 20-tak tisuća kunah, ja bin plaka, tulija! Ma ča tulija? Ja bin urla, po podu se valja, lasi si gulija. A forši bin i u nesvijest pa! Zato je bolje stati dalje ud vlasti, slasti, ovlasti, časti i počasti. Zato sanja i odusta od kandidature za predsjednika. Toliko da znate i da ne računate na me! Za kega glasovati? Za unega koji je rekao: "Glasujte za mene! Biti će sigurno bolje. Ako ne za vas, za mene svakako hoće!"

Piše:

Blaž PILJUH

O papagalima, mišima i mačkima

Znate unu kad su Frane i Luca posli na tržnicu, pak su papagala samega doma pustili. Zvoni na vrata inkasator za televiziju:

- Ki je? - viče papagalo.
- Inkasator! - govori inkasator.
- Kije? - ponavlja papagalo.
- Ma...inkasator, inkasator!!!
- Kije?
- Inkasator, inkasator, inkasatorooooor!!! -je zaurla inkasator.

Inšoma, inkasator seje toliko razjadja da mu je brižnen srce riknulo. Pak su ga Frane i Luča našli kako na pragu leži. Prestrašila se je Luča:

- Joh je meni...ki...ki...to leži?
- Inkasator, inkasator, inkasator... - javlja se je papagalo.

Pouka? Ako mrziš inkasatore, nabavi si papagala! Ionako su papagali aktuelni, vero su! Na televiziji, radiju, novinama, plakatima. Budiša - za predsjednika, Mesić - za predsjednika, Granić - za predsjednika, itd. itd. za predsjednika. Mirovine, pretvorba, zaposlenje, privredni rast, Bosna Europa, jeftina država, izlazak iz stranke itd! Svi ponavljaju isto, kako papagali. Pa se ti sad odluči. Ma dajte, vas molin! Ne znan za kega ćete vi, ni za kega ču ja, ma znan za kega će Jakovčić glasovati. Za Granića! Vero će! To mu je zadnja slamka, zadnja prilika da jopet dobije svoga neprijatelja. U Zagrebu! Pa da! Ča si morete vi zamisliti Toma i Đerija...prez Toma? Kako bi to bija dosadan crtić! Ki bi ga uopće gleda i...za miša navija? To jest za kozu! A za pravo reći, ni Mesić ni loša alternativa. Iz iste su koalicije. Forši bi Mesić ispunja želju Jakovčiću. 1 vrga ga za ministra europskih integracija. A Jakovčić bi ud Stipe moga dobiti i...hm...koji korisan savjet. Pak bi ga pita: - "Nu, Stipe, povidaj mi kako uno bija razjeba Jugoslaviju?"

Inšoma, ako niste znali sve o predsjedničkim kandidatima, ćete znati jako brzo,

van ja rečen! Baren u drugen krugu. Kad jedan drugemu po prošlosti počmu kopati. I stare grihe iskati. Kako Frane, kad je pijan kopa po mudantima i iska "miša". I nikako ga najti. Pak govori on sam sa sobom, to jest s njim: - "Ala, šu! Nemoj mi se sada sakrivati. Nećeš ne, morati je..ti, nego samo pišati!!!"

Vaš Blaž Piljuh

Padobran

- Su van dobri uti padobrani!
- Vero su! Još se nidan ni doša žaliti...da mu se ni otvorija!

Krimić

- San gleda sinoć uni krimić. Ma nišan uopće shvatija ki je unu žensku ubija.
- A forši niki iz nikega drugega filma!

Alkohol

- Ča ne znaš Bepo, da alkohol pomalo ubija čovika?
- Da, pak ča! Ter mi se ne žuri!

Drugi

- Kad je bolje biti drugi nego prvi?
- Bolje je biti drugi muž jene udovice...nego prvi!

Servis

- San ti kupija Luce, servis ud 300 komada pijati!
- A ča će mi vraga toliko pijati?
- Zapravo...hi je bilo samo 12. Dokle nišan...pa!

Mini-suknja

- Ma kako to greš van samo s koleton okolo vrata, kceri moja?
- Ne, mama, to mi je...mini sukna!

Turista

- Ča si Bepo, tako jadan?
- A, niš! Ut narod je danas zaspravlj bezobrazan. San bija u turističkoj agenciji pitati kamo moren pojti z mojon mirovinon.

- Da, pak ča?
- Pak...su mi rekli!

Provalnik

- U jenin novinami u crnoj kroniki je pisalo:

Provalnik je upa u stan i razbjija glavu domaćinu. Unutra ni...niš naša!

STRADANJA HRVATA U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI (XXI.)

Popis mesta bivših kotara Koprivnica-Đurđevac i Križevci, današnja županija koprivničko-križevačka i broj žrtava pripadnika HOS-a i civila stradalih za vrijeme II. svjetskog rata i porača

BROJ ŽRTAVA PRIPADNIKA HOS-a i
CIVILA, STRADALIH ZA VRIJEME
II. SVJETSKOG RATA I PORAĆA u
bivšem kotaru KOPRIVNICA

1. ANTOLOVEC stradalih 5
2. BAKOVČICE stradalih 21
3. BOROVLJANI stradalih 6
4. BOBINOVAC IVANEČKI stradalih 7
5. BOTOVO stradalih 9
6. BRĐANISOKOLOVAČKI stradalih 2
7. CVETKOVEC stradalih 18
8. DELOVI stradalih 15
9. DONJA VELIKA stradalih 10
10. DONJARA stradalih 3
11. DONJI MASLAREC stradalih 8
12. DRNJE stradalih 64
13. DUGA RIJEKA stradalih 4
14. ĐELEKOVEC stradalih 37
15. GABAJEVA GREDA stradalih 7
16. GLOGOVAC stradalih 17
17. GOLA stradalih 123
18. GORICA stradalih 4
19. GORIČKO stradalih 6
20. GORNJA VELIKA stradalih 20
21. GORNJI MASLAREC stradalih 4
22. GOTALOVO stradalih 53
23. GRBAŠEVAC stradalih 1
24. HEREŠIN stradalih 9
25. HLEBINE stradalih 130
26. HUDOVLJANI stradalih 12
27. IMBRIOVEC stradalih 15
28. VANČEC stradalih 5
29. JAGNJEDOVEC stradalih 19
30. JANKOVAC stradalih 2
31. JEDUŠEVAC stradalih 6
32. KAMENICA stradalih 2
33. KOLEDINEC stradalih 6
34. KOMATNICA stradalih 22
35. KOPRIVNICA stradalih 191
36. KOPRIVNIČKI BREGI
stradalih 54
37. KOPRIVNIČKI IVANEC stradalih 43
38. KUNOVEC stradalih 23
39. KUNOVEC BREG stradalih 1
40. KUTNJAK stradalih 24
41. KUZMINEC stradalih 13

*Priredio:**Stjepan DOLENEC*

42. LADISLAV SOKOLOVAČKI
stradalih 13
43. LEGRAD stradalih 52
44. LEPAVINA stradalih 6
45. LUD ARCI IVANEC stradalih 2
46. LUKOVEC stradalih 5
47. MALA BRANJSKA stradalih 2
48. MALA MUČNA stradalih 14
49. MALA RASINJICA stradalih 1
50. MALA RIJEKA stradalih 2
51. MALI BOTINOVEC stradalih 1
52. MALI Otok stradalih 6
53. MILIČANI stradalih 21
54. NOVAČKA stradalih 46
55. NOVIGRAD PODRAVSKI
stradalih 139
56. OTOČKA stradalih 10
57. PAUNOVAC stradalih 2
58. PEŠČENIK stradalih 8
59. PETERANEC stradalih 116
60. PLAVŠINAC stradalih 9
61. PRKOS stradalih 3
62. PRNJAVOR LEPAVINSKI
stradalih 3
63. PUSTAKOVEC stradalih 10
64. RADELJEVO SELO stradalih 1
65. RASINJA stradalih 48
66. REKA stradalih 40
67. RIBNJAK stradalih 1
68. RIJEKA KOPRIVNIČKA stradalih 7
69. ROVIŠČANCI stradalih 8
70. SEGOVINA stradalih 12
71. SELNICA PODRAVSKA stradalih 26
72. SIGETEC stradalih 105
73. SOKOLOVAC stradalih 18
74. SRDINAC stradalih 3
75. SRIJEM stradalih 11
76. STARIGRAD stradalih 44
77. SUBOTICA PODRAVSKA
stradalih 29
78. ŠTAGLINEC stradalih 2
79. TORČEC stradalih 32

80. TRNOVEC SOKOLOVAČKI
stradalih 7
 81. VELIKA BRANJSKA stradalih 1
 82. VELIKA MUČNA stradalih 15
 83. VELIKA RASINJICA stradalih 1
 84. VELIKI BOTINOVEC stradalih 3
 85. VELIKI OTOK stradalih 6
 86. VRBOVEC SOKOLOVAČKI
stradalih 15
 87. ZABLATJE stradalih 16
 88. ŽDALA (nepoznati ustaše) stradalih 4
 89. Sahranjeni na groblju Sv. Duh u Koprivnici stradalih 506
 90. Sahranjeni nepoznati pripadnici
HOS-a u DELOVIMA stradalih 52
- SVEUKUPNO STRADALIH U
BIVŠEM KOTARU KOPRIVNICA
2499**

BROJ ŽRTAVA PRIPADNIKA HOS-a i
CIVILA, STRADALIH ZA VRIJEME
II. SVJETSKOG RATA I PORAĆA u
bivšem kotaru ĐURĐEVAC

1. BATINSKE MOLVICE stradalih 58
2. BRODIĆ stradalih 12
3. BUDANČEVICA stradalih 26
4. BUDROVAC stradalih 50
5. ČEPELOVAC stradalih 43
6. DINJEVAC stradalih 54
7. DONJE ZDJELICE stradalih 3
8. ĐURĐEVAC stradalih 231
9. FERDINANDOVAC stradalih 116
10. GORNJA ŠUMA stradalih 1
11. GRABROVNICA stradalih 37
12. GRKINE stradalih 4
13. HAMPOVICA stradalih 16
14. KALINOVAC stradalih 216
15. KLADARE stradalih 53
16. KLOŠTAR PODRAVSKI stradalih 83
17. KOZAREVAC stradalih 82
18. KRIŽNICA stradalih 5
19. LEDINE MOLVARSKIE stradalih 1
20. LIJEGA GREDA stradalih 12
21. MALA ČREŠNJEVICA stradalih 14
22. MEDVEDIČKA stradalih 5
23. MIČETINEC stradalih 10
24. MIHOLJANEĆ stradalih 8

25. MOLVE stradalih 92
 26. MOLVE GREDE stradalih 18
 27. NOVO VIRJE stradalih 112
 28. OTROVANEC stradalih 65
 29. PITOMACA stradalih 65
 30. PODRAVSKE SESVETE stradalih 116
 31. PRUGOVAC stradalih 50
 32. RAKITNICA stradalih 21
 33. REPAŠ stradalih 21
 34. SEDLARICA stradalih 87
 35. SEVEROVCI stradalih 2
 36. SIROTA KATALENA stradalih 67
 37. STARI GRADAC stradalih 62
 38. STAROGRADAČKI MAROF stradalih 2
 39. SUHA KATALENA stradalih 49
 40. SVETA ANA stradalih 2
 41. ŠEMOVCI stradalih 55
 42. TURNAŠICA stradalih 17
 43. VELIKA ČREŠNJEVICA stradalih 67
 44. VIRJE stradalih 132
 45. ŽDALA
UKUPNO STRADALIH 2596
- BROJ ŽRTAVA PRIPADNIKA HOS-a i CIVILA, STRADALIH ZA VRIJEME II. SVJETSKOG RATA I PORAĆA u bivšem kotaru KRIŽEVCI
1. APATOVAC stradalih 85
 2. BEKETINEC stradalih 4
 3. BOČKOVEC stradalih 5
 4. BOGAČEVO stradalih 4
 5. BOGAČEVO RIJEČKO stradalih 2
 6. BOLJMKOVEC stradalih 2
 7. BRDO CIRKVENEČKO stradalih 7
 8. BORJE stradalih 8
 9. BREZJE MIHOLEČKO stradalih 1
 10. BREZOVLJANI stradalih 20
 11. BUKOVJE KRIŽEVAČKO stradalih 12
 12. CAREVDAR stradalih 56
 13. CEPIDLAK stradalih 18
 14. CIRKVENA stradalih 30
 15. CUBINEC stradalih 17
 16. ČABRAJI stradalih 2
 17. ČRNČEVEC stradalih 5
 18. DEDINCI stradalih 14
 19. DEKLEŠANEC stradalih 11
 20. DIJANKOVEC stradalih 4
 21. DOLJANEĆ stradalih 3
 22. DONJA BRCKOVSTINA stradalih 1
 23. DONJA GLOGOVNICA stradalih 9
 24. DONJA RIJEKA stradalih 2
 25. DONJI FODROVEC stradalih 1
 26. DROPKOVEC stradalih 8
 27. ĐURĐIC stradalih 13
 28. ERDEVAC stradalih 3
 29. FEREŽAN1 stradalih 3
 30. FINČEVEC stradalih 2
 31. FODROVEC RIJEČKI stradalih 10
 32. GORNJA GLOGOVNICA stradalih 9
 33. GORNJA RIJEKA stradalih 10
 34. GORNJI DUBOVEC stradalih 1
 35. GRAČINA stradalih 1
 36. GREGUROVEC stradalih 5
 37. GUŠTEROVEC stradalih 1
 38. HIŽANOVEC stradalih 8
 39. HRGOVEC stradalih 3
 40. HRSOVO stradalih 6
 41. IVANEC KRIŽEVAČKI stradalih 24
 42. JARČANI stradalih 8
 43. KALNIK stradalih 8
 44. KAMEŠNICA stradalih 4
 45. KAPELA RAVENSKA stradalih 2
 46. KARANE stradalih 2
 47. KENDELOVAC stradalih 2
 48. KLOŠTAR VOJAKOVAČKI stradalih 11
 49. KOLAREC stradalih 3
 50. KOSTAD1NOVAC stradalih 1
 51. KOSTANJEVAC RIJEČKI stradalih 8
 52. KRIŽEVCI stradalih 202
 53. KUĆARI stradalih 1
 54. KUNĐEVAC stradalih 1
 55. KUSIJEVAC stradalih 3
 56. KUŠTAN1 stradalih 2
 57. LADINEC stradalih 6
 58. LEMEŠ stradalih 10
 59. LEMEŠ KRIŽEVAČKI stradalih 2
 60. LJUBELJ KALNICKI stradalih 1
 61. MAJUREC stradalih 25
 62. MALE SESVETE stradalih 1
 63. MALI CAREVDAR stradalih 1
 64. MALI POTOČEC stradalih 3
 65. MARINOVAC stradalih 20
 66. MARKOVAC KRIŽEVAČKI strad. 4
 67. MEDA stradalih 3
 68. MIČIJEVAC stradalih 2
 69. MIHOLEC stradalih 10
 70. MOKRICE MIHOLEČKE stradalih 7
 71. NOVAKI RAVENSKI stradalih 9
 72. NOVI BOŠNJANI stradalih 10
 73. NOVI ĐURĐIC stradalih 11
 74. NOVI GLOG stradalih 19
 75. OBREŽ KALNICKI stradalih 5
 76. OREHOVEC stradalih 3
 77. OSIJEK VOJAKOVAČKI stradalih 26
 78. PESEK stradalih 2
 79. PODGAJEC stradalih 2
 80. PODVINJE MIHOLEČKO stradalih 1
 81. POFUKI stradalih 6
 82. POLJANA KRIŽEVAČKA stradalih 7
 83. POPOVEC KALNICKI stradalih 3
 84. POTOK KALNICKI stradalih 8
 85. PAVELIĆ stradalih 1
 86. PREDAVEC KRIŽEVAČKI stradalih 6
 87. PRIKRAJ KRIŽEVAČKI stradalih 5
 88. RAŠČANI stradalih 13
 89. RUŠEVAC stradalih 9
 90. SELA RAVENSKA stradalih 12
 91. SELANEC stradalih 2
 92. SELNICA MIHOLEČKA stradalih 2
 93. SREDNJI DUBOVEC stradalih 8
 94. STARI BOŠNJANI stradalih 15
 95. SUDOVEC stradalih 29
 96. SVETA HELENA stradalih 17
 97. SV. IVAN ŽABNO stradalih 35
 98. SV. MARTIN stradalih 2
 99. SV. PETAR ČVRSTEC stradalih 60
 100. SV. PETAR OREHOVEC stradalih 7
 101. ŠALAMUNOVEC stradalih 5
 102. ŠKR1NJARI stradalih 3
 103. ŠOPRUN stradalih 14
 104. ŠPIRANEĆ stradalih 9
 105. ŠTIGOVEC stradalih 2
 106. TREMA stradalih 29
 107. VEČESLAVEC stradalih 16
 108. VELIKI POTOČEC stradalih 15
 109. VELIKI RAVEN stradalih 8
 110. VINAREC stradalih 9
 111. VOJAKOVAC stradalih 42
 112. VOJNOVEC KALNICKI stradalih 3
 113. VUJ1ĆI VOJAKOVAČKI strad. 2
 114. VUKOVEC stradalih 5
 115. VUKŠINEC RIJEČKI stradalih 6
 116. ZAIŠTOVEC stradalih 18
 117. ZAHЛАDINEC stradalih 2
 118. ŽIBRINOVEC stradalih 13
- UKUPNO STRADALIH 1365**
- Bivšikotar KOPRIVNICA = 2499
 Bivši kotar ĐURĐEVAC = 2596
 Bivši kotar KRIŽEVCI = 1365
SVEUKUPNO: 6460

MEMENTO

Nakon dugogodišnjeg i mukotrpнog rada mnogih popisivača, a koj i su uglavnom bili članovi HDPZ-a ili Udruge "HRVATSKI DOMOBran" s područja današnje KOPRIVNIČKO - KRIŽEVAČKE ŽUPANIJE, načinjen je Popis pripadnika HOS-a i civila, stradalih za vrijeme II. svjetskog rata i porača. Zasigurno taj Popis nije konačna, a veliko je pitanje hoće li netko drugi i napraviti takav? Ovim popisom obuhvaćeno je 250 mjesta u spomenutoj županiji, ali istini za volju, do njega se došlo jako teško, jer je, na žalost, još malo živih i vjerodostojnijih svjedoka.-

U nekim mjestima bilo je razumijevanja i pomoći od strane mjesnih vlasti i župnih ureda, ali u većini slučajeva ne. Danas, na žalost, ne samo da su nas mnogi svjedoci zauvijek napustili i to oni starije dobi, već su, na žalost, i mnoga djeca sudionici Bleiburga i Križnih putova umrla.- Primjera radi spomenut ču samo ĐURU PETRASA, rođ. 1942., STJEPANA ŠAJNICA rođ. 1935., STJEPANA TRNSKI rođ. 1935. i IVANA ŠOKEC rođ. 1935., svi iz Novigrada Podr. Nu, od njih je ionako bila mala korist, jer su davne 1945. bili djeca i nisu mogli upamtiti sve ono što su proživjeli, a niti su se sjećali ostalih svojih suseljana, Bleiburga i Marša smrti.

Dakle, za sve nas znane i neznane, koji smo se prihvatali toga ogromnoga posla, i to prije par godina, bilo je krajnje vrijeme doći do približnog broja, ako ne i konačnog, svih stradalnika iz našega kraja.

Slušajući ne tako davno u našem HRVATSKOM DRŽAVNOM SABORU, nekolicinu oporbenih zastupnika u svezi Izvješća komisije VLADE REPUBLIKE HRVATSKE za ratne i poratne žrtve, a kojoj je na čelu gosp. Prof. KAZIMIR SVIBEN, jendostavno mi se smučilo. Pojedini saboranci među ostalim izjavljuju: "Kako bi trebalo sastaviti novu, znanstvenu i stručnu komisiju, jer da podaci podastrijeti nisu točni, a niti vjerodostojni?" Htio bih priputati stanovitu gospodu zastupniku, a pogotovo one iz SDP-a, kako bi oni i na koji način obišli 250 mjesta bivših kotara KOPRIVNICE, KRIŽEVCI i ĐURĐEVAC, te koje bi podatke osim imena, prezimena, godine i mjesta rođenja, još trebalo kao vjerodostojan podatak upisati. Nu postoje i ostali podaci, jer Upitni list Komisije za ratne i poratne žrtve ima 4 /četiri/ stranice i unutra su ispunjeni svi podatci, do kojih se moglo doći na temelju izjava svjedoka.- Sva dosada objavljena imena i prezimena u našem glasilu "POLITIČKI ZAVORENIK", dostavljena su i Komisiji Vlade Republike Hrvatske, na već spomenutim upitnim kartonima, a iz čisto

tehničkih razloga sve te podatke nije bilo moguće objaviti u našem mjesečniku.

U našem glasilu su i drugi vrijedni ljudi objavili i nadopunili Popis stradalnika iz Koprivničko - Križevačke županije, kao na pr. IVAN-PIŠTA KONPIC, ĐURO KARLOVIĆ, JOSIP TKALEC, IVAN ADAKOVIĆ, IVAN PAVUNIĆ i drugi. Što reći za sve koji su spomenuti, a i za one koji to nisu, a veliki ih je broj, nego jedno veliko HVALA, jer ono što su učinili ostat će zauvijek zapisano, kao nepobitno svjedočanstvo o stradalnicima u II. svjetskom ratu i poraču.

Netko će se opet naći i reći, da je objavljeni Popis nepotpun, jer nema i onih drugih također stradalih za vrijeme II. svjetskog rata. To nije točno! Koliko je meni znano, one druge se je vrlo pedantno popisivalo najmanje dva puta i njihov broj je poznat, a za ove koje su popisivali, kao što već napisah vrli i dobri ljudi, nije se smjelo 50 godina ni zucnuti. I groblja su se preoravala, gdje su svoj vječni počinak našli pripadnici HOS-a i civili, samo da spomenem njih 506 pokopanih na groblju Sv. Duh u Koprivnici. Tko je to preoravanje na groblju poslije II. svjetskog rata naredio???? Humanisti ili komunisti!!!!

Zasigurno se je u dosada objavljenim popisima našla i pokoja pogreška, ali to je zbilja zanemari broj, u odnosu na broj objavljenih imena.- U međuvremenu sam saznao da su IVAN PETROVIĆ i FRANJO PEROŠIĆ (NE Perušić), umrli u bolnici u Koprivnici, t.j. nisu poginuli, ali su pokopani s ostalih 504 stradalnika u ratu, na groblju Sv. Duh u Koprivnici.

Konačno, nakon tako dugo željene i očekivane nam slobodne i neovisne države HRVATSKE, polako i skoro u porodajnim mukama, počela su se na razne načine obilježavati mjesta stradalih i to: raznim pločama, križevima ili spomenicima. U najviše slučajeva ta je inicijativa za podizanje Spomen obilježja stradalnicima II. svjetskog rata i porača, potekla od Udruge "HRVATSKI DOMOBran", Društva hrvatskih političkih zatvorenika, ali ponegde i od pojedinaca.

Zahvaljujući mnogim donatorima iz privrede, mjesnim vlastima, pojedincima i svekolikom pučanstvu, osigurana su finansijska sredstva, negdje obilnija, ponegdje manja, no ipak su spomen obilježja podignuta.- Spomen obilježja su podignuta na raznim mjestima, kao na pr. na samim straštima, mjesnim trgovima ili grobljima. Svima koji su na bilo koji način pripomogli u ostvarivanju svega ovoga, jedno veliko HVALA, kao i svima onima koji će i u drugim mjestima završiti započeto.

U bivšem kotaru KOPRIVNICA spomen obilježja su podignuta u sljedećim mjestima:

1. BOROVljANI
2. CVETKOVEC
3. DELOVI
4. DRNJE
5. KOPRIVNIČKI BREGI
6. NOVIGRAD PODRAVSKI
7. PETERANEĆ
8. TORČEC
9. Vojarna BAN FRAN KRSTO FRANKOPAN u KOPRIVNICI.

U mjesima istoga kotara u tijeku su pripremni radovi i to u: ĐELEKOVEC, GOLA, HLEBINE, HUDOVLJANI, KOPRIVNICA, REKA, SIGETEC, VRBOVEC SOKOLOVAČKI i drugdje.

U bivšem kotaru KRIŽEVCI spomen obilježja su podignuta u sljedećim mjesima:

1. CIRKVENA
2. NOVI BOŠNJACI
3. STARI BOŠNJACI
4. SVETA HELENA
5. SV. IVAN ŽABNO
6. ŽUPETNICA

U mjestima istoga kotara u tijeku su pripremni radovi i to u: APATOVAC, BUDILOVO, GLOGOVNICA, KALNIK, KRIŽEVCI, TREMA i drugdje.

U bivšem kotaru ĐURĐEVAC spomen obilježja su podignuta u sljedećim mjesima:

1. KALINOVAC
2. KLOŠTAR PODRAVSKI
3. KOZAREVAC
4. MOLVE
5. PITOMACA
6. PODRAVSKE SESVETE
7. REPAŠ

U mjestima istoga kotara u tijeku su pripremni radovi i to u: ĐURĐEVAC, VIRJE i drugdje.

Pohvalno je da su se i drugi dobri ljudi primili popisivanja žrtava II. sv. rata i porača, kao na pr. iz RASNO, CEROVNIK, područja OZLJA sa okolnim selima, GOSPIĆA, obćine ŽEPČE ZAVIDOVIĆI, MAGLAJA it.d. Neka nevjerni Tome vide imena, a ne izmišljene brojke.

Što drugo reći na kraju, nego se još jedanput zahvaliti znanima i neznanima, jer mnoge nisam imao čast osobno upoznati, za sve ono što su učinili za svoj kraj, a na čelu s velikim i neuništivim neimarom voditeljem Područnog ureda Komisije Vlade Republike Hrvatske za žrtve II. sv. rata i porača, gospodinom STJEPANOM VRBANOM iz Koprivnice, bivšim hrvatskim robijašom.

(svršetak)

SREDNJA BOSNA U DOBA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE (II.)

POPIS POGINULIH - STRIJELJANIH, HRVATA NEKIH DIJELOVA SREDNJE BOSNE, U DRUGOM SVJETSKOM RATU (1941.-1945.) OPĆINA NOVI TRAVNIK

NASELJE: *RANKOVIĆI*

*POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U
DRUGOME SVJETSKOM RATU*

1. ZVIRAC (ANTO) MARKO, rod. 1900. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Živio u Pribilovićima. U 43 godini ubili su ga partizani u Ravnem Rostovu, N. Travnik, BiH, 24.09.1943. Pokopan u Rav. Rostovu.

2. BABIĆ-BRALIN () MARKO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo 1945. u Slavonskom Brodu, RH od partizana. Partizani su ga bacili u Savu.

3. BABIĆ (ANTO) MARKO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo 1943. ili 1944. u Sloveniji, kao partizan.

4. BANOVIĆ (MARKO) STIPO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao 1945.

5. BANOVIĆ (MIJO) ANTO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u Sloveniji kao partizan.

6. DUJO () IVO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u logoru 1945. u Hrvatskoj. Bio ranjen. Viđen na povlačenju u Hrvatskoj, nestao.

7. JURIŠIĆ () ANTO ZV. PEDUKA, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubijen od partizana, 1945. u Sisku, RH. Nestao 1945. u Sisku.

8. JURIŠIĆ () IVO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubijen od partizana, 1945. u Sisku, RH.

9. FRANIĆ () FRANO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo od partizana 1944. u Travniku, BiH.

10. LEVARDA (ANTO) PERO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo 1944. u Petrovaradinu, Vojvodini, kao partizan.

11. LEVARDA (MARKO) FRANO, rod. 01.08.1919., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. 22.10.1944. u 25 godini ubili su ga partizani u Travniku, BiH.

12. LEVARDA (MARKO) VESELJKO, rod. 01.08.1919. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Zarobljen kod Dravo-

Piše:

Mr. Vjenceslav TOPALOVIĆ

grada, posljednji put viđen sredinom 05.1945. u Mariboru. Poginuo od partizana 1945. u Mariboru, Slovenija.

13. MARIJANOVIĆ (IVO) ANTO, rod. 1907. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik, bio je općinski načelnik. 1944. u 37 godini ubili su ga partizani u Travniku, BiH.

14. MARIJANOVIĆ () IVICA, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Antinbrat. Poginuo 1944. na Divjaku, Bila, BiH, od partizana i bačen u krečanu.

15. MILANOVIĆ (MARKO) NIKO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. 05.02.1945. poginuo u Rankovićima od minobacača. Pokopan u Rastovcima. Ne zna se je li imao 16 ili 40 g. U mat. knj izi upisivan, pa precrtavano.

16. MILANOVIĆ () FRANJO, rod. 03.1903., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik.

17. MILANOVIĆ () JANJA, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvatica, rimokatolik. Poginula u Travniku, BiH u 49 godini. Pokopana u Rastovcima.

18. MILANOVIĆ (MATO) JUKO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u borbi s partizanima u Zenici, BiH.

19. RADMAN () STIPO, ZV. KREK, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo 1945. u B. Petrovcu, BiH. Viđen na povlačenju u Sloveniji, nestao.

20. SLIPAC (PERO) DRAGO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo na Kozari, BiH.

21. SLIPAC (PERO) IVO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao na povlačenju u Hrvatskoj; bio ranjen u koljeno.

22. SLIPAC (ŠTIPAN) NIKO, rod. 1911. g. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 34 godini nestao na povlačenju 1945.

23. SUČIĆ (JOZO) FRANJO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik.

Poginuo u borbi s partizanima u Travniku, BiH.

24. SUČIĆ (MATO) STIPO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Viđen u Celju na povlačenju. Nestao 1945.

25. TRBARA (STIPO) IVO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Umro od tifusa u Rogatici, BiH.

26. TURIĆ (ANTO) IVO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao.

27. UDOVIČIĆ (IVČE) IVO, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u Travniku, BiH, 1944. u borbi s partizanima. Pokopan u Dolcu.

28. VIDAK () ANTO, rođen 1876. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo 29.09.1944. od puške - ne zna se čije. Pokopan u Rastovcima.

29. VIDAK () ANTONIJA, rod. u Rankovićima, po nacionalnosti Hrvatica, rimokatolik. Ubijena u bolnici. Žena Štipana Vidaka. Našao ju je među mrtvima koji su bili u bolnici pobijeni, pa ju je izvukao i dovezao na ukop.

NASELJE: *SKAKAVCI*

*POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U
DRUGOME SVJETSKOM RATU*

1. ADŽAGA (MARKO) ANTO, rod. 22.03.1922. u Skakavcima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 20 godini, 28.07.1942. u Livnu, BiH.

2. ADŽAGA (BLAŽ) STIPO, rod. 1921.g. u Skakavcima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 22 godini, 20.04.1943.

3. ADŽAGA (MARKO) ANTO, rod. 1920., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 23 godini, 28.07.1943.

4. ADŽAGA (STIPO) BLAŽ, rod. 1881. u Skakavcima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 62 godini, 20.04.1943.

NASELJE: *GORNJE I DONJE PEĆINE*

*POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U
DRUGOME SVJETSKOM RATU*

1. BUTUM (ANTO) ANTO, rod. 15.04.1915. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimo-

- katolik. Vojnik. Poginuo u 28 godini, 10.09.1943. u Golešu, BiH u borbi s partizanima.
2. BUTUM (PAVO) ANTO, rođ. 1918., u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 25 godini, 10.09.1943.
 3. DJAK (ANTO) MATO, rođ. 13.04.1919. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Vojnik. U 23 godini, 28.06.1942. poginuo u Grubišnom Polju, RH. Postoji navod da je poginuo u Livnu.
 4. DJAK (ANTO) MATO, rođ. 1919. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 23 godini, 14.05.1942. u Livnu, BiH.
 5. DJAK (MARIJAN) IVO, rođen 1925. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Pojnuo 19.07.1944.
 6. DJAK (NIKO) NIKOLA, rođ. 21.03.1920. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 22 godini, 15.06.1942. u Vilica Brdo, BiH. Vojnik. Ne navodi se gdje je Vilica Brdo.
 7. DJAK (STIPO) MATO, rođ. 23.04.1915. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 27 godini, 20.06.1942. u Grubišnom Polju, RH, kao vojnik.
 8. DJAK (STIPO) MIJO, rođ. 12.08.1908. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 35 godini, 11.10.1943. u Travniku, BiH u borbi s partizanima, kao vojnik.
 9. MARIJANOVIĆ (FILIP) FRANJO, rođ. 1919. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 25 godini, 1944.
 10. MARIJANOVIĆ (FILIP) IVO, rođen 1923. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 20 godini, 18.08.1943. u Grubišnom Polju, RH, kao vojnik.
 11. MARIJANOVIĆ (FILIP) IVO, rođen 1920. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 24 godini, 1944.
 12. MARIJANOVIĆ (NIKO) IVO, rođen 18.05.1920. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 23 godini, 30.09.1943. u borbi s partizanima u Travniku, BiH.
 13. PLIŠO (JAKOV) IVO, rođen 24.11.1915. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo kao vojnik u 27 godini, 12.04.1942. u Travniku, BiH, u borbi s partizanima.
 14. PLIŠO (JOZO) JOZO, rođ. 1894., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 50 godini, 30.09.1944. u Jajcu, BiH.
 15. PLIŠO (STIPO) IVO, rođ. 20.07.1921. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao vojnik poginuo u 22 godini, 18.10.1943. u Travniku, BiH u borbi s partizanima.
 16. RIBIĆ (IVO) ANTO, rođ. 1924., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 19 godini, 22.06.1943.
 17. SEKIĆ (PAVAO) IVO, rođ. 1920. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo kao vojnik u 23 godini, 18.10.1943. u Travniku, BiH, u borbi s partizanima.
 18. SEKIĆ (PAVAO) IVO, rođ. 1920. u G. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 24 godini, 1944.
 19. ZLATUNIĆ (ANTO) DRAGO, rođ. 1920. u D. Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 22 godini, poginuo 22.04.1942.
 20. SEKIĆ (IVO) STIPO, rođ. 1917. u Pećinama, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 27 godini ubili su ga partizani 1944. u Rankovićima, BiH. Pokopan u Hadžićima. Živio je u Margetićima. Zarobljen kad je pao Travnik 1944. i ubijen u Rankovićima više crkve - Rija a.
- NASELJE: DJAKOVICI**
POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU
1. ČONDA (FRANJO) ŽIVKO, rođ. 1925. u Djakovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 19 godini, 26.03.1944. u Sarajevu, BiH.
 2. ČONDA (JAKOV) FRANJO, rođ. 1910, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 34 godini, 1944.
 3. ČORIĆ (ANTO) MARKO, rođ. 25.04.1922. u Djakovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubijen 10.03.1945. u 23 godini u Rankovićima, Rija, BiH kao vojnik. Ne zna se li pao u borbi ili je ubijen. Prema godini smrti, u borbi.
 4. LUKIĆ (IVO) ADAM, rođ. 08.06.1906. u Djakovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Vojnik. Poginuo 18.10.1943. u 37 godini u Rankovićima, bez borbe.
 5. LUKIĆ (LUKA) LUKA, rođ. 17.08.1917. u Djakovićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Vojnik. Poginuo 26.10.1941. na Romaniji, BiH u borbi s četnicima u 24 godini.
- NASELJE: KOVACHEVICI**
POGINULI / STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU
1. GAVRIĆ (IVO) IVO, rođ. 1919. u Kovacićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 24. godini, 1943.
 2. GAVRIĆ (IVO) IVO, rođ. 19.04.1917. u Kovacićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 30 godini u borbi s partizanima, 1944. u Travniku, BiH.
- NASELJE: ZENEPIĆI**
POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU
1. JOSIPOVIĆ () MATO, rođ. 1914. u Zenepićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 30 godini u borbi s partizanima, 1944. u Travniku, BiH.

NASELJE: HADŽIĆI**POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU**

1. JOSIPOVIĆ (IVO) JOZO, rođ. 1924. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u ratu.
2. JOSIPOVIĆ (IVO) VINKO, rođ. 1923. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u ratu.
3. KOJADIN()PAVO, rođ. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubili su ga partizani u borbi, 1943. u Čelkovcu, N.
4. KOJADIN (ANTO) ANTO, rođ. 1920. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u ratu.
5. KOJADIN (ILIJA) PAVO, rođ. 12.09.1919. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Vojnik. Ubijen 13.03.1944. u Rankovićima, Riji, u 25 godini. Ne zna se je li pao u borbi ili je ubijen. Prema godini smrti, u borbi.
6. KOJADIN (PERO) IVO, rođ. 20.08.1920. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo, kao vojnik u 24 godini 20.02.1944. u Velikoj Gorici, RH.
7. KOJADIN (PERO) PAVO, rođ. 1923., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 21 godini, 15.03.1944.
8. LEŠIĆ () IVO ZV. DODO, rođ. 1920. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u ratu.
9. LEŠIĆ () ANTO, rođ. 1920. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u ratu.
10. LUKIĆ (ANTO) ADAM, rođ. 1918. u Hadžićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 25 godini poginuo 28.10.1943.

NASELJE: HARAMBAŠIĆI**POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU**

1. JUKIĆ (ANTO) PERO, ROĐ. 1911. u Harambašićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 31 godini, 10.04.1942.
2. KAJGO (MATO) IVO, rođ. 1925., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 18 godini, 22.09.1943.

NASELJE: SUDARI**POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU**

1. KALAŠEVIĆ (MIJO) MARIJAN, rođ. 1910. u Sudarima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 33 godini, 1943.
2. MARTINOVIC (ANTO) JOZO, rođ. 1922. u Sudarima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 20 godini, 11.04.1942.

NASELJE: GRGICI**POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU**

1. RIBIĆ (JURE) STIPO, rođ. 1920. u Grgićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 24 godini, 1944.
2. RIBIĆ (MATO) ILIJA, rođ. 14.05.1895. u Grgićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 47 godini, 14.06.1942.
3. RIBIĆ (MATO) STIPO, rođ. 12.04.1912. u Grgićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 30 godini, 09.03.1942.

NASELJE: MARGETIĆI**POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU**

1. ŠARČEVIĆ (ANTO) MATO, rođ. 06.05.1920. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo kao vojnik u 24 godini u borbi s partizanima, 09.05.1944. u Garešnici, RH.
 2. GAVRIĆ () IVO-CARAN, rođ. 1923.-25. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao 1945. na povlačenju u 20-22 godini.
 3. GAVRIĆ () NIKO-SOKO, rođ. 1923. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao 1945. na povlačenju u 22 godini.
 4. KASALO () MARIJA, rođ. 1873. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 70 godini ubili su je partizani, 1943. Partizani su je odveli iz Margetića 26.12.1943. i nije se vratila.
 5. KASALO (MATO) MARKO, rođ. 1915. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo kao partizan.
 6. KASALO (MATO) MIJO, rođ. 1912. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 33 godini nestao u ratu, 1945.
 7. KEGELJ (PERO) NIKO, rođ. 1922-23. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u ratu.
 8. KUREVIJA (STIPO) STIPO, rođ. 1924-75. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u 20/21. na povlačenju, 1945.
 9. LOZANČIĆ (NIKO) NIKO, rođ. 1915. - 1920. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u 27 godini u borbi s partizanima, 06.10.1942. u Bistru, BiH. Pokopan u Hadžićima.
 10. LOZANČIĆ () NIKICA, rođ. 1868. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimoka-
- tolik. U 75 godini ubili su ga partizani, 1943. Odveden 26.12.1943. iz sela, nije se vratio.
11. LOZANČIĆ (MARKO) SITPO, rođ. 1924-71925. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 20/21 godini, nestao na povlačenju 1945.
 12. LOZANČIĆ (NIKICA) FABIJAN, rođ. 1922. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 21 godini, nestao na povlačenju, 1945.
 13. LOZANČIĆ (NIKICA) MARKO, rođ. 1908. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 37 godini, nestao na povlačenju 1945.
 14. MEDIĆ () NIKO, rođ. 1905. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 38 godini, ubili su ga partizani, 1943. Partizani su ga odveli iz Margetića, 26.12.1943., nije se vratio.
 15. MEDIĆ () IVO, rođ. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubili su ga partizani, 1944. u Rankovićima, Riju.
 16. MEDIĆ () NIKO, rođ. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubili su ga partizani.
 17. RAMLJAK (IVO) JURE, rođ. 1925. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubijen u 20 godini, 1945. u Dravogradu, Slovenija, od partizana. Kod Dravograda video gaje njegov ujak Pero Josipović.
 18. RAMLJAK (STIPO) IVO, rođ. 1905. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubijen u 38 godini, 1943. u Bačvicama, Turbe, BiH, od partizana. Partizani su ga odveli iz sela 26.12.1943., nije se vratio.
 19. ŠARČEVIĆ (ANTO) STIPO, rođ. 1925. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 20 godini nestao na povlačenju, 1945.
 20. ŠARČEVIĆ (MATO) MATIJA, rođ. 1924. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 21 godini nestao na povlačenju, 1945.
 21. TOPIĆ (JOZO) FRANO, rođ. 1920. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u ratu.
 22. TOPIĆ (JOZO) IVO, rođ. 1922. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Nestao u ratu.
 23. VIDOVIC () IVO, rođ. 1909. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. U 33 godini u Sinikosu, N., ubili su ga partizani, 1942. Odveden je iz kuće, mučen i ubijen.
 24. VIDOVIC () IVO, rođ. u Margetićima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. 1944. ubili su ga partizani u Rankovićima, Rija.

(nastaviti će se)

KAKO SLOVENCI SVJEDOČE O ŽRTVAMA KOMUNISTIČKOG BEZUMLJA (II.)

U ovome broju prenosimo govor, koji je dvadesetogodišnja djevojka Mojca Velikonja nad jamama Kočevskog Roga održala 20. srpnja 1999. Govor je objavljen u br. 34 glasila Nove slovenske zaveže. Ujedno donosimo govor ljubljanskog nadbiskupa i metropolita dr. Franca Rodea u misnom slavlju, koje je 20. srpnja 1999. održano na grobištu Kočevskog Roga, te je objavljen u istom časopisu. Na tom je misnom slavlju uz mnoštvo od 7-10 tisuća Slovenaca bilo nazočno samo nas 14 iz Hrvatske. A tamo leži i nekoliko tisuća naših Hrvata!?

Mojca Velikonja: A u ovom ponoru su samo mladi

"Stojim uz ponor, kojeg su ranili do neprepoznavanja da bi prekrili tamni zločin koji viče do neba. Dva tjedna nakon svršetka ubijanja na ovom je mjestu pred sličnom jamom stajao i moj đed. Poznajem ga s fotografija i po pričanju svog oca, teta i stričeva. Govorio je i pisao, da je komunizam zločinački, da će doduše pobijediti, ali da će nestati nakon pola stoljeća, jer ne može nositi život. Oni koji nam danas savjetuju da treba na knjigu odgovoriti knjigom, tada se toga nisu držali. Osudili su ga na smrt i strijeljali.

Tako me događaji drugog svjetskog rata prate još od rane mladosti. Otac mi je pričao kako je bilo u logoru u kojem se našao kad mu je bilo šestnaest godina. Već mi ga je bilo dosta i izgledao je smiješan sa svojim pričama o kruhu kojeg moramo poštovati. Zahvalna sam mu da se potrudio i preživio, iako je najmanje o njemu ovisilo kako će se sve završiti. Budući da je preživio, ja sam ovdje. Istodobno sam jedva čekala da napunim šestnaest godina i da sama vidim kako se je morao osjećati tako mlad. Kad sam ih dostigla, vidjela sam kako snažno je htio živjeti i kako očajno se bojao smrti.

Mnogo puta kad nailazim na ljudе koji žele znati kako mi mladi gledamo na sadašnju političku situaciju, odnosno što mislimo o događajima nakon Drugoga svjetskog rata, ostajem bez riječi. Jednostavno zato jer mi tinejdžeri o tome ne razgovaramo. Nalazimo se, naime, u

Pripremili:

S. BRAJDIĆ & M. RUPNIK

dobi kad nam se druge stvari motaju po glavi. Ako se slučajno dotaknemo teme kao što je građanski rat, brzo netko prekine razgovor, kao - pustimo povijest. Tako već duže vrijeme znamo za temu o kojoj mi mladi rijetko razgovaramo jer je predaleko: to je smrt.

To je nešto što se događa drugima: djeđovima i bakama, susjedu, ali ja i moji prijatelji na to nismo spremni, jer smo tek počeli živjeti. Za nas je smrt blaga starica koja uzima teret života onima koji su one močali i više ga ne mogu nositi. Mi mladi ne umiremo i izgleda kao da nikada ni nećemo. Ako se dogodi damoraju umrijeti i mladi, osjetimo kako teško je to i kakva muka je to. Mladi naprosto ne bi smjeli umrijeti.

Mojca Velikonja

A u ovom ponoru su sami mladi: ponenu godinu stariji od mene, ali svi još vrlo mladi. Moramo se upitati: Što je bilo ono što su tako ljubili da su išli u borbu s ljudima koji su imali u sebi ono nešto da su mogli prouzročiti takvu smrt? Što je bilo ono što im nije dopušталo da se ne upletu u opasnu igru koja ih je na kraju dovela na ovo mjesto. Moralo se raditi o velikim stvarima. Iako sam premlada da bih zaista osjetila komunizam, ne mogu reći da me nije pogodio. Još spadam u generaciju koju su učili o dobrom Titu i hrabrim partizanima. Nije me se dojmilo i već odgojiteljici u vrtiću sam se oduprla i rekla da je Tito bio zločest čovjek. Požurila mi je pričati da to nije istina, jer je jako volio djecu, a takvi sigurno ne mogu nikome ništa nažao učiniti.

U četvrtom razredu osnovne škole su nam govorili o ljudima koji su izdali domovinu. Te je učiteljica nazivala domobranima. Znala sam koliko je sati. Znala sam da su njena objašnjenja pokvarena, ali sam šutjela. 1 drugi su šutjeli.

A ovdje je taj ponor - grob neke slovenske mladosti. Ovdje je i traži odgovore. Ovdje je i zahtijeva našu zrelost. Zahtijeva da zaboravimo što su nas učile bezosjećajne učiteljice i da dozrijemo. To ćemo učiniti tako da u rječniku pronađemo riječi koje će morati objasniti. I ako na kraju uvidimo da će ponor ostati neobjašnjen, dok ne nađemo riječi koje su u oba žarišta čovjekova postojanja od početka, tamo gdje stoje riječi dobro i zlo, uvidjet ćemo da čovjeku nije dano sazrijevanje osim u razumijevanju tih dviju riječi. Znat ćemo također da je taj ponor povezan s onim uza što čovjek stoji i pada: dobro i zlo. Iako još ne razumijem sve dobro, slutim da se ovdje odigravala bitna čovjekova drama. Zato nikome nije važnije dolaziti ovamo nego mladima. To je zato, jer ovo mjesto ulazi u čovjeka sa zahtjevom za zrelošću.

Dječaci koje leže u ovom ponoru i drugim ponorima i jamama širom Slovenije bili su upravo takvi kakvi su moji prijatelji. Sanjarili su o djevojkama, neki su se znojili na oranicama, livadama, u šumi, plesali na zabavama, drugi su se u školi grebali za što bolju ocjenu, neki su imali sretne, neki nesretne ljubavi. Zatim se dogodilo da su ih vozili na ovo mjesto, skidali i vezali, strijeljali i bacali u ponor. Uzimati život je nepopravljivo, uzeti život mladom čovjeku je strašno. Ponor pred nama je ponor velikog trpljenja, ponor uništenih mladenačkih nada, ponor povljaljih strasti.

Nalazimo se, dakle, na mjestu koje nam, ako se pokorimo njegovom jeziku, podjeljuje zrelost. Postiže da se u nama začne milost. Učini nas boljima. Ali prije svega i u prvom redu to je mjesto života. Čudno je, ali istinito! Uz tako veliku smrt skoro je nemoguće da ne zasvjetli život. Da ga ne osjetimo kao dar i milost i sreću. I kako je veliki grijeh ne biti na njegovoj strani."

Msgr. Franc Rode: Novo poglavlje u povijesti

"Na ovom mjestu strašne uspomene morali bismo šutjeti. Uz misao na ono što se ovdje događalo krajem svibnja i u prvim tijednim lipnja 1945. obuzima nas nijemi užas i ostajemo bez riječi."

Skupili smo se na mjestu zločina. Zločina koji je bio naizgled konačni obračun revolucije sa svojim neprijateljima, a zapravo je značio njezinu moralno samoubojstvo. Ipak se iz tišine, iz prijeteće tišine ubijenih podiže nezaobilazno pitanje: Kako je to bilo moguće? Zašto se to dogodilo?

Stojimo pred spomenikom totalitarne ideologije koja je svoj opstanak gradila na mržnji, računala na sposobnost mržnje u čovjeku i upotrebljavala mržnju kao sredstvo za širenje i utvrđivanje svoje vlasti. Time je legitimirala masovno ubojstvo kao sistem vladanja: najprije pri odstranjuvanju svih istinitih ili samo zamišljenih protivnika, a u kasnijoj fazi kao uspomenu na teror koji drži buduće naraštaje u strahu i poslušnosti.

Iza te taktike vladanja skriva se mesijanski plan komunizma: otvoriti novo poglavlje u povijesti dolaskom novog čovjeka. To je trebalo biti očišćeno čovječanstvo kojeg predstavlja svjetski proletarijat pod vodstvom komunističke partije. Tomu novom subjektu povijesti, toj povijesti iskupljenja treba žrtvovati sve što ometa njezin pobjedonosni pohod u vremenu. Sve što podsjeća na stari, odbačen i svijet mora biti odstranjeno bez milosti. Svi koji se suprotstavljaju tomu povjesnom događanju moraju biti očišćeni s površine zemlje. A njihova tijela zakopana duboko u zemlju i njihovi grobovi izbrisani da svojim duhovnim sjajem u uspomeni masa ne koče napredovanje na svjetlost putu koji vodi u budućnost.

I ako se kome pri tome probude moralne dvojbe, dolazi mu na pomoć ideologija koja tvrdi da poubijani uopće nisu ljudi nego "neprijatelji naroda", izdajnici, kolaboracionisti, odbačeni ostaci propalog svijeta.

U tim kriminalnim fantazijama prepoznajemo to što Sveti pismo zove grijeh protiv Duha. Tu smo pred potpunom suprotnošću sa svim duhovnim, misaonim i moralnim vrijednostima uljudenog svijeta. Tu smo pred pojmom barbarstva kojeg europska i slovenska povijest prije 20. stoljeća nisu poznivali.

Strahovitost tih događaja ipak se duboko upisala u savjest njihovih iz-

vršitelja umornih od svih tih potoka krvi, kao što je već 1956. priznao neki sovjetski vođa: "Stotine tisuća strijeljanih ostat će nam zauvijek na savjesti".

Taj barbarski obračun Slovenaca sa Slovincima u kojem je došla na vidjelo izvitoperena narav komunizma međaš je kamen u duhovnoj povijesti našeg naroda. Nitko, nijedan Slovenac, ne može se pretvarati da tih žrtava nema. To su krvnici i njihovi nasljednici, doduše, pokušali tijekom desetljeća, ali grozota zločina je danas svima pred očima. Odsada su ti

grobnice. Time će Slovenija priznati da ih prima za svoje sinove i kćeri.

Ove žrtve, koje su naš moralni teret i naš najveći poraz, mogu za nas biti i izvor milosti. 'Očima nepametnih činili su se mrtvi', kaže Knjiga mudrosti, 'njihov odlazak je značio nesreću i rastavu od nas za uništenje, a oni su u miru. Duše pravednih su u Božjoj ruci' (Mudr, 3,1-3). Smrt ih je pogodila u takvom stanju poniženja i sramoćenja, u takvom stanju potpune obespravljenosti da sjaje pred nama kao čiste i nedužne žrtve slijepi i lude mržnje,

Ljubljanski nadbiskup i slovenski metropolit dr. Franc Rode drži propovjed u Kočevskom Rogu

događaji duboko urezani u narodnu savjest. Suočiti se s njima naša je moralna dužnost i uvjet za otvorenu budućnost.

Najprije moramo priznati da su to naše žrtve. Ne žrtve jednog dijela slovenskog naroda nego žrtve koje pripadaju svima. Nijedan Slovenac ne može reći da ga se taj zločin ne tiče, da ga taj zločin nije pogodio, bez obzira na političku stranu kojoj je tada pripadao ili na njegov sadašnji svjetonazor. Ono nepojmljivo što se dogodilo ovdje u Kočevskem Rogu i na drugim stratištima po Sloveniji obvezuje nas sve, tereti nas sve. Tko bi htio ignorirati taj strašni zločin, ideološki ga opravdavati, brisati ga iz pamćenja ili ga čak banalizirati krilaticom o brojanju kostiju, taj se sam isključuje iz slovenskog naroda i gazi svoju čovječnost. Ukoliko u ovom narodu još ima čovječnosti, ukoliko među nama još ima osjećaja za pravednosti i osnovni pijetet prema mrtvima, primit će ove žrtve među sebe, upisat će ih u knjige mrtvih i dostoјno će označiti njihove masovne

da im se može i mora pokloniti svatko, bez obzira na svoje političko ili svjetonazorsko opredjeljenje. Samo iz razloga svoje jednostavne čovječnosti. Svatko tko u sebi nosi i mrvicu čovječnosti mora ih primiti za svoje i počastiti njihovu uspomenu.

Tako nas te žrtve, umjesto da se uz njih i dalje razilazimo, mogu udruživati i povezivati na temelju čiste i jednostavne čovječnosti te stvaraju među nama novo jedinstvo. Daju nam mogućnost da se uz njihovu strašnu sudbinu sami pročistimo, odbacimo mržnju koja je njih odvela u smrt i obnovimo zajedničku narodnu uspomenu te nađemo put do nacionalnog pomirenja.

'Ako pšenično zrno ne padne u zemlju i ne umre, ostane samo; ako umre, daje obilne plodove' (Iv 12, 24-26). Neka plod ovog plemenitog klasja slovenskog naroda, pokošenog u svojoj mladosti, bude obnovljen savez s Bogom i trajno pomirenje među nama.' •

IZ USPOMENA JEDNOGA HRVATSKOG ROBIJAŠA (XXIII.)

U međuvremenu je UDB-a pozvala sestru Mariju i pitala zna li ona gdje sam ja, na što je ona odgovorila niječno. Predložili su joj da ako stupi sa mnom u vezu, da mi prenese njihovu poruku, kako me pozivaju da se prijavim. "Neće mu se ništa dogoditi, i na prvoj amnestiji će ići kući. To mu mi garantiramo." Sestra mi je poruku prenijela i nagovarala me da se prijavim, što sam bez razmišljanja odbio. Ni časka nisam povjerovao u njihovu časnu riječ. Otkud sad najednom tolika dobrota i čast? Još prije godinu dana su me bezdušno strpali u onaj sramotni podrum u Fužinama, a sad bi me najednom pustili kući. Da su to doista željeli, mogli su me pomilovati i u odsutnosti. Dobro se sjećam nekoliko slučajeva poslije rata, kad je UDB-a naivnoj rodbini bjegunaca slično obećavala, a kad su se ovi javili, progutala ih je noć. Jedan konkretan slučaj dogodio se u istom selu gdje sam se i ja skrivaо. UDB-a je naslućivala da se on negdje skriva, pa je nagovorila njegovu ženu da utječe na muža da se sam prijavи, jer "on nije zločinac i neće mu se ništa dogoditi". Kad se siromah, na nagovor žene prijavio, nestao je, i žena nikada nije doznaла za njegovu sudbinu. I ostali su prošli slično. Ako ih nije progutala noć, morali su robijati, ili postati doušnici, inače ništa od milosti. Sad, nakon vlastitog iskustva, sretan sam i zadovoljan što se nisam prijavio, jer ne bih ništa bolje prošao, nego vrlo vjerojatno, i gore. Da sam se prijavio 1951., sigurno bih završio u "revidirskoj" sobi pedesetjedan u Staroj Gradiški, gdje bi od mene ostala samo fizička ili moralna nakaza, ili čak oboje. Naime, 1953. kada sam uhvaćen, soba pedesetjedan je već bila rasformirana i cijela ta histerija oko "revidiranja", bila je u opadanju.

Da sam se prijavio, nikada si to ne bih prestao predbacivati. Ovako, učinio sam sve što sam mogao da sačuvam svoju slobodu i dostoјanstveno, pa da sam prošao i gore, ne bih si imao što predbacivati. Sve u svemu, svjestan sam da nisam postigao mnogo, ali ako sam uspio, a uspio sam, sačuvati svoje dostoјanstvo, život, i pola

Piše:

Augustin TOMLINOVIĆ-SAMAC

zdravlja, ja sam zadovoljan i ne bih se s nikim mijenjao.

Ipak, poslije ovako "velikodušne" ponude, shvatio sam da moja draga UDB-a i dalje misli na mene i da još nije legla prašina na moju tjeralicu. Valjalo je tražiti konačno rješenje moje situacije. Bilo bi najbolje pobjeći preko granice. Na hvananje veza za granicu nisam ni pomislio, jer sam znao da je to riskantno, a trebalo je imati i mnogo novaca, kojih nisam imao. Bio mi je previše svjež i poučan primjer braće M. iz naše skupine, koji su izbjegli uhićenju. I oni su tragali za vezom koja će ih prebaciti preko granice. Za svaki slučaj, odlučili su da to pokuša samo jedan od njih, mlađi brat V. U Zagrebu su pronašli "vezu", ali otac je morao prodati kravu i još ponešto da plati vezu. Sa sinom su dogovorili "lozinku" koju će sin poslati kad pređe prijeko. Lozinka nikako nije stizala, ali je zato u očevu kuću došla "veza", koja je "sina prevela prijeko" i pozivala i drugoga sina da i on ide. Kako veza nije donijela lozinku, postalo je jasno da nešto nije u redu. Unatoč krasnorječivosti veze kako je sin V. prijeko i kako mu je dobro, nisu joj povjerivali. Ukrzo se ustanovilo da je "veza" bio agent UDB-e, koji je V.-a preveo preko vrata zatvora u Savskoj cesti, i lijepo strpao očevu kravu u svoj udabaški džep.

Pokušao sam pronaći upotrebljivu kartu specijalku za prijelaz granice. Uspio sam nabaviti samo jednu turističku kartu Slovenije 1:300000. Ukrzo sam ustanovio da je to neupotrebljivo. Kasnije sam pronašao jednu vojnu specijalku Celja 1:100000, ali ona nije zahvaćala ni komadić državne granice, nego samo prostor oko deset kilometara od granice i to kod mjesta Črna, ispod planine Peca. Iako ni ta karta nije bila baš previše upotrebljiva, niti sam ja bio neki stručnjak za topografiju, ipak sam podrobno proučavao taj

sektor od Šoštanja prema Crnoj i Peci. Jednog lijepog dana sam se spremio na put. Toplo sam se obukao, ponio nešto hrane, novaca i specijalku. Putničkim vla-kom došao sam do Zidanog Mosta, a dalje teretnim do Šoštanja. Tu sam se iskrcao i još za mraka krenuo smjerom sjeverozapad, u nadi da će pronaći potok Šent-Florijanski, što sam uspio tek kad se razdanilo. Išao sam nekim puteljcima, izbjegavajući susrete s ljudima. Bio je to težak brdovit teren, a i orientacija je ispalila mnogo teža nego što sam to očekivao. Stalno sam zavirivao u specijalku, pa ni onda nisam bio sasvim siguran gdje sam. Orientirao sam se prema Suncu i bar uglavnom držao osnovni smjer sjeverozapad. Kako je ovo bespuće postajalo sve sumnjivije, skrenuo sam više na sjever, da bih se domogao ceste Šoštanj-Čma. Kad sam teškom mukom, već dobrano iscrpljen, pronašao tu cestu, požurio sam da što prije stignem do Črne. Ovdje, na cesti, morao sam se još češće skrivati od prolaznika, da me ne bi izdali. Noću sam stigao u Črnu, ali sad se nisam usudio dalje. Prema mnom se ispriječio tamni masiv Pece, pa sam se odlučio poći prema Mežici, u nadi da će tamo lakše savladati teren. U zoru sam stigao pred Mežicu. Najednom su, kao iz zemlje, iznikla dva milićionara.. Brzo sam odbacio specijalku i nastavio mirnim korakom prema njima. Kad su me upitali "kam grem", rekao sam im da idem na posao u rudnik. Izgledalo mi je da im nisam baš previše sumnjiv. Ipak su me legitimirali, legitimaciju mi vratili i poveli me do jedne gostilne, gdje je jedan od njih otisao telefonirati, a drugi je mene čuvaо. Zatražio sam da me pusti na WC i on mi je dopustio. Ja sam iskočio kroz prozor i pobjegao, pa što dalje od gostilne i Mežice. I danas se čudim kako su me tako slabo čuvali. Valjda su doista povjerivali da radim u rudniku. Nisam se više usudio ići prema granici, jer su sigurno alarmirali graničare. Krenuo sam natrag. Samo, sad mi je orientacija bila još teža, jer sam ostao bez specijalke, ali uz pomoć Sunca uspio sam održati osnovni

smjer, jugo-istok. Bio sam već na izmaku snaga. Hrane više nisam imao, a nisam smio ni pomisliti da ju tražim od okolnih stanovnika. Srećom, vode je bilo u potocićima. Nakon dugog lutanja, uspio sam doći do željezničke pruge i ukrcati se na teretni vlak, kojim sam stigao do Zidanog Mosta, i dalje do Zagreba. U Zagrebu sam kupio kartu do Zapolja i noćnim vlakom stigao u Zapolje... odatle do kuma, pa sutra kući.

Ova avantura me je prilično iscrpila i obeshrabrilna. Za neko vrijeme sam odustao od novih pokušaja bijega preko granice. Posla je kod kuće uvijek bilo, a računao sam i s time da će se s vremenom prilike stabilizirati, pa ču se moći prijaviti bez opasnosti od većih represija.

Kasnije sam ipak učinio još jedan pokušaj da uz pomoć jednog starog prijatelja, pronađem izlaz iz te moje situacije. Naime, preko neke rodbine, stigao mi je signal od tog prijatelja. Iako signal nije bio jako određen, ja sam ga protumačio kao želju da mi pomogne. Jedne noći došao sam u Zagreb i posjetio ga. Primio me je vrlo hladno, kao nekoga koga jedva poznaje. Da nije bilo onih signala preko rodbine, ne bi me začudilo ovakvo ponašanje, a ne bih ga uopće ni posjetio. Ovako sam sve više začudio, nego razočarao. No, već sam bio oguglao na takve pojave, pa sam to brzo zaboravio i još jednom zaključio, da bih se vjerojatno i ja tako ponašao.

KAD VRČ IDE ČESTO NA VODU

Jedne noći, sredinom svibnja 1953. sjeo sam na bicikl i došao u Zagreb. Bicikl sam ostavio u garderobi na Zapadnom kolodvoru. Posjetio sam zubara i zakazao termin za popravak zuba. Otiašao sam na "buvljak" u Heinzlovoj, gdje se prodavalо sve od igle do lokomotive. Kupio sam jedan ručni sat. Ohraben lakoćom i slobodom takve trgovine, pomislio sam da bih i ja tako mogao zaraditi koji dinar. Ali imao sam "smolu". Od prve sam naletio na policijaca, koji me je nakon par pitanja, sproveo u zatvor u Petrinjskoj. Tu su brzo ustanovili da je osobna karta krivotvorena i moj pravi identitet. Odmah sam premješten u zatvor u Savskoj cesti.

Tu je odmah počela ozbiljna istraga: gdje sam se skrivaо, što sam sve radio, s kime sam kontaktirao, itd. Rekao sam da sam se skrivaо kod, sada već pokojnog strica u Cerniku, a osobnu kartu sam ukrao od, također pokojnog strica Milana iz Sl. Požege. Ostalo vrijeme sam se skrivaо pod štagljevima nepoznatih ljudi, što je bilo djelomična istina. I sam sam bio svjestan da priča nije baš kako uvjerljiva, ali ipak bolja nego nikakva.

Nisu mi dopustili da uzmem branitelja, niti da se javim svojima. Hrana je bila kriminalna, (po "G" tablici) a nisu mi dopustili ni da za svoj novac kupim bilo što.

Nakon nekog vremena, istražitelj mijе pokazao zapisnike mojih sestara u kojima sam pročitao njihove izjave da sam se skrivaо kod kuće, kao i što sam sve radio i popravljaо u kući. Više nije bilo smisla da to i dalje poričem, pa sam priznao. Ispričao sam im i mnoge dogodovštine iz tog razdoblja, što ih, razumije se, nije mnogo interesiralo. Oni bi najradije čuli nešto "konkretno", ali ja sam se skrivaо samo kod kuće i kod pokojnika". U takve priče ni ja ne bih povjerovao. Maltretirali su me tu tri mjeseca i obećavali mi "izolaciju" u St. Gradiški, ako ne priznam s kime sam sve održavao veze. U to vrijeme ja još nisam znao što je to izolacija, ali sam itekako naslućivao tu ljepotu.

Nakon tri mjeseca prebacili su me u KPD St. Gradiška. Odmah sam stavljен u samicu. Na "raportu" sam kažnjen s četrnaest dana samice. Nakon toga sam premješten u zajedničku sobu, gdje sam prespavao jednu noć, a onda su mi priopćili da mi je određena izolacija u samici, koja može, "po zakonu" potrajati najviše tri godine. Ako se popravim, može biti manje. I tako je započeo moj trinaestmješčni preodgoj u izolaciji-samicu.

"AMNESTIJA"

Ovo je jedna od najčešćih i najzahvalnijih tema robijaša "drage nam" Jugoslavije, a vjerojatno i svih robijaša svijeta. Ona ih je na neki način pratila od prvog do zadnjeg dana zatvora.

Nova Juga, kao "najhumanija" zemlja na svijetu, često je davala "amnestije".

Najčešće o Danu Republike, ali i drugim prilikama, manje-više svake godine.

Čim smo došli u osječki zatvor, i prije izrečene presude, već su svima usta bila puna amnestije. Bilo je važno da budemo što prije osuđeni, da nam osude postanu pravomoćne, jer tako ćemo imati više izgleda da nas zahvati već ova prva amnestija za Dan Republike.

U Novoj Jugi "nije bilo policijih osuđenika", postojali su samo "politički kriminalci". No i oni su se nadali amnestiji.

I tako, zaredale su "amnestije". S prvom smo se susreli u Zemunu na Tošinom Bunaru. Najavljen je amnestija, ako se ne varam, oko pet tisuća osuđenika. Tekst, a napose kriteriji te amnestije, ostali su tajnom za javnost, a za neko vrijeme i za nas osuđenike. No to nije potrajal dugo.

Na Tošin Bunar stigli su referenti iz KP domova. Počelo je prozivanje, osuđenici su odvođeni na upravu. Po povratku smo ih znatiželjno ispitivali o razlozima odlazaka na upravu, ali često smo nailazili na zid šutnje, osobito kod manje poznatih osoba. Neki su ipak dali naslutiti da je u izgledu pomilovanje, odnosno amnestija. Neki naivci-robijaši su čak aludirali na to da su od njih navodno tražili njihov pristanak na pomilovanje.

No, situacija se postupno bistrla. Razgovori su se stvarno vodili o amnestiji. Osim pedantnih pitanja o identitetu, presudi i već izdržanoj kazni, bilo je još dosta pitanja. O tome smo doznali tek kad su se s tih razgovora vratili neki naši znanci. Bili su to uglavnom ljudi koji su već izdržali najveći dio kazne.

Jedan moj znanac i prijatelj još iz pučke škole, bio je kao šesnaestgodишnjak 1945. osuđen na pet godina robije. Tada, krajem 1949. ostalo mu je još oko godinu dana kazne. Referent mu je priopćio da je on kandidat za pomilovanje, ali uz jedan uvjet: Mora mu potpisati obavezu da će po izlasku iz zatvora surađivati sa UDBom, tj. biti konfident i da o tome ne smije nikome govoriti. U protivnom, bit će vraćen natrag u zatvor.

Dečko zatečen, zbumen nije se snašao, pa je potpisao.

No, čim je došao među nas, odmah nam se je ispovjedio, uz izjavu da ni ne po-

misija ispunjavati tu obavezu. Mi smo ga prekorili zbog tog nepomišljenog čina, pogotovo zbog toga što mu je ostalo još relativno malo kazne. Savjetovali smo mu da se nipošto ne upušta u taj prljavi posao, jer ako jednom počne više se neće moći povući. Također smo mu rekli da se ne treba previše bojati, da bi ga u slučaju da odbije suradnju, mogli vratiti u zatvor jer imena amnestiranih obično budu objavljena u Službenom listu, pa bi to bilo za njih jako nezgodno. U krajnjoj liniji dužan je sam ispaštati za svoju mlađenaku ne-promišljenost.

Osim njega javili su nam se još neki znaci sa istom pričom. Samo neki su našli hrabrosti i odbili te ponude. Oni su razumije se, ostali i dalje s nama u zatvoru. Neki od pozvanih odbili su nam objašnjenje o tim razgovorima, a neki su zbijeno izmišljali razne priče, pa nam je sve odmah bilo jasno.

Nakon nekog vremena "amnestirani" su prozvani i otišli su najprije u "domove" da se razduže s opremom, a onda kućama. I moj prijatelj je bio među njima.

Kad su "amnestirani" otišli iz logora, ustanovili smo da se brojno stanje u logoru nije smanjilo za više od 2-5%. Uz pretpostavku da je stvarno pomilovan oко 5000 osuđenika i da je ovaj naš logor bar približno reprezentativan uzorak, ispalio bi prostom računicom, da nas osuđenika u Jugi ima oko 100 - 200 000 što smo otprilike i prepostavljeni.

Povodom "amnestije" bilo je još mnogo raznih bisera boljevičke prakse. Jedan naš prijatelj iz SI. Broda bio je također na popisu "amnestiranih" u Službenom listu. I on je imao odležati još mali dio kazne. U podacima o identitetu štimalo je sve osim jednoga slova u prezimenu. Dvojbe nije bilo, jer je štimalo i očeve ime, te mjesto i datum rođenja. Ipak, nije mogao otići kući. Kad se logor uskoro rasformirao, rastali smo se, pa mi je njegova daljnja sudbina ostala nepoznata.

Na popisu amnestiranih, našlo se i nekoliko pokojnika, a također i onih koji su već davno bili kod kuće, jer su kaznu izdržali.

(nastavit će se) •

Borivoje Karapandžić: Na Pohorju i oko Maribora strijeljano je 200.000 Hrvata!

"Svedoci iz emigracije tvrde daje tada ubijeno oko 250.000 ljudi. U britanskim arhivima postoje dokumenta, i o predaji prebeglica, a i o likvidacijama, koje su nad njima načinili partizani. Svedočanstva su dali i preživeli priopadnici nacionalnih snaga. (...).

O masakru u slovenačkim šumama Borivoje Karapandžić, ljetićevekski emigrant iz Klivlenda napisao je knjigu 'Titovo krvavo proleće'. Englezi su od 24. do 29. maja 1945. godine, naprevaru, pod izgovorom da ih šalju u Italiju, izručili Titu sve prebeglice. Prevozili su ih, prvo kamionima do Vilaha i Jesenica, a zatim vozovima u logor Šent Vid kod Ljubljane. U Mariboru ih je dočekivao Zdenko Zavadlov, ojcir Ozne. Zarobljenike je čuvala Vojska državne sigurnosti Slovenije, a njen put iz Austriske konirolisala Pokrajinska Ozna za Štajersku i Korušku. Zavadlov se seća da je i Tito dolazio u Maribor, da se susretne sa ruskim mardžalom Tolbuhinom. Tek posle tog susreta donešen je odluka o likvidaciji ljudi iz transporta. U Maribor je dovezeno 8.000 slovenačkih domobrana i 6.000 Srba.

Tu ih je posetio Slobodan Penezić — Krcun, u svojstvu predsednika Komisije DFJ za amnestiju. Borivoje Karapandžić tvrdi da je Penezić zapravo doneo Titovo naređenje za likvidaciju prebeglica, koje su poslale na stratište u Kočevje. Još prilikom transporta, četrdesetak dobro naoružanih partizana pretreslo je konvoj, a kako Karapandžić svedoči citirajući reči preživelih Srba, a neke izbeglice i opljačkali.

Najveća masovna streljanja Titovi oružnici su, po Karapandžićevim podacima, izvršili na sledećim mestima: na planini Pohorje i oko Maribora, u tzv. maršu smrti streljano je oko 200.000 Hrvata, koji su doderani iz Pliberka (Blajburga); u šumama oko Kočevja, naročito u Kočevskom rogu ubijeno je 12.000 Slovenaca, domobrana, oko 3.000 srpskih dobrovoljaca, oko 1.000 crnogorskih četnika, oko 1.000 hrvatskih domobrana i 1.000 ruskih belogardejaca. Oni su predati partizanima iz logora Vetrinje kod Celovca. Kod Zidanog Mosta streljano je oko 6.000 Crnogoraca, na čelu sa mitropolitom crnogorsko-primorskim Joaničijem i 70 srpskih pravoslavnih sveštenika iz Crne Gore. Na padinama Pohorja uništeni su životi i 8.000 četnika vojvode Pavla Durišića, koji su vraćeni iz Pliberka. Kod Teharja je ubijeno još tri hiljade izbeglih Slovenaca, na prevoju Ljubelj i hiljade ranjenih i bolesnih dobrotvora; domobrana, izbeglica, među kojima je bilo dosta Srba.

Pedeset godina kasnije, 1995. kada se našao pred parlamentarnom komisijom Slovenije, koja istražuje zločine počinjene posle završetka II svetskog rata, nekadašnji načelnik tajne policije u deželi Mitja Ribičić, da bi oprao ruke i obraz, javno je izjavio: "...da slovenačka Ozna nije znala, niti je imala nalog da ubija zarobljene... Vrh JA naredio je likvidacije u Kočevju... mimo Titovog znanja!"

(...) Ribičića je na najbolji način demantovao bivši partizan Albert Svetina - Erno, koji je u letu 1944. godine postao prvi pomoćnik načelnika slovenačke Ozne, generala Ivana Mačeka - Matije:

'...Bio sam u Partijskoj školi u Kočevskom rogu kada je maja 1944. CK KPS poslao po mene kurira su naredbom da se javim drugu Mačeku. Otišao sam u centar Ozne na Stražnjem Vrhu, gde me je Maček imenovao za svog pomoćnika. Onjemu sam već slušao daje bio surov i primitivan. Maček se upravo vratio iz Drvara, sa sastanka Vrhovnog štaba. Na tom skupu bili su i Aleksandar Ranković, Čečo Jovanović, Edvard Kardelj. Razgovaralo se o kraju rata i zaključeno je, na osnovu ruskog iskustva, da treba započeti obračun sa pripadnicima nacionalnih snaga, saradnicima okupatora i kvislinzima: - Likvidirajte, što pre i što više, dok traju borbe za oslobođenje zemlje - rekao nam je Maček. To su čuli svi slovenački oznaši - Brilej, Zore, Stadler, Ivanuša, Šilih, Stjenka i ja. Maček nam je naredio da napravimo poseban spisak slovenačkih kolaboracionista..."

(Priredio M. N., prema: Marko Lopušina, *Ubij bližnjeg svog. I, Jugoslovenska tajna politika od 1945. do 1997.*, drugo izdanje, (čir.), Narodna knjiga - Alfa, Beograd, 1997., 122-124.)

OD STARE GRADIŠKE DO SLAVONSKE POŽEGE (prvi put)

Urano proljeće, još za snijega, 1946., po vrlo hladnom vremenu, po mraku, postrojeni smo u troredove i pod jakom stražom, naravno pješice, pošli smo do Okučana. Znali smo da idemo za Požegu, i predpostavljali smo da nam ne može biti gorje nego u St. Gradiški. Naši stražari htjeli su nas kroz grad provesti noću, da nas niko ne vidi i ne čuje, ali im to nije uspjelo. Gradje bio na nogama, čuli su da dolazimo, pa su nas svojim prisustvom htjeli ohrabriti i pokazati svoje simpatije. Tajno su nam dobacivali paketiće hrane, iako nam je bilo najstrože zabranjeno išta primati. Putem smo se mimoilazili s jugoslavenskim vojnicima koji su upravo napuštali K.P.D., a koji će od sada biti naše novo mjesto boravka. K.P. dom smo jednostavno zvali logor. Prošli smo pored stražarnice, unišli u krug, a za nama su se zatvorila teška željezna vrata. Počinje novo razdoblje našeg života.

U početku nije bilo organiziranog posla, no ipak nas nisu ostavili na miru. Nisu nas mogli gledati nezaposlenima, nego su nam zapovjedili da na tragačama nosimo snijeg s jednog kraja kruga na drugi i obrnuto. To je bio sasvim beskoristan posao, ali oni koji su nam to zapovjedili, uživali su gledajući nas kako se pokoravamo njihovim zapovijedima. Nije trajalo dugo i načinjen je raspored poslova. Jedni su od sada radili u upravi, u administraciji, drugi u kazneničkoj kuhinji, neke su kuhalje za upravnika, treće su radile u pravonici rublja, gdje je za šefa bila postavljena jedna č. sestra, kažnjenica. Često smo od nje znale dobiti koju litru tople vode da se operemo, kad smo se u večer vraćale s posla. Većina je radila na vanjskim radovinama: poljima i gradilištima. Po pravilima kućnog reda jednom tjedno išli smo na kupanje. U kabinu bi nas natrpali toliko puno, koliko nas je moglo stati, pa smo se gurale koja će prije doći do tuša i do vode; a ponekad je neka ostala samo nasapunana, jer je komandirka jednostavno isključila vodu. Bilo je cike i

Piše:

Adelka NIKOLIĆ

vike, ali ništa nije pomoglo. Radilo se i na imanju gdje su se za potrebe domskih službenika hranile svinje.

U kutu našeg kruga bila je jedna mala kućica gdje su se kuhalje krumpirove ljsuske, a ponekad se tu našao i po koji cijeli cijelcati krumpir. To je bilo radno mjesto naše drage mame Štirbe iz SI. Brod, koju smo jednostavno zvali "svinjarica". Mnogo puta smo, za vrijeme slobodne šetnje, bili počašćeni slatkim krumpirima. U K.P. domu nije vladala glad, ali hrana je bila vrlo loša, jednolična, vodenasta uglavnom supa s po kojim zrnom graha, repa, smrdljiva, neobrađena soja, katkada kiseli kupus sa unrinim krvavicama. Kruh je bio loš, a bilo ga je nedovoljno, a kako se i vani dijelio na kartice i u logoru se dijelio prema težini posla na polovinu, četvrtinu i osminu od kruha koji je cijeli bio težak 60 - 70 dkg. Ručak se u kotlu iznosio na krug i tu se dijelio bez obzira na vrijeme: bila kiša, bio snijeg ili palilo nemilosrdno sunce, uvijek smo stajali u stroju s porcijom u ruci, čekajući koju žlicu zbrčkanog jela..

Ljeti, kad bi vojska izbacila kiseli kupus iz svog jelovnika, tad su se velike kace dovozile u naš dom i to nam je bila redovita "špajskarta". "UNRA" je slala u Jugoslaviju, odnosno u domove i škole, besplatne pakete hrane, kao materijalnu pomoć, mi smo ipak te pakete vrlo skupo plaćali.. Sjećam se mljeka u limenkama na kojima je bio nacrtan crveni karanfil. Bilo je tu žutog sira, hemendeksa, jaja u prahu koje smo zvali Trumanovim jajima, ali bilo je i govedine zasladijene grožđicama / cvebamama / koje su mesu davale sladak okus. Takvo meso smo dugo prale u vodi da se izgubi slatkoća, inače bi ga jele namrštena čela, jer je za naš pojam bilo neukusno.

Za Novu godinu ručak bi bio uvijek vrlo dobar. Dobili bi komad pečenog mesa s kruhom i čašu vina, no to je bilo samo jednom godišnje. Za Božić i Uskrs nije se znalo. To je bio običan radni dan. Ipak prve godine 46 / 47 na sam badnjak imali smo dugo otvorene sobe i mogli smo se međusobno posjećivati. Sjećam se da sam bila u posjeti sobi, gdje je bila Silvica Radej. Provela sam nezaboravnu večer. Sasvim tiho pjevale smo božićne pjesme, a tu se našlo i nekoliko grančica bora ukrašenih rukotvorinama samih logorašica. Najveći majstor u kreiranju natika bila je Jolanda, koju smo od milja zvali "teta Mila", a znala nas je darivati sitnicama pravljenim od kruha, košćica voća, slame ili drva, tanjurićima od gipsa išaranim cvijećem ili motivima godišnjih doba. Sve su to bile slatke, male radosti koje su nam uljepšavale život i unosile toliko potrebnu toplinu u međusobni odnos.. Smijeh i iznenađenje bio je dolazak jedne skupine njemačkih zarobljenika, koji su stigli u naš logor kao radna snaga i pripomoći našim logorašima, zanatlijama, koji su obavljali neke poslove u našem krugu. Nijemci smo mogli vidjeti predvečer kako poluobučeni, s ručnicima preko ramena u vojničkom stroju, pjevajući svoje koračnice, odlaze na pranje na rijeku Orljavu. Najveća atrakcija bili su kad su tako hodali obučeni u šlingane ženske gaćice, koje su bile skupljene po našim sobama, a koje su im velikodušno darivale starije žene. Nijemci su se tu zadržali vrlo kratko vrijeme. Mislim daje u to vrijeme bila upraviteljica Milica Lalić. Za njezinu osobu bila je vezana jedna zgodica.

Logorašica Nada Miškulina, koja je radila u kulturnoj ekipi, došla je jednom zgodom moliti je dozvolu: za održavanje šahovskog turnira, na što je ona zabrinuto rekla: "Kako ćete održati turnir kad je vani blato." Dugo smo se imali čemu smijati, ipak ona mi nije ostala u ružnoj uspomeni, kao Jovan Radić, pravo oličenje apsolutista i tiranina. On je bio

čovjek bez osjećaja i ljudskosti. Ovim sam se zgodama malo udaljila od teme, pa sada nastavljam tamo gdje sam prekinula pripovjedanje. Nedjeljom nismo radili, osim u iznimnim slučajevima, a imali smo pravo i jednom mjesечно primati pakete, slati kratka pisma ili primati posjete onih koji su zabilježeni u službenoj knjizi, osim u slučajevima, kad smo bili kažnjeni, a to se često događalo baš za vladavine Jovana Radića. Kad je on prolazio krugom, morali smo stati u stavu mirno i baciti sve iz ruku, ako smo imali pa bio to i sam kruh. Tko ga nije na vrijeme uočio, zaradio je samicu.

Običnim danom išlo se na razne poslove van kruga. Stražari su bili bolji i tolerantniji od stražarica, koje su nemilosrdno utjerivale disciplinu. Od stražarica koje su nas pratile na rad, kao i onih koje su bile šefovi odjela sjećam se Mice, Štijefa, kako su zvali drugaricu Štefu, Ankice, Nede, koja je bila iznimno dobra, Lubrice, Dare i visoke Dare. Jednom zgodom dok smo na nekom poljoprivrednom dobru brali rajčice toliko smo ih se najele; jer smo bile gladne, da nam je svima pozlilo. Sjećam se ijdene zgode kad se pola logora razboljelo, a bilo je to ljeti, kad je u logor dopremljena velika kočiina gajbi sa suhom ribom iz kojih su izlazili crvi, veliki kao gliste / Unrin poklon/. Te su nam ribe ipak bile servirane s kiselim zeljem. Mi, koji smo vidjeli te crve nismo jeli, dok su se ostali svi porazboljeli. Poslije je bila iskopana velika jama u koju su bačeni sanduci s ribom i poliveni živim krečem. U početku nismo imali svoju ambulantu, nego se po potrebi u hitnim slučajevima išlo u grad. Kasnije smo je dobili i u njoj je radio dr. Rac, također kažnenik.

Jednom zgodom dobila sam poruku iz ambulante da se pripazim, jer je do mog kreveta krevet jedne sifiličarke. Prestrašila sam se, ali nisam mogla ništa učiniti, osim što sam je zamolila da kad spremi krevet, ne baca deku na moj ležaj. Bilo je to isto kao da nisam ništa rekla. Sifiličarke su bile kriminalke, koje su poslije izdvojene u posebnu zgradu. Ne sjećam se da su kriminalke uopće išle na posao i nisu se družile s nama. Kad već govorim o kriminalkama, sjećam se jedne neugodnosti koje su nam priuštile. Naime, jednog jutra, vani u vanjskom

W.C.-u nađeno je jedno muško mrtvorođenče, staro tek nekoliko dana. Mi smo sumnjale da je to učinila kriminalka slobodnjakinja ili čak možda, koja stražarica, ali se krivac nije odmah pronašao.

Iz SI. Požege stigla je odmah ekipa liječnika i sve smo morale ići na ginekološki pregled, što je za nas većinu, mladih, bilo to ponižavajuće. Ni tada nije otkrivena počiniteljica, iako se poslije doznalo da je to učinila kriminalka iz petrinjskog zatvora, gdje je s jednim stražarom stekla dijete. Ona se bila tako nagrdila i namaškrala, da je izgledala kao starica, postavila se posljednja u red za pregled, tako su je liječnici otjerali ne pregledavši je.. Za kaznu su nam bili uskraćeni posjeti, paketi i pisma sve dok se počiniteljica ne pronađe. Kriminalke su je ipak odale, prozvavši je imenom. Konačno je morala priznati da je dijete odmah po porodu ugušila i držala ga skrivenog pod jastukom 2 dana, a onda ga kriomice bacila u W.C. Za taj zločin dobilje naknadno još 3 god. To se moglo dogoditi, jer se kriminalske sobe u to vrijeme nisu zaključavale, pa je osuđenica mogla izaći na hodnik ili u W.C. i tamo roditi.

Inače stega u logoru bila je veća ili manja, ovisno tko je bio upravitelj, ali bez obzira tko bio da bio, samice su bile uvek pune, a išlo se za sasvim sitne presupstake. Jednom sam hodajući krugom sasvim tiho pjevušila, ali to je bilo dovoljno da me stražarica pošalje na prijavak. Imala sam sreću, ušavši u Upravu zgrade upravitelj, koji je tu bio vrlo kratko vrijeme, po činu kapetan, sjedio je u uniformi i držao noge u lavoru. Morala sam stati mirno i raportirati zbog čega sam poslana. Najprije je nastupio službeno, oštro, a onda kad je doznao da sam iz Petrinje malo se raspoložio, jer je i sam bio iz toga kraja, otpustio me ne kaznivši me. Takve sam sreće bila samo jednom. Ponekad smo kažnjavane skupno.

U prizemljuje bila samica, sva od betona. Zrak je u nju dolazio kroz otvor, veličine jedne cigle. Tu bi nas ugurali koliko bi nas moglo stati i da nam ne bi bilo prevruće, u samicu bi ubacili kantu vode, a kad smo vikale da nemamo zraka

tad bi nam otvor zatvorili ciglom. Vidjevši da vikom ništa ne postižemo, nego uludo trošimo kisik, zanijemili bi i utehuli u duboka razmišljanja; što smo to skrivile da nas tako nemilosrdno kažnjavaju. Bile smo mlade, pune života, pune idealja, a sada trunemo u tim rupama. Nikome nikakva zla nismo učinile, služile smo u zakonitoj državi, zakonitoj vlasti. Stotinama godina nismo imali svoju državu i bile smo presretne što smo je doobile, ponosne, što smo je imali. Zar je grijeh ljubiti slobodu i biti svoj na svome? Pripisati su nam strašne stvari i učinili nas svojim robovima.

Veniat moriturus

Mario BILIĆ

kad zatvoriš oči
za spokoj
i tjelesne sokove pustiš
u korijen Zemlje
a trave ti spletu
pramove vida
u dušu ubojne
životne misli
i srastu s glazbalom
vječnoga mira
prijeći ču edenska polja
iz priče o postanku svijeta
i iskonski prokleti Adam
postat će patnik
poeta

a nagon da oplodi Evu
umrijet će s tobom u grobu
jer prije grumena zemlje
i spornog
muškoga rebra
pisanje prstom
po pijesku
ovaj pomno izbrisani
govor

Prkos je ipak bio jači od svega. U tom paklu zadržali smo svoje ljudsko dostojanstvo. I dok smo mi punili samice, punio se krug novim došljacima. Stigli su logoraši sa Orlovnjaka, kraj Osijeka, i iz Velike Pisanice. K.P.D. postao je tako mali gradić sa oko 2.000 stanovnika. Susrećemo stare prijatelje, sklapaju se nova poznanstva. Susrećem Štefici Srkulj iz Petrinje, suđenu 3 god.. Upoznajem Miljenku Herceg iz Zagreba, Grlicu Stipančić iz Kostajnice, Amaliju Bobinac, Roguljicu, Mariju Vincens, Zdenku Dolenčić, Milku Alić. Već prije srela sam Kaju Pereković, dvije sestre iz Požege: Miru i Vericu Vincijanović, Višnju Sever, pjesnikinju i njenu majku, slikaricu, koju smo jednostavno zvali "mama Sever", Zoricu Čengić, Miru Ivezić, koja je skočila s kata, nije mogla izdržati maltretiranja i koja je ostala trajni invalid, Anku Lončar iz Senja, Nadu Miškulin, i mnoge, mnoge druge koje će još kasnije spomenuti.

Negdje u kasno proljeće 1947. osnovao je ministar Unutrašnjih poslova iz Beograda Aleksandar Ranković, zvan dmkg Marko u svim logorima izolane za nepopravljive političke zatvorenike. Upravo sam bila u samici, kad sam prevečer čula neko komešanje i prozivku. Kad je pala večer odveli su me u jednu staru zgradu, koja je nekada služila kao štala. Nije uopće bila prilagođena za stanovanje, osim što su u nju bili stavljeni drveni kreveti na kat. Na stropu su daske bile razmagnute, pa su štakori po noći skakali preko nas. Upravo mi je jedan takav skočio preko čela, umrla sam od straha i do jutra nisam mogla više zaspasti. Mi smo jednostavno takvu jezivu zgradu nazvali "vila Rebeka". U njoj nas je bilo oko stotinu. Ja sam spavala na gornjem krevetu s učiteljicom iz Sunje Aničom Slavujević, dok je ispod nas spavala prof. Vlasta Arnold s učiteljicom iz Petrinje Ankom Lončarević.

U vili "Rebeka" našla sam već ing. Mariju Maršić iz Zagreba, Milku Bencetić, nekoliko starijih žena iz Like, 2 časne sestre i mnoge druge. Sve smo bile jako uplašene, jer smo mislile da smo određene za taoce, jer smo čule da se po gorju i u Papuku pojavljuju križari. Oko pola noći, lupnula je na naš prozor

stražarica Neda, koja se inače prema nama vrlo lijepo ponašala i donijela nam dobre vijesti. Nismo taoci, izolane su svuda gdje su i logori, a građani Požege nam poručuju da se ne bojimo, jer oni su uz nas. *

U početku nismo radile, bilo nam je čak dopušteno da od kuće nabavimo knjige, a i počele smo pod vodstvom ing. M. Maršić učiti stenografiju. Nabavili smo bilježnice i knjige za stenografiju, ali to zadovoljstvo vrlo je kratko trajalo. Već nakon desetak dana načinjena je velika premetačina. Tom prilikom bilo nam je oduzeto sve, što nam je malo prije toga dopušteno, a vatra je pred našim očima gutala sve, baš sve do zadnjeg papirića. U čudu smo pitali se - otkud toliko zla u čovjeku? Sa strahom smo čekali što će biti sutra? Već smo idućeg jutra doznali da smo ekipa za čišćenje poljskih zahoda izvan kruga.. Podijelili smo se u 2 skupine. Rada smo osloboidle najstarije žene i tako smo došle na red svaki drugi dan. Morale smo napuniti buretinu, koja je stajala na kolima, a bila je tako visoka, da je jedna logorašica kantom vadila fekalije, dodavala drugoj koja je stajala na kolima, a ova trećoj koja je sjedila na bačvi. Pratnju nismo imali, bilo je tu previše smrada za njihove noseve. Kola sa buretom smo gurale i vukle, a prolazeći kroz bašću, morale smo paziti da ne pogazimo nijednu salatu, jer je iza toga slijedila rigorozna kazna: zabrana posjeta, pisama i paketa. Tako smo se mučili do jednog potoka ili njive, na kraju bašće, a potom je slijedilo najveće umijeće tko će izvaditi čep iz bačve, a da ne bude zaliven smrdljivom tekućinom. Malo kome je to uspjelo, meni nikako. Bila sam mokra i naravno smrdljiva od glave do pete.

U početku sve je to izgledalo strašno, ali smo se kasnije privikle, pa je bilo smijeha i zafrkavanja. Pred zgradom, u jednoj maloj potleušći čekala nas je voda, sapun i čisto odijelo. Brzo su nam tu povlasticu uskratili, pa smo se poslije morale prati u prostoriji gdje smo stanovale, a i odijelo smo doble samo jednom tjedno.. Naravno, da smo strahovito smrdile, pa i ruke kojima smo uzimali kruh, smrdile su ogavno. Nije čudo da su

nam ostale, koje su čekale na red podvikuvale "Fuj, smrdite!" Mi smo im drugi dan isto odgovarale. Nismo se pri tom ljutile, bilo je smijeha, pa nije čudo, bile smo tako mlade. Trajalo je to mjesecima, onda pred moj izlazak iz logora prebačena sam u radionicu, gdje su se privile špargerice. Plela sam manilu za đonove.

Izašla sam nakon 2 2 1/2 god. robianja i puštena na slobodu 26.XI.1947. Prije samog izlaska, a za vladavine Jovana Radića, referentica za preodgoj, a kojoj sam zaboravila ime, ispratila me je riječima: "Za vas, Adelka Nikolić, vrata ovog doma su uvijek otvorena!". Nasmijalala sam se jer sam bila uvjerenja da se to više ne će dogoditi, ali sam se prevarila, jer sam za 5 god. bila ponovno stanovnik istog doma. *

OBAVIJEŠT

tajništva HDPZ

Molimo cijenjeno Članstvo da putem telefona ne postavlja pitanja Tajništvu Središnjice u vezi budućih isplate naknade za vrijeme provedeno u zatvoru, budući da još nije na Hrvatskom državnom saboru donjet cjelevit Proračun za 2000. godinu.

U poziciji tog budućeg Proračuna za isplatu naknade bivšim političkim zatvorenicima biti će određen iznos za tu namjenu kao i u prošlim proračunima, od početka isplate naknade.

Preko našeg resornog Ministarstva rada i socijalne skrbi upućen je zahtjev za unošenje u predmetnu poziciju Proračuna preostalih finansijskih sredstava, koja temeljem Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (NN 34/95 - pročišćeni tekst i NN 164/98 - izmjene i dopune Zakona) potražuju bivši politički zatvorenici temeljem rješenja o priznatom statusu izdanih od Administrativne komisije Vlade RH - Zagreb, Trg sv. Marka br. 3.

Molimo Vas za uvažavanje ove obavijesti jer zbog takvih poziva, na koje sada ne možemo dati odgovor, kasnimo u obavljanju drugih redovnih poslova.

Stjepan Zerec, tajnik HDPZ

SPASILI SU ME MRTVI, KOJI SU PADALI PO MENI...

Pri povlačenju iz Hrvatske, skupa sa svojom postrojbom zarobljen sam malo prije podneva 11. svibnja 1945. na mostu koji se nalazi na granici između Slovenije i Austrije. Partizani su istrčali iz šume s uperenim strojnicama, vičući da odložimo oružje, i da će svatko ići svojoj kući. Nakon što smo položili oružje, postrojili su nas u šesterored.

Čim su nas postrojili, odmah su počeli skidati naše satove i prstenje, odjeću i obuću. Tako opljačkane poveli su nas prema Mariboru, gdje smo bili smješteni u improviziranom logoru ograđenom bodljikavom žicom. Na ulazu su sjedila dva mladića u domobranskim odorama. Oni su od svakoga od nas uzimali podatke. Kod onoga koji je popisivao moju kolonu, ja sam uveden pod brojem 863.

Ne znam koliko nas je ukupno bilo, ali se dobro sjećam da smo u inače prostranu logoru bili tako zbijeni, da smo mogli samo stajati. Već u sumrak počeli su nas trpati u njemačke kamione i nekamo odvoziti. Iz daljine su se čule strojnice. Neki su govorili da kamioni voze na stratište, a bilo je i onih, koji su štektanje strojopušaka pripisivali drugim razlozima. Kad je pala noć, mnogi su već bili očajni i spremni bježati, ali je bijeg bio nemoguć, jer je logor bio ograđen gustom bodljikavom žicom, a posvuda naokolo nalazili su se partizanski stražari.

Tijekom tri dana kamioni su neprekidno dolazili i odvozili zarobljenike. Već 14. svibnja u logoru je bilo toliko prostora, da se nogomet mogao igrati. Uskoro je i na mene došao red: 15. svibnja oko ponoći i mene su strpali u kamion. Skupa s dvadesetak drugih zarobljenika vozio sam se kraće vrijeme. Tad su nam zapovjedili da sidemo. Kad smo sišli, ugurali su nas u nekakvu trošnu zgradu, zapravo baraku.

Tada padne zapovijed da se skinemo do gola. Par minuta kasnije, jedan od tih bandita s fenjerom nas je obilazio i provjeravao jesmo li goli. Tada nam reče da izlazimo dva po dva. Nismo prošli ni dvadeset metara, kad na mjesecini ugledasmo kako se bjelasaju hrpe golih mrtvih tijela. Tada se i po nama osu paljba. Ljudi su padali kao snoplje.

S njima sam se, ne znam kako, srušio i ja. Odmah sam shvatio da nisam pogoden. Međutim, nekolicina krvnika obilazila je

Piše:

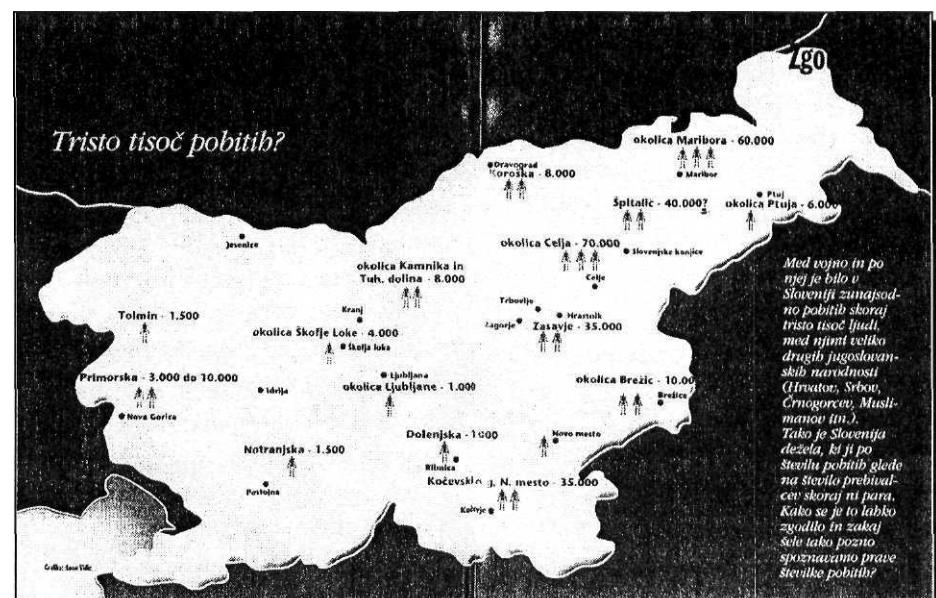
Mirko RADIŠĆ

smaknute i pucala u one, koji su još davali znakove života. Na meni je ležao neki mrtvac. Nisam ga poznavao. Bio je težak, a trzajući se u samrtnom hropcu, snažno me je udario. Ipak, nisam se micao i to mi je spasilo život.

vojnik, jer je Hrvatska propala. Umjesto Pavelića, sad je Tito predsjednik.

Žena mi je donijela šalicu topla mlijeka i komad kruha. Kad sam to slasno pojeo, muškarac me uputi cestom za Celje, rekavši da tamо mogu sjesti u vlak do Zagreba. Nikomu da ništa ne govorim.

Kad sam se zaputio cestom, uskoro nađem na tri partizana. Zaustaviše me. Pitaju kamo ēu. U Celje, rekoh. Ti si sigurno

Kad su se krvnici udaljili, otisavši po nove žrtve, onako krvav izvukao sam se ispod mrtvaca i pužući došao do obližnjeg šumarka. Nisam znao na koju stranu krenuti, a nekamo je trebalo ići. U svetuće sam se našao nadomak tri kuće. Bojeći se da me tko vidi, privukao sam se do jedne štale, uvukao se u nju i pokrio se sijenom. Malo nakon toga, u štalu netko uđe i poče dirati sijeno. To je jedna žena htjela uzeti sijeno, vjerojatno radi toga da nahrani stoku.

Kad me ugledala, glasno je kriknula. Ja sam joj samo rekao: "-Mama, ja sam vojnik!" Istrčala je van i domalo u štalu uđe neki čovjek. Govorili su jezikom koji nisam dobro razumio, slovenskim. Rekoh da sam hrvatski vojnik.

Donijeli su kantu vode i dali mi da sa sebe sperem krv. Donijeli su i neke poderane hlače i košulju. Pitalo sam, jesam li u Austriji. Rekoše mi da je ovo Slovenija i da nikomu ne govorim da sam hrvatski

ustaša, rekoše oni i povedoše me. Nakon malo vremena priključili su me koloni zarobljenika, koja se kretala prema Dravogradu. Pred Dravogradom su nas smjestili ujedan logor. U noći su partizani obilazili premorene zarobljenike, te su mnoge zaklali. Tu smo ostali tri dana. U Celje smo došli 19. svibnja. I tamo su odvodili iz logora i ubijali, a nas preživjele su za koji dan pokrenuli prema Zagrebu.

U Zagreb smo ušli 24. svibnja. Tako sam se ponovno našao u Poglavnikovoj vojarni br. 2 u Ilici, gdje sam bio kao vojnik. Tri dana kasnije zaputili smo se prema Sisku. Na putu između Zagreba i Siska ubijeno je pedesetak zarobljenika koji nisu mogli pratiti hod kolone. U Sisku su nas držali do 1. lipnja. U tih je par dana velik broj zarobljenika zaklan ili udaren kundakom u zatiljak, te bačen u Savu. Nakon Siska, odveli su nas u Pakrac, u koji smo došli 3. lipnja te krvave 1945. godine...

Dokumenti o hrvatskoj osloboditeljskoj borbi nakon Drugoga svjetskog rata (XII.)

ČETRDESET GODINA OD ZADARSKOG PROCESA

Otpor ondašnjoj političkoj vlasti i komunističkom sustavu dala je još jedna grupa hrabrih domoljuba u Zadru, koju je predvodio svećenik Rudi Jerak, a grupu su sačinjavali:

Jerak Rudi

Mašina Ivo

Gregov Kruno

Dunatov Ante

Fabulić Ante

Jerkušić Zvonko

Dunatov Josip

Antičev Josip

Antičev Marko

Antičev Tomislav

Dunatov Kazimir

Košta Mira

Lončar Nada i

Zurak Krešimir.

Priredio:

Bruno ZORIĆ

mirno, slobodno i sretno u svojoj samostalnoj državi Hrvatskoj.

I ova hrabra i domoljubiva grupa hrvatskih ljudi dala je svoj prilog hrvatskoj slobodi i samostalnosti, uz velike žrtve, stradanja i patnje.

Smrt Ive Maštine, koji je okrutno ubijen u starogradiškom kazamatu, pokazuje kako su se tadašnje vlasti odnosile prema hrvatskim domoljubima i kako su nastojale zatomiti i uništiti svaku domoljubnu misao hrvatskih ljudi.

U tome nisu uspjeli.

Žrtva hrvatskih ljudi pomogla je da se rodi hrvatska sloboda i hrvatska država.

Poslovni broj: Ko-1160/59-38

ZAPISNIK O VIJEĆANJU

od 27.1. 1960.

Sastavljen kod Okružnog suda u Zagrebu u vijeću sastavljenom od predsjednika suda Rački Branimira kao predsjednika vijeća, suca Benković Franu i sudaca porotnika Stolac-Matišić Katice, Strunjak Kazimira i Stapar Branka kao članova vijeća, uz zapisničara Šeparović Miljenku, u krivičnom predmetu protiv Jerak Rudi i drugova, radi kriv. djela iz čl. 109, 117 i 118 KZ.

Vijeće jednoglasno nakon vijećanja donosi slijedeću

PRESUDU

I. JERAK RUDI, II. MAŠINA IVO, III. GREGOV KRUNO, IV. DUNATOV ANTE, V. FABULIĆ ANTE, VI. JERKUŠIĆ ZVONKO, VII. DUNATOV JOSIP, VIII. ANTIČEV JOSIP, IX. ANTIČEV MARKO, X. ANTIČEV TOMISLAV, XII. DUNATOV KAZIMIR, XIII. KOŠTA MIRA, XIV LONČAR NADA i XVI. ZURAK KREŠIMIR

krivi su:

što su:

u cilju rušenja postojećih političkih i ekonomskih odnosa u FNRJ i uspostave "Nacionalne, slobodne države Hrvatske" koja bi obuhvatila granice bivše okupatorske nezavisne države Hrvatske

!./JERAK RUDI. MAŠINA IVO i GREGOV KRUNO

1/ stupili u vezu sa emigrantskim političkim neprijateljskim grupama u inostranstvu, a posebno sa grupom poznatom pod nazivom "HNO" te im dostavljali razne podatke o stanju u zemlji, o kretanju i razmještaju organa sigurnosti, o organizacionim problemima i financijskim poteškoća, te tražili da im se dostavi potrebni akcioni materijal i otvore izvori za finansiranje ilegalnog pokreta u samoj zemlji, zatim dobivali od spomenutih emigrantskih centara uputstva za rad, način održavanja veze i osiguranja kanala za nesmetano saobraćanje, pa je tako:

a/ JERAK RUDI još u toku 1955 i 1956 godine te kasnije putem Bosnić

Smilje stupio u vezu sa Sorić Antonom "Juhe" vezanim u Parizu za HNO, od kojih je dobio poruke o načinu slanja vijesti putem mikrofilma, upute o mogućnosti skljupljanja finansijskih sredstava, te sa svoje strane slao Sorić Anti izvještaje o stanju ilegalnih organizacija u zemlji, kretanje ilegalca Mašina Veljka i uputstvo o povezivanju Pariskog grupe emigranata sa grupom u Seraigne-u u Belgiji;

a u mjesecu svibnju 1958 putem Še-lendić Rudofla, a i ranije i kasnije putem listova održavao vezu sa Mašina Veljkom funkcijonером i tajnikom Varoš Miroslava povjerenika neprijateljske emigrantske grupe HNO za Italiju, te mu dostavljaо, a od njega primao razne izvještaje i uputstva u pravcu organizacije i rada u zemlji;

b/ **MAŠINA IVO** prije bjega Mašina Krunoslava u inostranstvo u veljači 1958 primio od istog uputstva za primjenu šifre u dopisivanju sa Mašina Veljkom u Rimu, te održavao s njime vezu dobivajući uputstva o načinu organizacije, a u mjesecu srpnju 1958 g. napose Uputstvo za organizaciju "Hrvatske obrane" na principu dvojki odnosno trojki, te pi-sao redakciji emisija na hrvatskom jeziku radio Madrid u cilju izmijene taktike propagande;

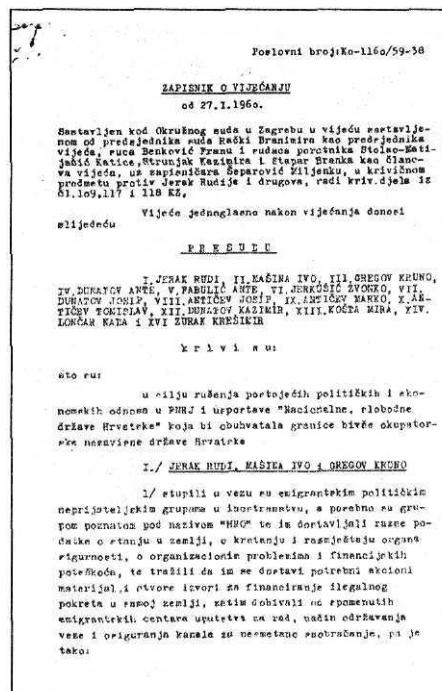
c/ **GREGOV KRUNO** stupio u vezu sa Mašina Veljkom u Rimu, kome u sporazumu sa Jerak Rudijem u mje-secu svibnju 1958 g. šalje Antićev Marka i preko njega izvještaj o broju ilegalnih organizacija u zemlji i iz-vještaj o mogućnosti pribavljanja fi-nansijskih kao i mogućnost nekontro-liranog dopisivanja sredstava za rad organizacije/, a od strane Mašina Veljka dobio odgovore na sva postavljena pitanja,

da su dakle kao građani Jugoslavije u namjeri obaranja državnog i društve-

nog uređenja i vršenja druge nepri-jateljske djelatnosti protiv Jugoslavije stupili u vezu s izbjegličkom grupom osoba i pomagali im u vršenju nepri-jateljske djelatnosti,

čime su počinili krivično djelo protiv naroda i države učestvovanjem u neprijateljskoj djelatnosti protiv Jugo-slavije iz čl. 109 KZ.

2/ u vremenu od 1956 godine pa sve do njihovog lišenja slobode u srpnju 1959 stvarali mrežu pristaša i pripad-nika organizirajući ih u grupe, a kasnije u obliku dvojki i trojki, pa su tako:

a) **JERAK RUDI** - skupa sa sada odbjeglim Mašina Krunoslavom sredinom 1956 g. a nakon što je Mašina Krunoslav putem Mašina Veljka primio od ustaške emigracije Uputstvo za organizaciju otpora u zemlji organizirao u Prekom ilegalnu grupu u koju je uključio: Fabulić Antu, Jerkušić Zvonka, Dunatov Antu, Bacalja Roku, sada u inozemstvu, i Dunatov Josipa, koju je kasnije tokom 1958 g. Mašina Ivo u sporazumu sa Jerak Rudijem aktivizirao i u nju uključio Dunatov Kazimira, a putem Dunatov Josipa -

koji se u 1958 g. preselio u Rijeku - stvarao teren za formiranje nove ile-galne grupe u Rijeci.

b/ nakon što su **GREGOV KRUNO** januara 1958, a Mašina Ivo maja iste godine preselili u Zagreb, gdje se od augusta 1956.g. već nalazio JERAK RUDI oformili ovdje ruko-vodeće jezgro organizacije, za koju je Mašina Ivo na osnovu Uputstva za organizaciju "Hrvatske obrane" Str.Pov-124/58 primljenog juna mje-seca 1958. g. sastavio augusta mjeseca iste godine "Pravilnik grupe Tomislav" u cilju organizacionog učvršćenja i dalnjeg unapređenja rada te organizacije vrbovali i uključivali u tu organizaciju i to: Jerak Rudi Antićev Josipa i Vitković Tomu, a Gre-gov Kruno Antićev Marka,

c/ **JERAK RUDI** po načelima istog Pravilnika krajem 1958 i početkom 1959. g. na području općine Pitomaca vrbovaо i uključio u organizaciju Sila-dić Ivana i Branka, te Ružić tomu u selu Velika Črešnjevica i Vitković Pavla u selu Ottovanec,

da su dakle stvarali grupe osoba radi vršenja krivičnih djela iz čl. 100 i 109 KZ,

čime su počinili krivično djelo protiv naroda i države udruživanjem protiv naroda i države iz čl. 117 st. 1 KZ.

II./ FABULIĆ ANTE, JERKUŠIĆ ZVONKO, DUNATOV ANTE, DUNATOV JOSIP, DUNATOV KA-ZIMIR, ANTIĆEV JOSIP i AN-TIĆEV MARKO

3.) nakon što su u neposrednom do-diru sa Jerak Rudijem, odbjeglim Mašina Krunoslavom i Mašina Ivom bili upoznati sa ciljevima organizacije, čiji je zadatok bio da stvari masovnu podlogu za preuzimanje vlasti u po-godnom momentu prikupljanjem sve većeg broja pristaša, zatim stvaranje

jedne državne formacije, koja bi pod imenom "Nacionalna slobodna država Hrvatska" obuhvatila područje biv. okupatorske NDH, a do tog vremena da se bavi vršenjem sabotaža, prikupljanjem raznih podataka o organizaciji vlasti, službe sigurnosti i oružanih snaga, te dostavljanje istih u inostranstvo neprijateljskim izbjegličkim centrima, pristupili organizaciji i to:

a/ FABULIĆ ANTE sredinom 1956. g. u Preku položio zakletvu, prisustvovao sastancima članova organizacije i o njezinom radu obaviještavao Jerak Rudija;

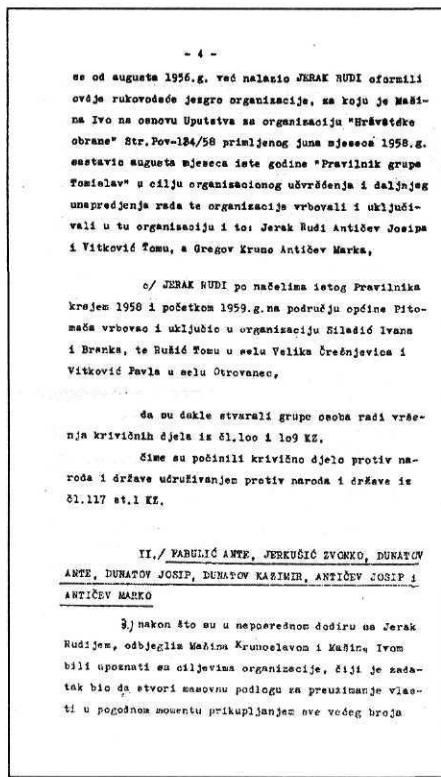
b/ JERKUŠIĆ ZVONKO sredinom 1956. g. u Preku položio zakletvu, prisustvovao sastancima članova organizacije i preuzeo na sebe zakletvu čuvanja arhive organizacije te taj zadatak izvršio;

c/ DUNATOV ANTE sredinom 1956. g. u Preku položio zakletvu, prisustvovao sastancima članova organizacije, obaviještavao Jerak Rudiju o radu organizacije te radio na proširenju ove vrbovanjem Košta Josipa;

d/ DUNATOV JOSIP sredinom 1956. g. u Preku položio zakletvu, prisustvovao sastancima članova organizacije, obaviještavao Jerak Rudiju o radu organizacije u Prekom, a nakon hapšenja Mašina Krunoslava preuzeo rukovodstvo ove organizacije, a kasnije nakon preseljenja u Rijeku obaviještavao Jeraka u tamošnjoj političkoj organizaciji i mogućnosti rada u Rijeci;

d/ DUNATOV KAZIMIR u svibnju 1958. g. u Preku nagovoren od Mašina Ive da se u cilju uključenja u organizaciju poveže sa Dunatov Antonom "Cimbrija" te da kao zadatak prati rad partitske organizacije u Prekom pristupio Dunatov Anti i upoznao ga o razgovoru sa Mašina Ivom;

f/ ANTIČEV JOSIP u Zagrebu nakon češćih razgovora sa Jerak Rudijem u drugoj polovici 1957. i prvoj polovici 1958. g. u kojima se govorilo o potrebi pozivanja "svijesnih Hrvata" te njihovo dužnosti da bilo gdje nanose štetu zajednici, primio od Jeraka 22.V.1958. g. zadatku da zapali vijence položene na grobnici narodnih heroja na Mirogoju što je 24.V. 1958 g. na večer i učinio primivši prethodno u tu svrhu od Jerak Rudija bocu benzina i kordu;

g/ ANTIČEV MARKO u oči odlasca u Rim maja 1958. g. primio od Gregov Krune zadatku da se u Rimu poveže sa Mašina Veljkom i da ovome podnese izještaj od strane ilegalnih organizacija u zemlji, zahtjeve o organiziranju financijske pomoći za funkcioniranje pokreta u zemlji i zahtjev da se uspostavi sigurnija pismena veza s njime, što je i učinio, a po svom povratku u zemlju prenio Gregov Kruni poruke Mašina Veljka po postavljenim pitanjima,

o zemljo

Petar S. Ujević

tko mi moju Domovinu krade
sitnim vezom kao nekad prije
tko se kocka bez imalo nade
u dobitak koji njegov nije

tko nas spremu u okvire bijede
i nudi nam paralizu duha
strane svijeta zar više ne vrijede
mali Hrvat još je željan kruha

tko to tamo i bez sluha pjeva
stari ritam udara ko prije
čiji oganj u daljini sijeva
a da vatre ni probao nije

tko to noću uz aveti bdije
i već vježba pripremljene varke
i tko ključe našeg raja krije
i spremu nam neke stare zamke

tko mi kuje planove o sreći
a o meni ne zna niti slova
to nečovjek misli da je veći
da mu treba domovina nova

igraju se Histriom u Istri
bivši nitko a budući stranci
mutni potok tek se sada bistri
naziru se žabe punoglavci

orjunaši staru muku muče
u zrak dižu izdajničke prste
stare bajke o boljtku jučer
Hrvatsku mi Croatiom krste

ima nade bit će i svanuća
tek da mrtve oplačemo svoje
pa u nadi novog uskrsnuća
evo ovdje Domovine tvoje •

da su dakle postali članovi grupe osoba radi vršenja krivičnih djela iz 51. 100 i 109 KZ,

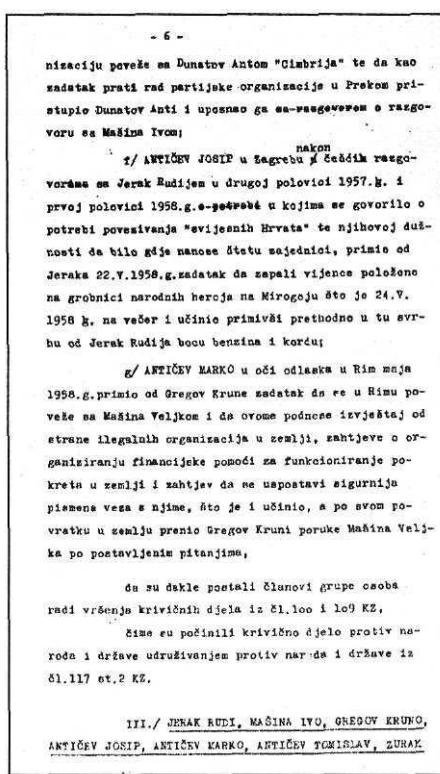
čime su počinili krivično djelo protiv naroda i države udrživanjem protiv naroda i države iz čl. 117 st. 2 KZ.

III./ JERAK RUDI. MAŠINA IVO. GREGOV KRUNO. ANTIČEV JOSIP. ANTIČEV MARKO. ANTIČEV TOMISLAV. ZURAK KREŠIMIR. FABULIĆ ANTE. JERKUŠIĆ ZVONKO. DUNATOV ANTE. DUNATOV JOSIP I DUNATOV KAZIMIR

4.) u međusobnom doticaju i sastancima, kao i u doticaju s trećim osobama rasturali počam od 1956. g. raznu neprijateljsku štampu izdanu od strane neprijateljskih izbjegličkih krugova i organizacija kao "Hrvatsku državu", "Hrvatsku misao", "Novu Hrvatsku", "Načela HNO u duhu rujanske deklaracije", "Program hrvatskog pokreta otpora u zemljii" i "Letak sa uputstvom "Hrvatske obrane" Str.Pov-124/58, te širili ideje o tome da je hrvatska porobljena, da su Hrvati sve više potiskivani, da im nema spasa nego jedino u ostvarenju jedne posebne državne tvorevine pod imenom slobodna Hrvatska sa višestračkim sistemom i društvenim i ekonomskim uređenjem protivnim socijalističkim načelima kao i interesima radnog naroda, slušali i prepričavali propagandne emisije radio Madrid na hrvatskom jeziku, te širili zlonamjerno i uporno glasine kako se u NR Hrvatskoj sve više šire Srbi, da se od Hrvata uzima nesrazmjerno više u vidu raznih ekonomskih i drugih podavanja, te sve daje i prenosi u Srbiju i druge republike, pa su tako:

a/ JERAK RUDI - pored rasturanja propagandnog materijala među osobe spomenute pod 1./ i II./, a u razgovorima sa trećim licima kao Markulin

Marijanom, Banek Rudolfom i Šelenđić Rudolfom navodio ove na misao da treba izmijeniti društveno i državno uređenje, da u inostranstvu postoji jaki emigrantski pokret, koji ima za cilj stvaranje posebne države Hrvatske, a u toku svog dušobrižničkog rada na području općine Pitomaca na večeri u kući Siladić Ivana pred više lica govorio, kako jedva čeka čas da se obračuna sa Srbima;

b/ MAŠINA IVO - pored rasturanja propagandnog materijala među osobe spomenute pod 1./ i II./ a u razgovorima sa Ricov Jojom, Petranović Miljenkom i Mladenom naročito isticao koncepcije o Hrvatskoj kao posebnoj državi;

c/ GREGOV KRUNO - primjerak "Hrvatske države" primljen iz Pariza predao nakon čitanja Petranović Mladenu, sa deklaracijom HNO primljenom od Mašine Veljka upoznao Mašina Ivu i Jerkušić Zvonka, od Petranović Mladena primljenu brošuru "Dušanovo carstvo i Hrvati" predao na čitanje Jerak Rudiju;

d/ ANTIČEV JOSIP nakon što je preko pošte u junu 1958. g. u Zagrebu primio proglašenje HNO dao ovaj Antičev Marku s tim da ga pročita i pošalje dalje pa je isti proglašenje zajedno sa Antičev Markom poštovom uputio na adresu Colić Josipa u Krnčinu pošto je na letku napisao "pročitaj i daj dalje";

prilikom pogreba pok. Djure Salaja 22.V.1958. izjavio Livljanić Ivanu: kad bi barem pale bombe na pogrebnu povorku, palo bi mnogo glavešina;

neutvrđene prilike u razgovoru sa Jerak Rudijem o tome kako Srbi vladaju u Hrvatskoj i u nju penetriraju kazao: "trebalo bi poklati sve Srbe";

e/ ANTIČEV MARKO u junu 1958. g. nakon što je od Antičev Josipa dobio proglašenje HNO, te ovaj pročitao taj proglašenje skupa sa Antičev Josipom dodavši na istome "pročitaj i daj dalje" uputio poštovom Colić Josipu u Krčminu;

u diskusijama sa Livljanić Ivanom, Benzija Antonom, Zurak Krešimirovićem, Antičev Josipom i Tomislavom iznosio da su Hrvati u FNRJ zapostavljeni, da su Srbi na rukovodećim položajima i da Hrvatska daje najviše dohotka u savezni budžet, a najmanje ima od toga koristi;

f/ ANTIČEV TOMISLAV u razgovorima sa Zurak Krešimirovićem i Dužmović Šimom iznosio da Srbi u Hrvatskoj imaju nesrazmjerno više položaja, pri čemu su analizirajući nacionalni sastav predsjednika općina kotara Zadar konstatirali da su to mahom Srbi i da tamo nema Hrvata iako bi ih moglo i trebalo biti;

g/ ZURAK KREŠIMIR u razgovorima sa Antičev Tomislavom i Dužmović Šimom iznosio da Srbi u Hrvatskoj imaju nesrazmjerno više položaja, pri čemu su analizirajući nacionalni sastav predsjednika općina

kotara Zadar konstatirali da su to mahnom Srbi i da tamo nema Hrvata, iako bi ih moglo i trebalo biti;

u razgovorima sa Gulin Predragom iznosio da se u JNA i diplomaciji većinom nalazi srpski kadar te da se u Hrvatskoj nastoji proturiti srpski pravopis;

h/ FABULIĆ ANTE primivši u januaru 1957. g. od Dunatov Ante nekoliko primjeraka "Hrvatske države" predao iste na čitanje Jerkušić Zvonku koji mu ih je poslje čitanja vratio;

isto tako primivši od Dunatov Ante drugom prilikom primjerke "Hrvatske države" dao iste na čitanje Dunatov Josipu;

u više navrata u toku 1956. g. skupa sa ostalim članovima organizacije u Preku slušao i komentirao emisije radio Madrida na hrvatskom jeziku;

i/ JERKUŠIĆ ZVONKO u više navrata u toku 1956. g. skupa sa ostalim članovima organizacije u Preku slušao i komentirao emisije radio Madrida na hrvatskom jeziku;

j7 DUNATOV ANTE primivši u januaru 1957. g. tri primjerka "Hrvatske države" od Mašina Krunoslava, predao ih, nakon što ih je pročitao, Fabulić Anti;

primivši početkom 1957 g. od Sorić Ante nekoliko brojeva "Hrvatske države" predao iste nakon čitanja Fabulić Anti;

u više navrata u toku 1956. g. skupa sa ostalim članovima organizacije u Preku slušao i komentirao emisije radio Madrida na hrvatskom jeziku;

h/ DUNATOV JOSIP na Rijeci u razgovorima sa Nižić Josipom, Marcellić Brankom, Dumančić Stjepanom i dr. iznosio kako u vlasti nema Hrvata i

da bi Zadar u obnovi bolje prošao kada bi u vlasti bilo više Hrvata;

na Rijeci upućivao pojedine radnike poduzeća "Vulkan" na slušanje emisija radio Madrida na hrvatskom jeziku;

primivši u ljetu 1958. g. od Jerak Rudija nekoliko proglaša HNO predao Dunatov Anti "Cimbriji" u Preku dva primjerka, te na Rijeci Bacalja Vici i

- 7 -
JERKUŠIĆ, FABULIĆ ANTE, JERKUŠIĆ ZVONKO, DUNATOV
ANTE, DUNATOV JOSIP I DUNATOV KAZIMIR

4)ju međusobnom doticaju i sastancima, kao i u doticaju s trećim osobama rasturala počas od 1956. g. rasnu neprijateljsku štampu izdanu od strane neprijateljskih izbjegličkih grupova i organizacija kao "Hrvatski državu", "Hrvatski misao", "Novi Hrvatski", "Mačela HNO u duhu rujanske deklaracije", "Program hrvatskog pokreta otpora u zemlji" i "Letak za uputevnu "Hrvatske obrane" Str. Pov-124/58, te širili ideje o tome da je hrvatska porobljena, da su Hrvati sve više pitiškivani, da im nema spase nego jedino u ostvarenju jedne posebne državne tvrđevine pod imenom "Mlobodna Hrvatska sa višeestranjskim nizetom i društvenim i ekonomskim uređenjem protivnim socijalističkim nedelima kao i interesima radnog načina, slušali i preprisavali propagandne emisije radio Madrid na hrvatskom jeziku, te širili članomjerno i uporno glasine kako se u NR Hrvatskoj sve više žire Srbi, da se od Hrvata uzima nezamjerno više u vidu raznih ekonomskih i drugih podstavljanja, te sve daje i prenosi u Srbiju i druge republike, pa su tako:

a/ JERAK RUDI - pored rasturanja propagandog materijala među osobe spomenute pod I./ i II./, a u razgovorima sa trećim licima kao Markulin Marijanom, Banek Rudolfom i Šelendić Rudolfom navodio sve na miano da treba izmjenjiti društveno i državno uređenje, da u inostranstvu postoji jeki emigrantski pokret, koji im za cilj stvaranje posebne države

jednom radniku u poduzeću "Vulkan" po imenu Marko po jedan primjerak;

1/ DUNATOV KAZIMIR primivši od Mašina Krunoslava jedno pismo neprijateljskog sadržaja sa isječkom "Hrvatske države" dao ga na čitanje Dunatov Anti "Cimbrija";

primivši potom od nepoznatog lica proglaše HNO, dao ih na čitanje Dunatov Anti, koji mu ih je po pročitanju vratio;

dakle u namjeri da podkopaju vlast radnog naroda i ekonomsku osnovicu socijalističke izgradnje, te razbiju bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije nat-

pisom i govorom vršili propagandu protiv državnog i društvenog uređenja,

čime su počinili krivično djelo protiv naroda i države neprijateljskom propagandom opisano u čl. 118 st. 1 KZ.

IV./ KOŠTA MIRA i LONČAR NADA

upoznate od strane Mašina Krunoslava, sada u bijegstvu u inostranstvu, s političkim težnjama i organizacijom neprijateljskih izbjegličkih grupa u inozemstvu, prihvatile i dalje u diskusijama širile ideje o budućem stvaranju jedne Hrvatske države van okvira Jugoslavije s drugim društvenim uređenjem, dobivale i čitale novine "Hrvatska država", te listove iste sadržine, koje im je slao Mašina Krunoslav iz inostranstva, kao i isječke iz novina sa člancima koje je Mašina Krunoslav pisao kao tajnik Udruženja Stjepan Radić u Parizu, te u razgovorima s Jerkušić Darijom, Ivanović Nadom i Jutronić Hinkom širili ideje da u današnjoj državi nema slobode, da se Srbi šire i povlašćuju na račun Hrvata, na svim društvenim područjima i pred drugim slušali emisije stanice radio Madrid na hrvatskom jeziku,

dakle u namjeri da potkopaju vlast radnog naroda i ekonomsku osnovicu socijalističke izgradnje, te razbiju bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije, napisom i govorom vršili propagandu protiv društvenog i državnog uređenja;

Usljed toga utvrđuju im se za ta djela kazne i to:

I-opt. JERAK RUDIJU za djelo pod 1/1 po čl. 109 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 6 godina, za djelo pod 1/2 po čl. 117 st. 1 KZ istovrsna kazna u trajanju od 8 godina, a za djelo pod III po čl. 118 st 1 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 4 godine.

II-opt. MAŠINA IVI za djelo pod I/I po čl. 109 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 5 godina, za djelo pod 1/2 po čl 117 st. 1 KZ istovrsna kazna u trajanju od 8 godina, a za djelo pod III po 51. 118 st. 1 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 2 godine;

III-opt. GREGOV KRUNI za djelo pod pod I/I po 51. 109 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 5 godina, za djelo pod 1/2 po čl 117 st. 1 KZ istovrsna kazna u trajanju od 3 godine, a za djelo pod III po 51. 118 st. 1 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 2 godine;

IV-opt. DUNATOV ANTI za djelo pod II/3 po 51.117 st. 2 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 3 godine, a za djelo pod III/4 po čl. 118 st 1 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 2 godine.

V-opt. FABULIĆ ANTI za djelo pod II/3 po 51. 117 st. 2 KZ primjenom 51. 42 i 43 toč. 2 KZ kazna zatvora u trajanju od 1 godine dana, a za djelo pod III/4 po čl. 118 st. 1 KZ primjenom 51. 42 i 43 t. 2 KZ kazna zatvora u trajanju od 10 mjeseci.

VI-opt. JERKUŠIĆ ZVONKU za djelo pod II/3 po 51.117 st. 2 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 1 godine, a za djelo pod III/4 po 51. 118 st. 1 KZ kazna strogog zatvora u istom trajanju.

VH-opt. DUNATOV JOSIPU za djelo pod II/3 po 51.117 st. 2 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 3 godine, a za djelo pod III/4 po 51. 118 st. 1 KZ istovrsna kazna u trajanju od jedne godine dana.

VIII-opt. ANTIČEV JOSIPU za djelo pod II/3 po 51. 117 st. 2 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 3 godine, za djelo pod III/4 po čl. 118 st. 1 KZ istovrsna kazna u trajanju od 1 godine dana i istodobno opoziva odgoda izvršenja kazne zatvora u trajanju od 1 godine dana na koju je osuđen pravo-

moćnom presudom Okružnog suda u Zadru od 25.IX.1956. broj Ko-88/56 zbog kriv djela iz čl. 119 st. 1 KZ i ta se kazna za to djelo smatra utvrđenom.

IX-opt. ANTIČEV MARKU za djelo pod U/3 po 51.117 st. 2 KZ kazna strogog zatvora u trajanju od 1 godine i 6 mjeseci, a za djelo pod III/4 po čl. 118 st. 1 KZ istovrsna kazna u trajanju od 1 godine dana.

XI-opt. DUNATOV KAZIMIRU

- 15 -
o s u d j u j u :

I-opt. JERAK RUDI po čl.117 st.1 KZ primjenom čl.46 st.1 t.2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 15 godina, u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15.jula 1959.

II-opt. MAŠINA IVO po čl.117 st.1 KZ primjenom čl.46 st.1 t.2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 11 /jedanaest/ godina u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15.jula 1959.

III-opt. GREGOV KRUNO po čl.117 st.2 KZ primjenom čl.46 st.1 t.2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 8 /osam/ godina u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15.jula 1959.

IV-opt. DUNATOV ANTE po čl.117 st.2 KZ primjenom čl.46 st.1 t.2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 4 /četiri/ godine u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15.jula 1959.

V-opt. FABULIĆ ANTE po čl.117 st.2 KZ primjenom čl.42 i 43 t.2 KZ, te 51.46 st.1 t.2 KZ na kaznu zatvora u trajanju od 1 /jedne/ godine i 6 /šest/ mjeseci izvršenje koje mu se kazne odlaže za vrijeme od 5 /pet/ godina i tim, da se izrečena kazna neće izvršiti ako u ovom roku ne učini novo krivično djelo. U izrečenu kaznu uračunava mu se pritvor i istražni zatvor od 19. augusta 1959.

za djelo pod U/3 po čl. 117 st. 2 KZ primjenom 51. 42 i 43 t. 2 KZ kazna zatvora u trajanju od 7 mjeseci, a za djelo pod III/4 po čl. 118 st. 1 KZ primjenom čl. 42 i 43 t. 2 KZ istovrsna kazna u trajanju od 5 mjeseci i

o s u d j u j u :

I-opt. JERAK RUDI po čl. 117 st. 1 KZ primjenom 51. 46 st. 1 t. 2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 15 /petnaest/ godina, u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

II-opt. MAŠINA IVO po čl. 117 st. 1 KZ primjenom 51. 46 st. 1 t. 2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 11 /jedanaest/ godina u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

III-opt. GREGOV KRUNO po čl. 117 st. 2 KZ primjenom čl. 46 st. 11. 2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 8 /osam/ godina u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

IV-opt. DUNATOV ANTE po čl. 117 st. 2 KZ primjenom 51. 46 st. 11. 2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 4 /četiri/ godine u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

V-opt. FABULIĆ ANTE po čl. 117 st. 2 KZ primjenom čl. 42 i 43 t. 2 KZ, te 51. 46 st. 1 t. 2 KZ na kaznu zatvora u trajanju od 1 /jedne/ godine i 6 /šest/ mjeseci izvršenje koje mu se kazne odlaže za vrijeme od 5 /pet/ godina i tim, da se izrečena kazna neće izvršiti ako u ovom roku ne učini novo krivično djelo. U izrečenu kaznu uračunava mu se pritvor i istražni zatvor od 19. augusta 1959.

VI-opt. JERKUŠIĆ ZVONKO po 51.117 st. 2 KZ primjenom 51.46 st. 11. 2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 1 /jedne/ godine i 6 /šest/ mjeseci, u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 14. augusta 1959.

VII-opt. DUNATOV JOSIP po čl. 117 st. 2 KZ primjenom 51.46 st. 1 t. 2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 3 /tri/ godine i 6 /šest/ mjeseci, u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 14. augusta 1959.

VIII-opt. ANTIČEV JOSIP po 51. 117 st. 2 KZ primjenom 51. 46 st. 11. 2 KZ nakaznu strogog zatvora u trajanju od 4 /četiri/ godine i 6 /šest/ mjeseci, u

koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 20. jula 1959.

IX-opt. ANTIČEV MARKO po čl. 117 st. 2 KZ primjenom čl. 46 st. 11. 2 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 2 /dvije/ godine, u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

X-opt. ANTIČEV TOMISLAV po čl. 118 st. 1 KZ na kaznu zatvora u trajanju od 1 /jedne/ godine dana, u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

XII-opt. DUNATOV KAZIMIR po čl. 117 st. 2 KZ primjenom čl. 42 i 431.2 KZ te čl. 46 st. 11.2 KZ na kaznu zatvora u trajanju od 10 /deset/ mjeseci, u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

XIII-opt. KOŠTA MIRA po čl. 118 st. 1 KZ primjenom čl. 42 i 43 t. 2 KZ na kaznu zatvora u trajanju od 1 /jedne/ godine, i

XIV-opt. LONČAR NADA po čl. 118 st. 1 KZ primjenom čl. 42 i 43 t. 2 KZ na kaznu zatvora u trajanju od 1 /jedne/ godine, u koju im se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

Izvršenje kazni izrečenih Košta Miri i Lončar Nadi na osnovu čl. 48 st. 1 KZ odlaže na vrijeme od 3 /tri/ godine s tim, da se izrečena kazna neće izvršiti, ako u ovom roku ne učine novo krivično djelo.

XVI-opt. ZURAK KREŠIMIR po čl. 118 st. 1 KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 1 /jedne/ godine dana, u koju mu se kaznu uračunava pritvor i istražni zatvor od 15. jula 1959.

Svi osuđeni oslobađaju se dužnosti naknade troškova krivičnog postupka temeljem čl. 90 st. 4 ZKP.

IZGOVARAM MOLITVE ZA SVE ONE KOJI SU PRESTALI POSTOJATI

Bruno ZORIĆ

I.

Ravnomjerno ponavljam glasove.
Monotonija izaziva moje protivljenje pojavama straha.
Danas mogu ostvariti svaku želju.
Jednostavni primjerici lutaju ulicama.
Izgubljeni.
Davno su izblijedle odraze njihova boravišta.
Ostvarujem pokret ruke prema nebu.
Izgovaram molitve za sve one koji su izgubili svijest o svome postojanju.
Užasnut sam starcem koji kleći.
Poderani rukavi u korijenskim stradanjima.
Alomorfi moga buncanja.

II.

Članovi našeg roda lutaju bezglavo.
Iz jednog dana u drugi.
Beznađe u povratak..
Prepuno je hrvatskih grobova razasuto pustarama.
I priča se o zlu.
Moj narod očekuje sreću, nakon pokolja.
Egzekutori grabljivo sniju dokrajčiti ptičurinu.
I može im se vjerovati.
Njihove ratničke trublje sve su glasnije.
Jedino se razlikuju po okrutnosti.

III.

Prezireš me? Ti koji si izgubio sve.
I dom svoj. I djecu!
I svoj kamen na leđima nosiš.
Na ovoj našoj slobodnoj grudi.
Pet koraka širokoj.
Jer sve Jc drugo u kandama orlova.
Oni su naučili lešinariti po tudim ognjištima.
Smijuljiš mi se jer si ostao bez ništa.
A ja imam svoj hod.
Gledam tebe pognutu.
Izgubljeni vojniče!

IV.

Zamišljeni dolazimo do rijeke u nadahnutoj šutnji.
Ne znam tko je od nas dvoje obavijesni subjekt.
Čitam samo na hrvatskom o hrvatskoj patnji.
Na ruskom ne razumijem znakove zločinaca.
Asonanca zločina.
Suodnos patnje i stradanja.

(1999.)

Nasuprot tome za

X-opt. ANTIČEV TOMISLAVA,
XI-opt. DRAŽIĆ VJEKOSLAVA i
XV-opt. ŠELENDIĆ RUDOLFA
na osnovu čl. 328 t. 3 ZKP

odbija se optužba:

da su i to:

X-opt. ANTIČEV TOMISLAV nakon što je u neposrednom dodiru sa Jerka Rudijem, sa odbjeglim Mašina Krunoslavom i Mašina Ivom bio upoznat sa ciljevima organizacije kojoj je bio zadatak da stvari masovnu podlogu za preuzimanje vlasti u pogodnom momentu prikupljanjem sve većeg broja pristaša, zatim stvaranje jedne državne formacije koja bi pod imenom "Nacionalne slobodne države Hrvatske" obuhvatila područje bivše okupatorske nezavisne države Hrvatske, a do tog vremena da se bavi vršenjem sabotaža, prikupljanjem raznih podataka o organima vlasti, službe sigurnosti i oružanih snaga, te dostavljanje istih u inostranstvo neprijateljskim izbjegličkim centrima prisutio toj organizaciji povezavši se sa Jerak Rudijem, Mašina Ivom i Gregov Krunom primajući od njih uputstva o radu i pojedine zadatke za izvršenje,

da bi dakle postao član grupe osoba radi vršenja krivičnih djela iz čl. 109 KZ,

te da bi time počinio krivično djelo protiv naroda i države udruživanjem protiv naroda i države iz čl. 117 st. 2 KZ.

XI-opt. DRAŽIĆ VJEKOSLAV da bi od mjeseca svibnja 1958 nakon što ga je Jerak Rudi vrbovao da stupa u ilegalnu političku organizaciju na načelima HNO pristao da novčano pomaže širenje pokreta i u tu svrhu u nekoliko mahova isplatio na ruke Jerak Rudija u svemu oko 13.000 dinara,

da bi dakle učiniocu krivičnog djela iz čl. 100 i 117 KZ davao novac,

pa da bi time počinio krivično djelo protiv naroda i države pružanjem pomoći učiniocu krivičnog djela protiv naroda i države iz čl. 120 KZ.

XV-opt. ŠELENDIĆ RUDOLF da bi zamoljen od strane Jerak Rudija koji ga je prethodno upoznao daje Mašina Veljko politički emigrant koji politički djeluje u inostranstvu, da prilikom svog putovanja u Italiju odnese Mašina Veljku jedan list, te da se s Mašina Veljkom u Rimu sastane, prihvatio prijed-

prijelazu, te je sve to nakon povratka u zemlju uručio Jerak Rudiju,

da bi dakle s umišljajem pomogao građaninu Jugoslavije, da u namjeri obaranja državnog i društvenog uređenja i vršenja druge neprijateljske djelatnosti stupi u vezu sa neprijateljskom izbjegličkom grupom osoba,

pa da bi time počinio krivično djelo protiv naroda i države učestvovanjem u neprijateljskoj djelatnosti protiv FNRJ iz čl. 109 KZ.

Na osnovu čl. 90 st. 1 KZ troškovi krivičnog postupka u pogledu ove trojice optuženih padaju na teret budžetskih sredstava.

Dovršeno.

Kž 1472/1960-3

VRHOVNI SUD

**NARODNE REPUBLIKE
HRVATSKE**

- ZAGREB -

PRESUDA

U IME NARODA!

Vrhovni sud Narodne Republike Hrvatske u Zagrebu u vijeću sastavljenom od sudaca Vrhovnog suda Balaš Slavka kao predsjednika vijeća, te Dr. Pavić Dragutina, Djurić Marinka, Ranogajec Vlade i Tomić Stevana kao članova vijeća i tajnika suda Jakšić Riste kao zapisničara, u krivičnom predmetu protiv opt. Jerak Rudolfa i dr. zbog krivičnih djela iz čl. 109. st. 1., 117. st. Li 2. i 118. st. 1. KZ, rješavajući žalbe opt. Jerak Rudolfa, Mašina Ive, Gregov Kruna, Dunatov Ante i Josipa, Jerkušić Zvonka, Antičev Josipa, Marka i Tomislava, te Zurak Krešimira, izjavljeno protiv presude

Okružnog suda u Zagrebu od 29.1.1960. Ko 1160/1959-40, u sjednici održanoj 26. srpnja 1960., saslušavši zamjenika Javnog tužioca NR Hrvatske Keko Zvonimira,

presudio je:

I. usvajaju se djelomično žalbe opt. Antičev Tomislava i opt. Zurak Krešimira, te se u odnosu na te optužene preinačuje pobijana presuda u dijelu pravne označke djelovanja, radi kojega su oni proglašeni krivima pod toč. IH-f i g/ njene izreke i odluke o kazni, te se izriče:

a/ Opt. Antičev Tomislav i opt. Zurak Krešimir su djelovanjem, radi kojega su proglašeni krivima pod toč. IIX-4-f i g/ izreku pobijane presude propagandnom izazvali nacionalnu mržnju i razdor među narodima i nacionalnostima, koje žive u FNR Jugoslaviji, pa su time počinili kriv. djelo protiv naroda i države izazivanjem nacionalne mržnje i razdora označeno u čl. 119. st. 1. KZ;

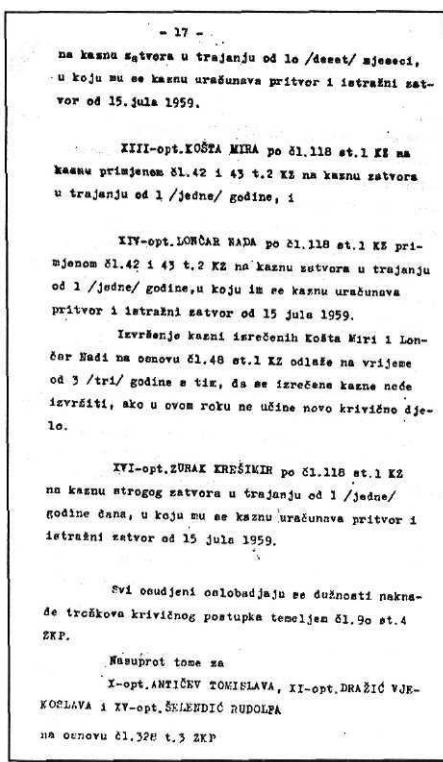
b/ Zbog djelovanja, radi kojega su opt. Antičev Tomislav i Surak Krešimir proglašeni krivima, osuđuju se po čl. 119. st. 1. KZ na kaznu strogog zatvora u trajanju od 1 /jedne/ godine svaki. U te kazne ima se uračunati i vrijeme provedeno u pritvoru i istražnom zatvoru od 15. srpnja 1959. godine pa dalje /čl. 45. st. 1. KZ/.

II. Odbijaju se žalbe opt. Jerak Rudolfa, Mašina Ive, Gregov Kruna, Dunatov Ante i Josipa, Jerkušić Zvonka i Antičev Josipa i Marka, a u ostalom dijelu i žalbe opt. Antičev Tomislava i Zurak Krešimira, te se u ostalom pobijanom, a nepreinačenom dijelu, potvrđuje presuda suda prvog stepena.

OBRAZLOŽENJE

Pobijanom presudom proglašeni su opt. Jerak Rudolf, Mašina Ivo, Gregov Kruno, Dunatov Ante, Fabulić Ante,

Jerkušić Zvonko, Dunatov Josip, Antičev Josip, Antičev Marko, Antičev Tomislav, Dunatov Kazimir, Košta Mira, Lončar Nada i Zurak Krešimir krivima zbog djelovanja pobliže opisanog i pravno označenog u njenoj izreci, te su osuđeni na u njoj označene kazne, dok je protiv opt. Antičev Tomislava, Dražić Vjekoslava i Šelendić Rudolfa odbijena optužba, da bi djelovanjem pobliže opisanim u odbijajućem dijelu izreke pobijane presude počinili kriv. djela iz čl. 117. st. 2., 120. i 109. KZ.

Protiv te presude izjavili su žalbe i to:

Opt. Jerak Rudolf zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja /čl. 345. ZKP/, povrede kriv. zakona/čl. 344. st. 4. ZKP/ i odluke o kazni /čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači, odnosno ukine, a izrečena kazna da se snizi;

opt. Mašina Ivo zbog bitne povrede odredaba kriv. postupka/čl. 343. st. 1. toč. 10. i st. 2. ZKP/, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja /čl.

345. ZKP/ i odluke o kazni /čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i da bude oslobođen od optužbe zbog kriv. djela iz čl. 109. i 117. st. 1. KZ, a za kriv. djelo iz čl. 118. st. 1. KZ, da se kazna primjereno snizi;

opt. Gregov Kruno zbog bitne povrede odredaba kriv. postupka /čl. 343. st. 1. toč. 10. i st. 2. ZKP/, povrede kriv. zakona /čl. 344. toč. 1. ZKP/ i odluke o kazni /čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i da bude oslobođen od optužbe zbog kriv. djela iz čl. 109. i 117. st. 1. KZ, a za čl. 118. st. 1. KZ da se kazna snizi odnosno, da se ona ukine i predmet vratiti na ponovno suđenje;

opt. Dunatov Ante zbog bitne povrede odredaba kriv. postupka /čl. 343. st. 1. toč. 10. ZKP/, povrede kriv. zakona/čl. 344. toč. 1. ZKP/, pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja /čl. 345. ZKP/ i odluke o kazni /čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i kazna snizi;

opt. Jerkušić Zvonko zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja /čl. 345. ZKP/, povrede kriv. zakona /čl. 344. toč. 1. ZKP/ i odluke o kazni /čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i da bude oslobođena od optužbe zbog kriv. djela iz čl. 118. st. 1. KZ, a za kriv. djelo iz čl. 117. st. 2. KZ, da se kazna snizi;

opt. Dunatov Josip zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o kazni sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i kazna primjereno snizi;

opt. Antičev Josip zbog bitne povrede odredaba kriv. postupka /čl. 343. st. 1. toč. 10. ZKP/, povrede kriv. zakona /čl. 344. toč. 1 ZKP/, pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja /čl. 345. ZKP/ i odluke o kazni /čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i da bude oslobođen od

optužbe zbog kriv. djela izčl. 117. st. 2. KZ, a kazna primjereno snizi, te da se u nju uračuna i vrijeme provedeno u istražnom zatvoru od 23. kolovoza do 25. urjna 1956. godine;

opt. Antičev Marko zbog bitne povrede odredaba kriv. postupka /čl. 343. st. 1. toč. 10. ZKP/, povrede kriv. zakona /čl. 344. toč. 1. ZKP/, pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja /čl. 345. ZKP/ i odluke o kazni /čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i da bude oslobođen od optužbe zbog kriv. djela iz čl. 117. st. 2. KZ, a za kriv. djelo iz čl. 118. st. 1. KZ da se kazna snizi, odnosno da se ona ukine i predmet vratí na ponovno suđenje;

opt. Antičev Tomislav zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja /čl. 345. ZKP/, povrede kriv. zakona /čl. 344. toč. 1. i 4. ZKP/ i odluke o kazni/čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i da bude oslobođen od optužbe, te

opt. Zurak Krešimir zbog bitne povrede odredaba kriv. postupka /čl. 343. st. 1. toč. 8. ZKP/, povrede kriv. zakona/čl. 344. toč. 1. ZKP/, pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja /čl. 345. ZKP/ i odluke o kazni /čl. 346. ZKP/ sa prijedlogom, da se pobijana presuda preinači i da bude oslobođen od optužbe, ili da se kazna snizi i uvjetuje.

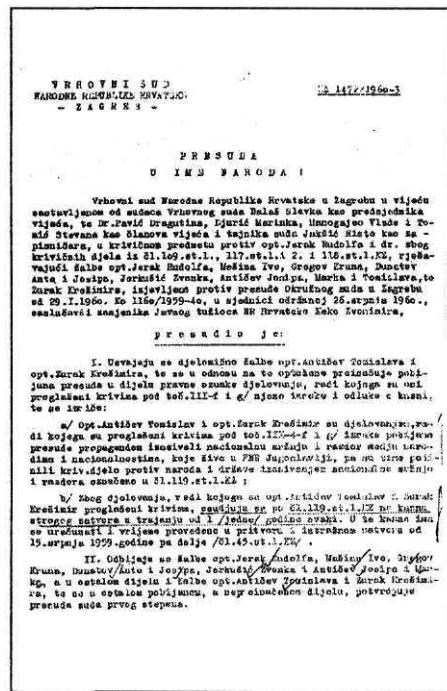
Odgovora na žalbe nije bilo.

Žalbe opt. Antičev Tomislava i Zurak Krešimira su tek djelomično osnovane.

Ne mogu se prihvati u žalbama istaknuti navodi, koji se odnose na to, da u izreci pobijane presude konkretno navedene krivične radnje, zbog kojih su ta dva optužena proglašena krivima, ne bi predstavljaše, odnosno sadržavale elemente nikakvog kriv. djela odnosno, da bi time bila preko-

račena optužnica, jer da oni, odnosno konkretno opt. Zurak, za takove radnje nisu ni bili optuženi.

Prilikom izrade optužnice, pa i same izreke pobijane presude, i javni tužilac, i sud prvog stepena, pošli su motodom i općeg opisa cjelokupne propagandne aktivnosti te protunarodne grupe u cjelini, a zatim i pojedinačnim opisom konkretnih krivičnih radnji svakog od optuženih posebno. Prema tome, krivične radnje, radi kojih su optuženi proglašeni krivima, a koje su konkretno navedene pod t. III-4-f i g/ izreke pobijane presude, uključene su u sam činjenični

opis naznačen u optužnici javnog tužioca, a u dijelu koji se odnosi na te optužene.

Utoliko nisu osnovane žalbe tih optuženih u dijelu, koji se odnosi na bitnu povredu odredaba krivičnog postupka.

U situaciji, kakova je konkretna, nije bitno odlučno, da se utvrdi, da li u diskusijama i debatama, u kojima sudjeluje više lica, neko od tih lica baš izreklo određene riječi ili ne, ako je cjelokupni tok takovih debata i aktivno

učešće svakog od prisutnih lica tako, da očigledno proizlazi, da se svi prisutni slažu sa stavovima i ocjenama istaknutim u toku takovih debata, a svaki od prisutnih u potvrdu zajedničkih konstatacija i zaključaka ističe određene konkretne dokaze. Gotovo i nije naknadno moguće iz učešća u takovim debatama utvrditi, što je baš određeno svaki od učesnika u debati konkretno naveo kao dokaz za utvrđenje određenih zajedničkih zaključaka, ako je očigledno, da se svi prisutni slažu i sa pojedinim konkretno iznijetim momentima i sa općim i konačnim stavovima i zaključcima, proizašlim iz takovih debata.

Kad se tako posmatra i ocjenjuje učešće pojedinaca u takovoj grupnoj propagandnoj djelatnosti, nije ni odlučno ni potrebno ulaziti u dublje raščlanjivanje žalbenih navoda iznijetih s tim u vezi. Naprotiv, sud prvog stepena je pravilno utvrdio ocjenom cjelokupnog rezultata dokaznog postupka, da su i ti optuženi, na način opisan u izreci pobijane presude, sudjelovali u označenoj propagandnoj djelatnosti.

Međutim, tako utvrđena djelatnost tih optuženih ne sadrži elemente kriv. djela iz čl. 118. st. 1. KZ, kako je taj propis bio formuliran prije stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika /1.1.1960./. Prema tom propisu jedan od bitnih elemenata tog kriv. djela bila je specijalna namjera podrivanja vlasti radnog naroda, obrambene moći zemlje ili ekonomski osnovice socijalističke izgradnje ili razbijanja bratstva i jedinstva naroda FNRJ... Da bi u konkretnom slučaju takova specijalna namjera kod optuženih postojala, nije moglo biti dokazano, niti je u tom pravcu sud prvog stepena dao odgovarajuće prihvatljive razloge. Obzirom na propis čl. 90. KZ, a jer su

same te radnje izvršene prije 1.1.1960. godine, a u sadašnjem novom propisu čl. 118. st. 1. KZ, koji se ima primjenjivati samo na događaje nastale poslije 1.1.1960. godine, takova namjera je iz opisa tog kriv. djela otpala, pa je prema tome raniji propis čl. 118. st. 1. KZ za te optužene povoljniji od sadašnjega. Stoga bi obzirom na propis čl. 90. st. 2. KZ pri utvrđivanju odgovornosti optuženih za to kriv. djelo valjalo primijeniti taj raniji propis, jer je on za optužene povoljniji.

Naprijed je već rečeno, da optuženima nije dokazana specijalna namjera predviđena u ranijem propisu čl. 118. st. 1. KZ, pa stoga u konkretnom slučaju nije ostvaren jedan od bitnih elemenata tog krivičnog djela. Obzirom na to ti optuženi nisu zbog tog krivičnog djela/raniji čl. 118. st. 1 KZ/ni mogli biti proglašeni krivima.

Međutim, dovoljno je utvrđeno, da su ti optuženi radnjama opisanim pod toč. HI-4-f i g/ izreke pobijane presude ostvarili sve elemente kriv. djela iz čl. 119. st. 1. KZ, t.j. da su oni vršili propagandu, koja je izazivala odnosno raspaljivala nacionalnu mržnju i razdor među narodima i nacionalnostima, koje žive u FNRJ.

Obzirom na to valjalo je djelomičnim uvažavanjem žalbi tih optuženih, djelatnost, radi koje su oni proglašeni krivima, pravno označiti kao kriv. djelo iz čl. 199. st. 1. KZ.

Usljed gornjeg valjalo je za to kriv. djelo tim optuženima izreći i kaznu. S tim u vezi, a razmatrajući i žalbe tih optuženih u dijelu, koji se odnosi na odluku o kazni, valja istaknuti, da obzirom na karakter i intenzitet utvrđenog djelovanja tih optuženih, ni u njihovim žalbama istaknute okolnosti nisu takove naravi, da bi zbog toga bilo opravdano na njih primijeniti blažu vrstu kazne od one, koja je za to kriv.

djelo predviđena u zakonu /strogi zator/, a ni vremensko trajanje te kazne nema opravdanja snižavati ispod općeg minimuma te vrste kazne po sadašnjem propisu čl. 28. KZ /jedna godina/.

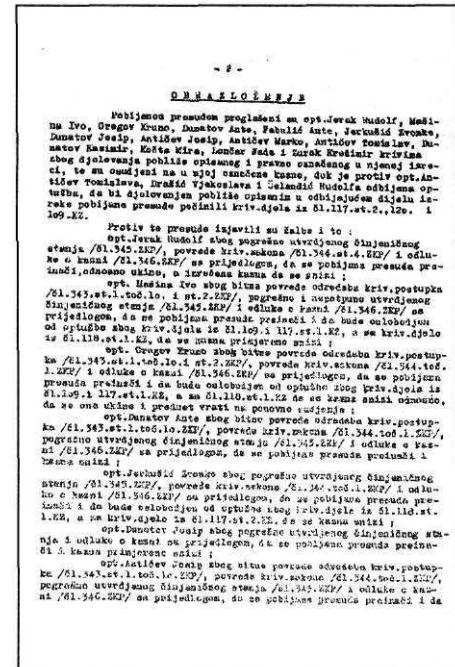
Obzirom na to valjalo je za ta kriv. djela tim optuženima po čl. 119. st. 1. KZ izreći kaznu strogog zatvora u trajanju od po jedne godine. Ta kazna odgovara stepenu kriv. odgovornosti i društvene opasnosti tih optuženih, te će izvršenjem te kazne biti ostvarene svrhe kažnjavanja iz čl. 3. KZ.

koje je sud prvog stepena utvrdio u toku dokaznog postupka, već on ustvari pobija činjenične, pa i pravne zaključke suda prvog stepena, dajući svoju ocjenu o utvrđenim činjeničnim i pravnim elementima.

Tako optuženi u vezi sa kriv. djelom iz čl. 109. KZ u žalbi ističe, da se njegov kontakt sa Mašina Veljkom i Krunom ne može smatrati održavanjem veze sa emigrantskim organizacijama u inozemstvu, jer da se radi o kontaktu sa svega dvije osobe. To stanovište se ne može prihvati.

Dovoljno je utvrđeno, da su Mašina Veljko i Kruno ne samo usko povezani sa emigrantskim organizacijama u inozemstvu, već da oni u tim organizacijama vrše i određene odgovorne funkcije, odnosno, da im je neposredni zadatak baš da pronalaze i učvršćuju veze sa svojim istomišljenicima u inozemstvu i u zemlji. Prema tome, sud prvog stepena je pravilno utvrdio i obrazložio, da se u tom povezivanju sa Mašina Veljkom i Krunom ustvari radi o povezivanju opt. Jeraka i njegovih suradnika u zemlji sa emigrantskim organizacijama u inozemstvu.

Netočni su i suprotni rezultatima dokaznog postupka navodi opt. Jeraka u žalbi, da on ništa nije poduzimao, da bi prema direktivama i zadacima doivenim od emigrantskih organizacija u inozemstvu stvarno i prikupljao obavještajne podatke, koje su te organizacije od njega tražile, a napose ne o kretanju vojske i narodne milicije. Naprotiv, i iz samog priznanja opt. Jeraka i iz skaza ostalih saslušanih djelevanja u posebnoj podtočci niukoliko ne predstavlja prekoračenje optužnice, ni djelovanje, koje ne bi po identitetu ulazilo u cjelinu neprijateljske djelatnosti tog optuženog općenito opisanu pod toč. 11-3/ izreke pobijane presude.

Žalbe opt. Jerak Rudolfa, Mašina Ive, Gregov Kruna, Dunatov Ante i Josipa Jerkušić Zvonka i Antičev Josipa i Marka nisu osnovane.

Na žalbu opt. Jerak Rudolfa.

U odnosu na kriv. djelo iz čl. 118. st. 1. KZ, zbog kojeg je taj optuženi također proglašen krivim, nije nijedna žalba, pa se zbog toga na tu djelatnost nije potrebno ni osvrtati.

Iz žalbenih navoda proizlazi, da opt. Jerak ponavljajući uglavnom svoju obranu na galvnoj raspravi, ni ne pobija objektivne utvrđene činjenice,

Ta pak aktivnost čak i više nego formalna izjava o pristupanju takovim organizacijama, a imajući u vidu ilegalni karakter takovih organizacija, ujedno je i dokaz o pripadnosti takvima organizacijama. Stoga je sud prvog stepena pravilno utvrdio, da je opt. Antičev Josip postao član te organizacije, pa je stoga i u tom dijelu žalbu opt. Antičev Josipa valjalo kao neosnovanu odbiti.

Isto tako je sud prvog stepena i u odnosu na kriv. djelo opisano pod toč. III-4-d/, a na osnovu rezultata dokaznog postupka, pravilno utvrdio i dovoljno obrazložio, daje opt. Antičev Josip izvršio sve pod tom točkom konkretno navedene radnje i da one sadrže sve elemente kriv. djela iz 61. 118. st. 1. KZ.

Opravdano, međutim, taj optuženi ističe, daje u dijelu odluka o kazni, a u vezi sa opozivanjem ranijeg uvjetno odgođenog izvršenja kazne zatvora u

trajanju od jedne godine zbog kriv. djela iz čl. 119. st. 1. KZ, radi čega je opt. Antičev Josip već pravomoćno proglašen krivim, valjalo u jednu izrečenu kaznu uračunati i vrijeme, koje je opt. Antičev Josip proveo u pritvoru, odnosno u istražnom zatvoru u toku tog ranijeg krivičnog postupka.

Stoga će sud prvog stepena naknadnim uvidom u spis Okružnog suda u Zadru Ko 88/56, u kojemu je ta ranija presuda bila izrečena, utvrditi koliko je vremena opt. Antičev Josip u toku tog krivičnog postupka proveo u pritvoru ili istražnom zatvoru, pa će naknadnim rješenjem i to vrijeme uračunati optuženome u kaznu izrečenu pobjanjom presudom.

Suprotno stanovištu žalbe sud prvog stepena je pravilno ocijenio stepen kriv. odgovornosti i društvene opasnosti tog optuženoga, te mu je za svako od utvrđenih kriv. djela, zbog kojega je on proglašen krivim, utvrdio

pravilnu kaznu, te je i jedna izrečena kazna za sva ta kriv. djela primjerena stepenu kriv. odgovornosti i društvene opasnosti opt. Antičev Josipa, pa će tek njenim izvršenjem biti postignute svrhe kažnjavanja iz 61. 3. KZ.

Obzirom na sve naprijed istaknuto valjalo je u cijelosti presuditi kao u izreci ove presude.

U ZAGREBU,
dne 26. siječnja 1960.

ZAPISNIČAR: Jakšić Risto, v.r.

PREDSJEDNIK VIJEĆA:
Balaš Slavko, v.r.

Suglasnost ovog prijepisa s izvornikom ovjerava

Upravitelj kancelarije
/ Falica Dragica /

TRAŽI SE

Moj pokojni otac Mihovil Anton Šimić zvani Mico rodio se 2.10.1910. u Gospicu od oca Pavla i majke Marije rođene Maherhofer.

Bio je hrvatski domoljub; služio je u postrojbama Hrvatskih oružanih snaga u činu nadpuručnika, a kasnije u činu satnika.

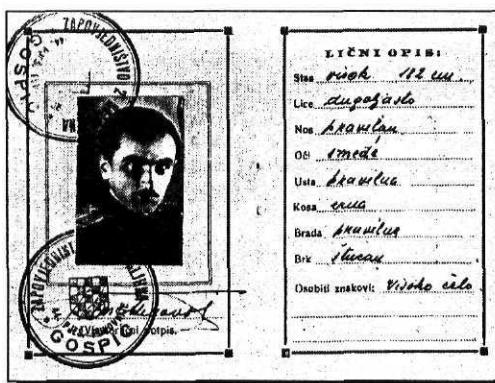
Za Hrvatsku dao je svoj život, kao i njegova braća Franjo - Franci i Rudolf - Rude.

Nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske, zadnji put viđen je u Zagrebu i od tada mu se gubi svaki trag.

Odrasla sam bez oca, ne upoznavši očinsku ljubav, kao i toliko gospičke djece toga doba.

Molim sve koji nešto znaju o mome pokojnom oцу i njegovoj braći, mojim stričevima, da mi se javite, na čemu ću im biti neizmijerno zahvalna.

Maja Rukavina
53000 Gospic
Nikole Šubića Zrinskog 40
tel. (053) 57 54 37

NOVI BROJ KARLOVAČKOGA POLITIČKOG ZATVORENIKA

Nedavno je iz tiska izšao 23. broj *Karlovačkoga političkog zatvorenika*, povremenika HDPZ-a, Podružnica Karlovačke županije. List izlazi već pet godina, a nakon nedavne smrti Hrovoja Hauptfelda, glavnim je urednikom postao Mladen Šomek, koji potpisuje i ovaj broj.

Uz obavijest o pravima političkih zatvorenika, novi broj lista donosi i osvrt na 5. sabor, te vrijedan članak o obilježavanju obljetnice žrtava pobijenih 1944. u Šafarovu gaju kod Slunja. Objavljen je i popis žrtava Drugoga svjetskog rata s područja Ozlja i okoline. Već ovi vrijedni tekstovi opravдавaju postojanje ovoga glasila, kojemu treba poželjeti nastavak plodna života. (J. O.)

U SPOMEN

SOKAČ TOMO

preminuo 21. siječnja 2000. u 75. godini života

Laka mu hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ZVONIMIR FURIĆ

član ogranka N. Gradiška

STJEPAN DRAZENOVIC

član podružnice Slav. Brod

Laka im hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Slavonski Brod

U SPOMEN

GOJKO PINJUHrođen 01. siječnja 1921.
umro 14. srpnja 1997.**IVAN BOBAN**rođen 1. ožujka 1911.
umro 17. listopada 1997.**IVAN ŠAKOTA**rođen 5. rujna 1908.
umro 19. listopada 1997.*Laka im hrvatska zemlja!*

HDPZ Podružnica Hercegovina

U SPOMEN

TADIJA LONČARrođen 15. srpnja 1916.
umro 13. siječnja 1998.**STIPO BOŠNJAK**rođen 8. prosinca 1912.
umro 8. veljače 1998.**IVAN ZOVAK**rođen 1. srpnja 1936.
umro 21. travnja 1998.**IVAN MADUNIĆ**rođen 13. lipnja 1922.
umro 4. lipnja 1998.**NIKOLA TOMISLAV BUNTIĆ**rođen 18. listopada 1928.
umro 11. srpnja 1998.**TOMO ŠIMIĆ**rođen 10. srpnja 1921.
umro 22. studenog 1998.**MATE PRIMORAC**rođen 4. veljače 1924.
umro 25. prosinca 1998.*Laka im hrvatska zemlja!*

HDPZ Podružnica Hercegovina

U SPOMEN

JOZO MARKIĆ

rođen 4. kolovoza 1927.
umro 18. ožujka 1999.

PAVO ŠIMUNAC

rođen 26. siječnja 1923.
umro 24. ožujka 1999.

PETAR VASILJ

rođen 6. ožujka 1906.
umro 9. travnja 1999.

IVAN BOKŠIĆ

rođen 29. kolovoza 1926.
umro 7. svibnja 1999.

ANICA KOZINA

rođena 30. svibnja 1926.
umrla 15. svibnja 1999.

FRANJO ZUBAC

rođen 9. travnja 1931.
umro 17. svibnja 1999.

SLAVKA POPOVIĆ

rođena 24. kolovoza 1914.
umro 22. svibnja 1999.

Laka im hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Hercegovina

U SPOMEN

PATAR MAJIĆ

rođen 27. srpnja 1937.
umro 3. lipnja 1999.

TOMISLAVA VUČIĆ

rođena 7. svibnja 1915.
umrla 7. lipnja 1999.

GAŠPAR LIVAJA

rođen 26. listopada 1920.
umro 3. kolovoza 1999.

MILE BUHAČ

rođen 9. listopada 1950.
umro 17. kolovoza 1999.

ANTE BOBAN

rođen 12. srpnja 1919.
umro 22. rujna 1999.

JOZO VUJEVIĆ

rođen 17. ožujka 1933.
umro 29. rujna 1999.

ANICA LSIĆ

rođena 1. listopada 1906.
umrla 2. studenog 1999.

Laka im hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Hercegovina

IN THIS ISSUE

The reasons behind the defeat of the Croatian Democratic Union - the ruling political party in Croatia until the recent, January parliamentary elections - is discussed by **Josip Ljubomir Brdar**. In his text, **Tomislav Jonjić** attempts to present a balance sheet of the past decade which was marked by Franjo Tuđman. The author believes that the most significant achievement was realised, an independent state of Croatia. Croatia represents a vital framework to deepen democratic order and to achieve economic and social advancement amongst the Croatian people. Many important issues have still not been resolved or have not been resolved in a satisfactory manner. This fact, seems not to be realised by a portion of the Croatian population, and it has faced the return of reformed communists with difficulty. For this reason in particular, it is necessary to make a sound analysis of the success and non-success of the former government, with the aim of preventing the emergence of myths and in a way, to let the new democratically elected government know that they too will be subject to a similar analysis in the future.

Several months ago, a temporary and partial report on the work of the Commission for Victims of the Second World War and Post War Period was released. The commission was established by the Croatian National Sabor immediately after the fall of communism. Even though the report emphasises that this is only a partial and temporary report, it received harsh criticism because of its so-called "revisionist" implications. A member of the commission, **Mirsad Bakšić**, describes the commission's work and ex-

The twelfth century fortress in Varazdin was recently reconstructed

plains the results which have been disclosed so far. The author stresses that the criticism forwarded against the report are unfounded and tendentious. They have been launched without any back up or based on false presumptions regarding the true number of victims during the war. According to Bakšić, there is still a tendency within the Croatian public to believe inflated and imaginary figures released by the Communist regime rather than exact data and research carried out in the field. Modern ideologies applied to these war victims of long ago cannot enable national reconciliation and incites new political conflicts.

After almost three years of our systematic monthly publication, in this issue, we bring the final list of Second World War victims in northwest Croatia, around Koprivnica and Bjelovar. This horrific list of actual people - most of whom were killed after the war

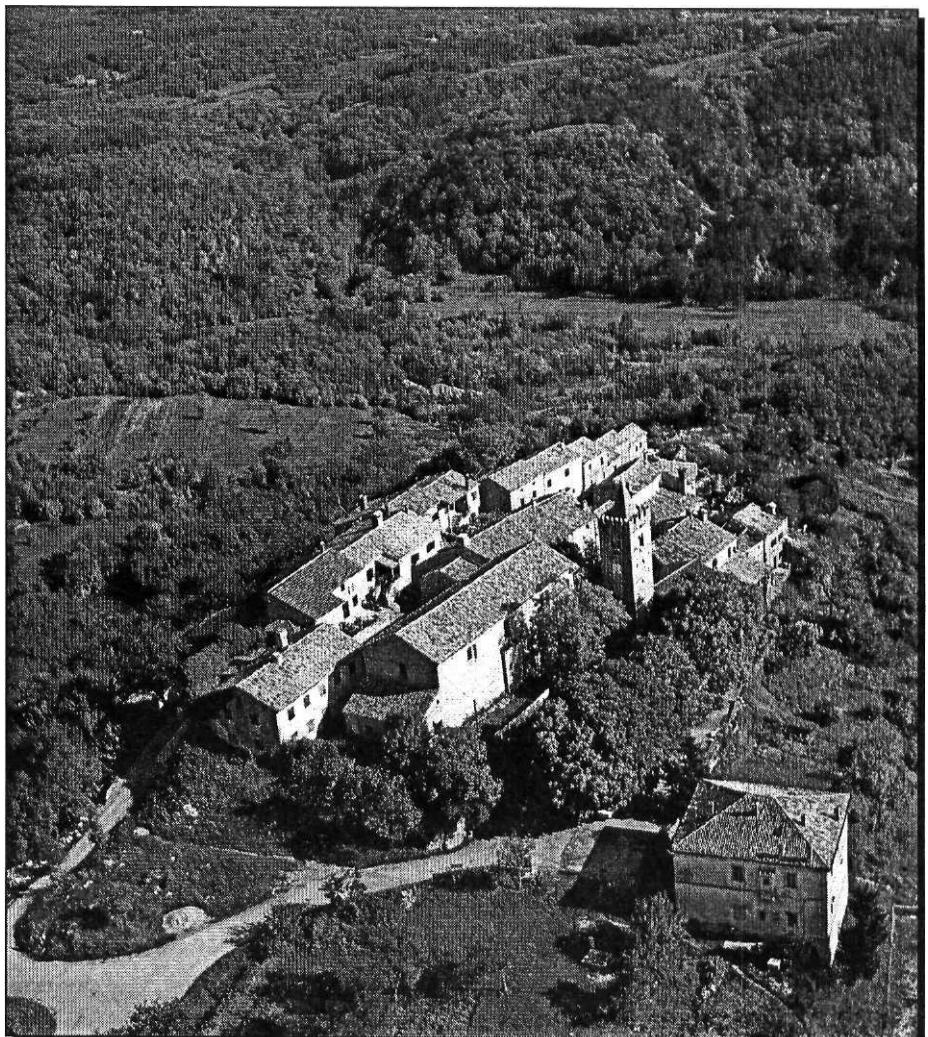
had ended, in forced political processes without the right of defence or legal advice - was prepared by a member of the Croatian Association of Political Prisoners, **Stjepan Dolenc**. His list clearly testifies the horrifying Yugoslav Communist violence over the Croatian people.

Along with a series of memoirs and testimonies of their days in prison, in this issue, we release the second part of our portrayal of the care for war and post-war victims of the Communist regime, which is organised by the Slovenian associations of war veterans and political prisoners. They are aware that the Republic of Slovenia is perhaps the largest grave site in Europe and that it is in the Slovenian forests that the bones of the largest number of Croatian soldiers and civilians killed in 1945 without court or trial, were left to lie. •

IN DIESEM HEFT

Über die Ursache des Wahldebakels der Kroatischen Demokratischen Union, der bis zu den Parlamentswahlen im Januar dieses Jahres alleinigen Regierungspartei in Kroatien, schreibt **Josip Ljubomir Brdar**. Im Text des Chefredakteurs **Tomislav Jonić** wird versucht eine Bilanz des zehnjährigen Zeitraumes, den Dr. Franjo Tuđman zeichnete, zu geben. Der Autor würdigt, dass das Wichtigste - ein unabhängiger kroatischer Staat - erreicht wurde. Er stellt einen notwendigen Rahmen zur Erweiterung des demokratischen Systems und zugleich wirtschaftlichen und sozialen Fortschritt des kroatischen Volkes dar. Viele wichtige Fragen sind entweder unzureichend oder gar nicht gelöst. Diese Tatsache sieht ein Teil der Bürger Kroatiens nicht ein, da er sich mit der Rückkehr der reformierten Kommunisten an die Macht schwer konfrontiert. Gerade deshalb ist es notwendig eine gründliche Analyse der Erfolge und Misserfolge zu erstellen, damit man eine Mythologisierung verhindert und die neue, demokratisch gewählte Regierung in Kenntnis setzt, dass auch ihre Regierungszeit einer zukünftigen Analyse unterliegen wird.

Vor einigen Monaten wurde ein vorläufiger und unvollständiger Bericht über eine mehrjährige Tätigkeit der Kommission für Opfer des Zweiten Weltkriegs und Nachkriegszeit veröffentlicht. Diese Kommission hat das Kroatische Staatsparlament (Sabor) gleich nach dem Bruch des Kommunismus gegründet. Obwohl in ihrem Bericht betont wurde, dass es sich um eine teilweise und vorläufige Berichterstattung handelt, wurde sie als Versuch angeblicher „revisionistischer“ Implikationen auf das Schwerste angegriffen. Mitglied dieser Kommission **Mirsad Bakšić** beschreibt seine Tätigkeit und deutet auf Ergebnisse, zu welchen sie bis jetzt kam, hin. Dabei stellt er fest, dass alle Angriffe wirklichkeitsfremd und tendenziös sind. Sie entsehen aus nicht begründeten Vorurteilen oder falschen Vorstellungen über die tatsächliche Zahl der Kriegsopfer. Nach dem Urteil Bakäic's, besteht in einem Teil der kroatischen Öffentlichkeit immernoch die Neigung, dass man den aufgeputzten und erdachten

Hum, Istrien (Kroatien) die kleinste Stadt der Welt

Zahlen des kommunistischen Regimes mehr glaubt, als den genauen Daten und Flurforschungen. Solch eine gegenwärtige Ideologisierung der damaligen Kriegsopfer macht eine nationale Befriedung unmöglich und ruft neue politische Konflikte hervor.

Nach fast drei Jahren systematischer monatlicher Veröffentlichung, endet die Aufzählung der Kriegsopfer im nordwestlichen Teil Kroatiens, in dem Gebiet um Koprivnica und Bjelovar in diesem Heft. Diese erschreckende Aufzählung der Menschen, deren überwiegender Teil nach Kriegsende in Schauprozessen, ohne Recht auf Verteidiger und Rechtsmittel umgebracht wurde, erarbeitete das Mitglied der Kroatischen Gesellschaft ehemaliger politischer Häftlinge, **Stjepan**

Dolenc. Seine Aufzählung zeugt von den Greulaten der jugoslawischen kommunistischen Schreckengewalt über das kroatische Volk.

Mit einer Reihe von Erinnerungen und Bezeugungen über Häftlingstage veröffentlichen wir in diesem Heft den zweiten Teil der Fürsorgen-Darstellung, die slowenische Vereinigungen der Kriegsveteranen und politischen Häftlingen, den Kriegs- und Nachkriegsopfern widmen. Sie sind sich bewusst, dass die Republik Slowenien vielleicht die grösste Grabstätte Europas ist und dass unter den slowenischen Wäldern grösstenteils Gebeine der kroatischen Soldaten und Zivilisten liegen, die 1945 ohne Gerichtsverfahren umgebracht wurden. •

"SLOBODA" U KOMUNIZMU:

OVAKVE SU KRIVOTVORINE BILE
SVAKODNEVNE, A NA NJIH SE
PRISTAJALO I U CRKVI I IZVAN NJE.

PREGHIERA

O Dio, che in padre Alessio Benigar,
fedele seguace di S. Francesco, ci hai
dato un mirabile modello di vita evangelica,
concedi anche a noi, che Ti chiediamo
umilmente di glorificarti in Lui,
di non avere aspirazione più alta, né desiderio più vivo,
né volontà più ferma che di osservare perfettamente
e sempre il santo Vangelo,
e di imitare fedelmente, con tutta la vigilanza,
con tutto l'impegno, con tutto lo
slancio della mente e del cuore,
la dottrina e gli esempi del Signore nostro Gesù Cristo,
Tuo diletto Figlio, il quale vive e regna con Te,
nell'unità dello Spirito Santo,
per tutti i secoli dei secoli. Amen.

Padre Alessio Benigar O.F.M.
– Nel 1° Anniversario della morte –
Roma 1° novembre 1988
(La foto lo ritrae nella Festa della candelora del 1983,
in occasione del suo 90° compleanno)

